DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ASKERÎ TARİH DİZİSİ

OSPREY

STALİNGRAD 1942

Peter Antill
İllüstrasyonlar: Peter Dennis
Çeviren: Cem Demirkan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tarihin en büyük savaşlarının ayrıntılı dökümleri, hasım kuvvetlerin stratejileri, taktikleri, askerî harekâtın düğüm noktaları.

Hitler'in 1942 yaz taarruzu planları ve Almanların Kafkasya'yı istilası, Stalingrad'ın kuşatılması, yıpratma savaşı ve Sovyet karşı taarruzu ile Alman Altıncı Ordusu'nun imhası.

Renkli savaş sahneleri

3 boyutlu harekât haritaları

Fotoğraflar

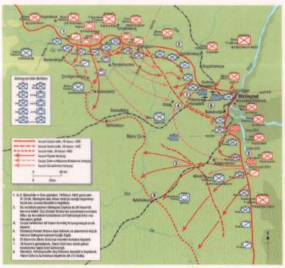

Coğrafi haritalar

STALİNGRAD 1942

Dünya tarihinin en efsanevi ve dillere pelesenk olmuş, tarihi en tutkuyla yazılmış ve tartışılmış muharebelerinden olan Stalingrad harekâtı, nihai sonucuyla Hitler'in sonunun da başlangıcıydı. Nazi İmparatorluğu'nun Sovyetler Birliği'ne son darbeyi vurmak üzere seçtiği bu şehrin aslında düşünülen birinci hedef bile olmaması ise kaderin cilvesi sayılmalıdır. Dünya tarihinin bu en önemli dönüm noktalarından birine iştirak etmiş orduları masaya yatıran ve her iki taraf komutanlarının artıları ile eksilerini tartışan yazar Peter Antill, Almanların neden esas hedeflerinden saparak tali bir hedefe ellerinde ne var ne yoksa yatırdıklarını sorguluyor. Kitapta yer alan kuş bakışı haritalar ile resimler vasıtasıyla da, beş ay süren yıpratma savaşı boyunca birliklerin hareketleri, değişen öncelikler ve taktik hatalar günbegün göz önüne seriliyor.

9 786053 324935

KDV dahil fiyatı
20 TL

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Peter Antill
İllüstrasyonlar: Peter Dennis

STALİNGRAD 1942

HİTLER'İN SONUNUN BAŞLANGICI

Çeviren: Cem Demirkan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

OSPREY ASKERÎ TARİH DİZİSİ

PETER ANTILL
PETER DENNIS
STALİNGRAD 1942

ÖZGÜN ADI
STALİNGRAD 1942
OSPREY PUBLISHING, 2007

COPYRIGHT © OSPREY PUBLISHING LTD 2007

ÇEVİREN
CEM DEMİRKAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2010
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
EMİR YENER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ VE DİZİN
NECATİ BALBAY

SON OKUMA
M. FATİH BAŞ

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: HAZİRAN 2015

ISBN: 978-605-332-493-5

BASKI
GOLDEN MEDYA MATBAACILIK VE TİCARET A.Ş.
100. YIL MH. MAS-SİT 1. CAD. NO: 88
BAĞCILAR İSTANBUL
(0212) 629 00 24
Sertifika No: 12358

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK, NO: 2/4
BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel: (0212) 252 39 91
Fax: (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

KRONOLOJİ 9

HASIM KOMUTANLAR 10
- Almanlar
- Sovyetler

HASIM KUVVETLER 17
- Wehrmacht
- Kızıl Ordu

MUHAREBE CETVELLERİ 23
- Mihver Kuvvetleri
- Kızıl Ordu

HASIMLARIN PLANLARI 24
- Alman Planı
- Sovyet Planı

SEFER 29
- *Fridericus* Harekâtı
- *Störfang* Harekâtı
- *Blau* Nihayet Başlıyor
- Almanlar Stalingrad'a İlerliyor
- Taarruz Başlıyor
- İkinci Taarruz
- Üçüncü Taarruz
- Jukov Tuzağını Kuruyor
- Manstein'ın Kurtarma Teşebbüsü
- *Küçük Satürn* Harekâtı
- *Koltso* Harekâtı ve Son

SONUÇ 85

GÜNÜMÜZDE MUHAREBE ALANI 91

KAYNAKÇA 93

DİZİN 94

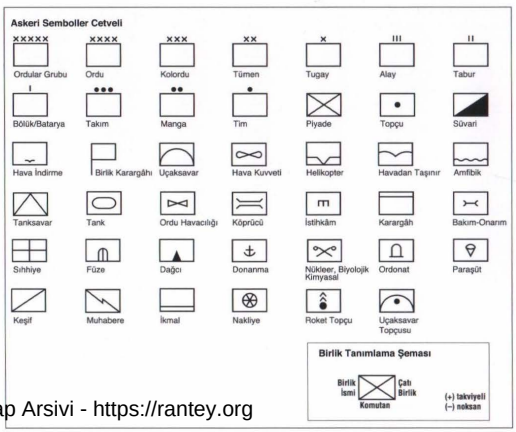

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Doğu cephesi, Mayıs 1942

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GİRİŞ

Stalingrad savaşı, 20. yüzyıl askeri tarihindeki en kader belirleyici dönüm noktalarından birisidir. Wehrmacht (Nazi Almanyası Silahlı Kuvvetleri), sadece birkaç ay önce çökmenin eşiğinde olan Kızıl Ordu tarafından orada, Volga kıyısında mağlup edilmiştir. Kızıl Ordu'nun muazzam bir bedel ödeyerek yenmeyi başardığı birlikler, üç yıl sonra Berlin'i savunmak için çırpınacak olan intizamsız ve eksik mevcutlu kıtalar değil, o dönemin en büyük ve en iyi teçhiz edilmiş birimleriydi. Friedrich Paulus komutasındaki Altıncı Ordu'nun imhasıyla Almanların Doğu cephesindeki üstünlüklerini kaybettiği bu yenilgi, Napolyon'un 1806'da Jena-Auerstadt'ta Prusya ordusunu ortadan kaldırmasından sonra Alman silahlı kuvvetlerinin yaşadığı ilk bozgun olarak kabul edilmiştir. Temmuz 1943'teki *Zitadelle* Harekâtı'nın da başarısız olması üzerine Alman Ordusu, sürekli güçlenen ve intikam peşindeki Kızıl Ordu'ya karşı Sovyetler'in Nisan 1945'te Berlin'e saldırmasıyla sonuçlanacak bir mücadeleye girişmek zorunda kalmıştı.

Hitler'in Sovyetler Birliği'ni imha etmek üzere 21 Haziran 1941'de başlattığı ve devasa bir kumar nite-

Adolf Hitler, kurmayları ve komutanlarıyla birlikte 1942 yazında yapılacak Kafkasya taarruzunu planlıyor. Hitler'in hesapsızlığı ve Stalingrad'ı takıntıya dönüştürmesi, kendi sonunun başlangıcına sebep olacaktı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

liği taşıyan *Barbarossa* Harekâtı'nın kıl payı başarısız olması, Wehrmacht'ın bir daha bu ölçüde büyük bir taarruza kalkışacak kuvvet ve kaynağa sahip bulunmadığı anlamına da geliyordu. 1942 Ocak sonu itibariyle Wehrmacht, Doğu cephesinde bir milyona yakın zayiata uğramıştı. Rusya'daki üç ana Alman kuvvetinden Güney Ordular Grubu'nun piyade mevcudu olması gerekenin yarısına inerken bu oran Kuzey ve Merkez ordular gruplarında yüzde otuz beş civarındaydı. Alman zırhlı savaş aracı kaybının 4.200 civarına ulaşması neticesi, Mart 1942 sonunda Doğu cephesindeki toplam on altı Panzer tümeninin elinde çalışır halde sadece 140 adet tank kalmıştı. Wehrmacht'ın ayrıca uğradığı 100.000 motorlu araç ve 200.000 at kaybı üzerine ise nakliye ve lojistik hizmetleri büyük zarar görmüştü.

PPŞ-41 kullanan Sovyet piyadeleri. Stalingrad muharebesi bütün hızıyla sürdüğü sırada Jukov tehlikeli bir kumar oynadı: Almanların şehri almasına mâni olup dikkatlerini Stalingrad'da tutacak kadar takviye gönderirken, karşı taarruza geçmek için başka bir bölgede hazırlık yapmaya devam etti (IWM, RR 1210).

Ne var ki, Hitler savunmaya geçip elde ettikleriyle yetinmeye niyetli değildi. İhtiyacı olan şey, sınırlı kaynaklarla mümkün görünenden çok daha fazlasını elde etmesini sağlayacak bir saldırı planıydı. Bütün cephe boyunca taarruz olanağı bulunmadığı için, gözünü güneye dikti. Eğer Wehrmacht Kafkasya'daki petrol yataklarını ele geçirebilirse, Panzerlerine yakıt sağlamış ve Sovyet ordularını hareketsiz kılmış olacaktı. Bunun ardından Almanlar Moskova'yı koruyan kuvvetlere ve hatta yeni Sovyet savaş sanayisinin kurulduğu Urallar'a bile saldırabilirlerdi. Ama bu türden bir taarruz *Barbarossa*'dan bile büyük bir risk taşıyordu; zira herhangi bir noktasına karşı saldırının mümkün olduğu 1.500 kilometre uzunluğunda bir cenahı açıkta bırakıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KRONOLOJİ

1942

5 Nisan: Güney Rusya'da düzenlenecek Alman yaz taarruzunun detaylarını belirleyen 41 Numaralı Führer Emri yayımlandı.

8 Mayıs: Erich von Manstein'ın On Birinci Ordu'su Kırım'a saldırdı.

12 Mayıs: Mareşal Semyon Timoşenko, Harkov'u hedef alan Rus taarruzunu başlattı.

17 Mayıs: Harkov istikametinde karşı taarruza geçen Güney Ordular Grubu, üç Sovyet ordusunu imha etti.

28 Haziran: Alman yaz taarruzu (*Blau* Harekâtı) Kursk bölgesinde başladı.

4 Temmuz: Sivastopol düştü.

6 Temmuz: Almanlar Voronyej'i ele geçirdiler.

9 Temmuz: Güney Ordular Grubu, A ve B ordular gruplarına ayrıldı.

12 Temmuz: Sovyet Stalingrad Cephesi teşkil edildi.

23 Temmuz: Almanlar Rostov'u ele geçirdi. Stalingrad ve Kafkasya'nın eşit önceliğe sahip olduğu ve ikisine aynı anda saldırılması gerektiği, 45 Numaralı Führer Emri'nde bildirildi.

26 Temmuz: A Ordular Grubu Kafkasya'ya taarruzuna başladı.

4 Ağustos: Alman kuvvetleri Aksay Nehri'ni geçip Stalingrad'a doğru ilerlemeye başladılar.

6 Ağustos: Alman kuvvetleri, Armavir yakınlarında Kuban Nehri'ni geçtiler.

9 Ağustos: Almanlar Maykop petrol yataklarını, Krasnodar'ı ve Azak Denizi kıyısında bir liman olan Yeysk'i ele geçirdiler.

19 Ağustos: General Friedrich Paulus, emrindeki Altıncı Ordu'ya Stalingrad'a ilerleme emri verdi.

22 Ağustos: Almanların Kafkasya'daki ilerleyişi geçici olarak durdu.

26 Ağustos: Jukov, Sovyet Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı olarak atandı.

1 Eylül: Kerç Boğazı'nı geçen Alman ve Rumen birlikleri, Taman Yarımadası'nda ilerleyerek Terek'te köprübaşı kurdular.

3 Eylül: Altıncı Ordu, Stalingrad'ın dış mahallelerine erişti.

6 Eylül: Karadeniz kıyısındaki Novorossiysk Almanların eline geçti.

12 Eylül: General Vasili Çuykov, Sovyet Altmış İkinci Ordusu'nun komutasına getirildi.

14 Eylül: Altıncı Ordu'nun şehir merkezini hedef alan saldırısıyla Almanların Stalingrad taarruzu başlamış oldu.

24 Eylül: Almanlar Tuapse'ye doğru ilerlemeye başladılar. Tuğgeneral Kurt Zeitzler, Franz Halder'in yerine Alman Genelkurmay Başkanı oldu.

27 Eylül: Stalingrad'a karşı ikinci Alman taarruzu başladı.

6 Ekim: Almanlar Malgobek'i ele geçirdi.

14 Ekim: Stalingrad'a üçüncü Alman taarruzu başladı.

18 Ekim: Almanların Tuapse'ye ilerleyişi durdu.

19 Kasım: Sovyetler, Stalingrad'daki Alman Altıncı Ordusu'nu kapana kıstırma hedefiyle *Uranüs* Harekâtı'nı başlattılar.

20 Kasım: Mareşal Erich von Manstein Don Ordular Grubu komutanlığına tayin edildi.

23 Kasım: Güneybatıdan gelen Sovyet kuvvetleri, Stalingrad Cephesi'ne bağlı birliklerle Kalaç'ta buluşarak Altıncı Ordu etrafındaki çemberi kapattılar.

1943

13 Ocak: Ukrayna'daki Sovyet karşı taarruzu olan *Gallop* Harekâtı başladı.

31 Ocak: Güney cebindeki Friedrich Paulus teslim oldu.

2 Şubat: Kuzey cebinde kalan Alman birlikleri teslim oldular. Stalingrad savaşı sona erdi. Sovyet kış taarruzunun ikinci aşaması olan *Zvezda* Harekâtı başladı.

16 Şubat: Sovyet kuvvetleri Harkov'u geri aldılar.

19 Şubat-14 Mart: Mareşal Manstein'ın karşı taarruzuyla Almanlar Harkov'u yeniden ele geçirdiler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HASIM KOMUTANLAR

ALMANLAR

Bir Prusya subayının oğlu olan Feldmareşal **Fedor von Bock**, 1880'de Küstrin'de dünyaya geldi. Harp okulunu bitirdikten sonra teğmen rütbesiyle 5. Piyade Alayı'na atandı. 1912'de yüzbaşı oldu ve Birinci Dünya Savaşı sırasında karargâh subayı olarak görev yaptı. Savaştan sonra da orduda kalan von Bock, zamanla terfi etti ve 1935'te kolordu komutanı oldu. 1938'de Avusturya'yı "işgal" eden Alman kuvvetlerine komuta etti ve Çekoslovakya'nın işgalinde de rol oynadı. Görevini devraldığı Gerd von Rundstedt'in yerine Polonya seferinde Kuzey Ordular Grubu'na, Fransa ve Benelüks muharebelerinde ise B Ordular Grubu'na komuta etti. Fransa zaferi ardından feldmareşalliğe yükseldi ve *Barbarossa* Harekâtı'nda Merkez Ordular Grubu'na komuta etti. Bu arada bir mide rahatsızlığı sebebiyle bir süre görevine ara vermek zorunda kalmıştı ama Ocak 1942'de Güney Ordular Grubu komutanı sıfatıyla tekrar işbaşına döndü. Ne var ki, kişisel anlaşmazlıklar nedeniyle Temmuz'da Hitler tarafından emekli edildi. Bu tarihten sonra savaşa iştirak etmeyen Mareşal von Bock ile karısı, Mayıs 1945'te Kuzey Almanya'da arabayla giderken, alçaktan uçan bir uçak tarafından taranarak öldürüldüler.

Güney Ordular Grubu'nun komutanı Feldmareşal Fedor von Bock. Mayıs ayında Sovyetler'in giriştiği Barvenkovo karşı taarruzunun yenilgiye uğratılması ve ardından gerçekleşen imha muharebesinde kazanılan muazzam Alman zaferi, büyük ölçüde onun eseriydi (Bundesarchiv, Bild 146-1977-120-11).

12 Kasım 1881'de Dessau'da dünyaya gelen Orgeneral *Freiherr* **Maximilian von Weichs**, Temmuz 1900'de yarsubay oldu. Mart 1902'de teğmen çıktı ve 1910'da Harp Akademisi'ne gitti. Birinci Dünya Savaşı başladığında Bavyera Süvari Tümeni'nde görev yapmakta olan Weichs, savaş boyunca Genelkurmay'da kimi görevlere tayin edildi. Savaştan sonra Reichswehr'de kalacak subaylar arasına seçildi ve 1927'de Piyade Okulu'nda hoca oldu. 1930'da albaylığa terfi etti. 1933'te tümgeneral oldu ve komutanlığına getirildiği Weimar'daki 3. Süvari Tümeni, 1935 yılında 1. Panzer Tümeni'ne dönüştürüldü. Nisan 1935'te korgeneral, Ekim 1936'da ise süvari korgeneral oldu. Polonya'nın işgali sırasında XIII. Kolordu'ya, Fransa'nın işgali sırasında ise (General Johannes Blaskowitz'in yerine geçerek) İkinci Ordu'ya komuta etti. 1 Temmuz 1940'ta hem orgeneral yapıldı hem de Şövalye Haçı kazandı. Nisan 1941'de Yugoslavya'yı işgal eden Alman kuvvetlerine, *Barbarossa* Harekâtı'nda ise İkinci Ordu'ya komuta etti. Kasım'da hastalandı ve Ocak 1942'ye kadar görevine geri dönemedi. Güney Ordular Grubu ikiye bölündüğünde, B Grubu'nun komutası kendisine verildi. Komutasında çok sayıda Alman olmayan Mihver askeri bulunması ve bunların cenahları koruma kabiliyetine dair endişelerini sürekli getirmişti. Kasım 1942'deki Sovyet karşı saldırısından sonra elinde kalan kuvvetler kademeli olarak Don Ordular Grubu ile Merkez Ordular Grubu'na kaydırılırken kendisi de Şubat 1943'te feldmareşal yapıldı. Temmuz 1943'te Führer İhtiyatı'nda geçirdiği kısa sürenin ardından F Ordu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lar Grubu komutanı sıfatıyla gönderildiği Güneydoğu Avrupa'da, artan partizan tehdidi ve İtalyan firarlarıyla uğraşmak zorunda kaldı. Mihver'in 1944 sonlarında dağılması üzerine bütün Alman birliklerini büyük bir başarıyla Balkanlar'dan çekti. Mart 1945'te emekli oldu ve bir süre savaş esiri olarak tutuldu. Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'ne de çıkarılmış ama bozuk sağlığı sebebiyle serbest bırakılmıştı. 27 Eylül 1954'te (Bonn yakınlarındaki) Burg Rösberg'de öldü.

14 Mayıs 1880'de Oberkirchsberg'de dünyaya gelen Feldmareşal **Wilhelm List**, Birinci Dünya Savaşı'nda karargâh subayı olarak görev yaptı; sonrasında sağcı paramiliter *Freikorps* örgütüne katıldı ve yeni kurulan Reichswehr'de hizmetini sürdürüp terfi ederek 1930'da tümgeneralliğe yükseldi. Dresden Piyade Okulu komutanı oldu. Naziler iktidarı ele geçirmeden evvel ılımlı siyasi görüşler sergileyen List, bazı genç subaylara Nazi Partisi sempatizanı oldukları için disiplin cezası bile vermişti. Hitler ile Nazileri gizlice eleştirse de 1939'da orgeneral oldu ve Polonya'nın işgali sırasında On Dördüncü, Benelüks muharebesi sırasında ise On İkinci ordulara komuta etti. Temmuz 1940'ta feldmareşalliğe terfii ardından, Haziran ve Ekim 1941 tarihleri arasında Balkanlar'daki Mihver kuvvetlerine komuta etti. 1942 yaz taarruzu esnasında Bock'un görevden alınması üzerine 9 Temmuz'da A Ordular Grubu'nun komutasına tayin edildi ama kayda değer bir başarı sergileyemeyince 9 Eylül 1942'de görevi bıraktı. Bir daha komuta görevi üstlenmeyen List, savaş suçları nedeniyle tutuklanıp yargılandı. 1952'de sağlık durumundan tahliye edildi ve 17 Ağustos 1971'de öldü.

Orgeneral **Friedrich Paulus**, Feldmareşal Walther von Reichenau'nun tavsiyesi üzerine talihsiz Altıncı Ordu'nun komutasını devralmıştı. Mükemmel bir karargâh subayıydı ama sırf Führer'e sadakati sebebiyle kabiliyet ve tecrübesini aşan bir göreve tayin edilmişti. 23 Eylül 1890'da Breitenau'da doğan Paulus 1910'da orduya katıldı ve Birinci Dünya Savaşı sırasında karargâh görevi yaptı. Savaştan sonra da ordudan ayrılmadı ve 1939'a kadar geçen sürede tümgeneralliğe yükseldi. Reichenau'nun komutası altında Onuncu Ordu'yu idare etti ve Genelkurmay ikinci başkanlığına tayin edildi. Ocak 1942'de Altıncı Ordu'nun komutasını üstlendikten sonra, Mareşal Timoşenko'nun bahar taarruzuna karşı savunma savaşı sergilemek zorunda kaldı ve *Blau* Harekâtı'nın başlamasının ardından, yakıt sıkıntısı da çektiği halde, ihtiyatlı bir şekilde Stalingrad'a doğru ilerlemeye başladı. Ne var ki hedefine vardığında kendisini yıpratıcı bir şehir savaşının içerisinde buldu. Karşı saldırıya geçen Ruslar tarafından Kasım 1942'de ordusu kuşatılan Paulus, Şubat 1943'te feldmareşalliğe terfi ettikten sonra teslim oldu. Hitler'e karşı Temmuz 1944 darbe girişimi üzerine arkadaşları Erich Höpner ve Erwin von Witzleben'in idam edildiklerini öğrenince, Sovyetler'le işbirliği yapan Alman Subaylar Birliği'ne katılmayı kabul ederek Alman subay ve askerlerini teslim, firar ve itaatsizliğe sevk eden yayınlar yapmaya başladı. Bunun üzerine ailesi Hitler'in emriyle hapsedildi. 1946'daki Nürnberg duruşmalarına Sovyet iddia makamının şahidi olarak katıldı ama 1953 yılına kadar tahliye edilmedi. Esaretinden sonra bir daha görüşemediği karısı 1949'da Baden-Baden'de ölen Paulus, Dresden'e yerleşip Doğu Alman polis teşkilatında çalışmaya başladı ve 1 Şubat 1957'de öldü.

1940 seferlerinden beri İkinci Ordu'ya komuta etmekte bulunan Orgeneral von Weichs, 1942 yaz taarruzunda Güney Ordular Grubu'nun bölünmesiyle ortaya çıkan iki gruptan "B" kısmının başına getirilmişti (Özel Koleksiyon).

Hem Birinci Dünya Savaşı'nın ünlü as pilotu "Kızıl Baron" Manfred von Richthofen'in kuzeni hem de bizzat kendisi avcı pilotu olan Orgeneral Freiherr **Wolfram von Richthofen**, savaştan sonra aldığı mühendislik eğitimi ardından 1923'te tekrar orduya katıldı ve bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

A Ordular Grubu'nun komutanı Feldmareşal Wilhelm List. Açık seçik ve belli hedefleri değil de bütün bir bölgeyi zapt etme bağlamında düşünen List, bir defa Don'u geçtikten sonra hiçbir noktada tayin edici sonuç getirecek kuvvet yığmayı beceremedi (Bundesarchiv, Bild 183-536487).

süre Roma'da askeri ataşe olarak görev yaptı. Ardından Luftwaffe'ye tayin edildi ve 1933'e kadar havacılık bakanlığını ifa ettikten sonra 1936'da Teknik Bölüm başkan yardımcısı oldu. İspanya İç Savaşı'nda Kondor Lejyonu'nda görev yapan; Polonya, Batı Avrupa ve *Barbarossa* Harekâtı'na da katılan Richthofen, başta Ju-87 *Stuka* gelmek üzere yer taarruz uçaklarının taktik açıdan mükemmelleştirilmesini sağladı. Kimi zaman orduyu eleştirse de, görüşlerinin vazifesiyle arasına girmesine izin vermedi. Göring onu, Kesselring ile birlikte, en iyi harekât subaylarından birisi olarak tarif etmişti. *Blau* Harekâtı sırasında kuşatılmış Altıncı Ordu'nun ikmali için çırpınan IV. Hava Filosu'nun komutanlığındaki Richthofen, belirtilmiş miktarda malzemeyi taşımak için elinde yeterli nakliye uçağı bulunmadığını da her fırsatta hatırlatmaktan geri kalmamıştı. 17 Şubat 1943'te feldmareşalliğe yükseldi ve Doğu cephesinden Akdeniz'e gönderildi. Sağlığının kötüye gitmesi nedeniyle Kasım 1944'te emekli oldu ve esaretteyken, 12 Temmuz 1945'te, beyin tümörü sebebiyle vefat etti.

Orgeneral **Hermann Hoth** sefer sırasında Dördüncü Panzer Ordusu'na komuta etti. 12 Nisan 1891'de bir askeri tabibin oğlu olarak dünyaya gelen Hoth, 1904'te orduya katıldı ve Birinci Dünya Savaşı'nda hem farklı karargâh görevlerinde hem de 342. Piyade Alayı'nda bir tabur komutanlığında bulundu. Savaştan sonra Reichswehr'de kaldı ve 1935'te tümgeneralliğe terfi ile Liegnitz'deki 18. Piyade Tümeni'nin komutanlığına getirildi. 1938'de korgeneralliğe terfii üzerine komutasını aldığı XV. Kolordu'nun başında Fransa ve Benelüks harekâtında görev yaptı. Orgeneral rütbesiyle katıldığı *Barbarossa* Harekâtı'nda Üçüncü Panzer Grubu'na komuta ederek Vıyazma-Briyansk cebindeki yüz binlerce Sovyet askerinin kuşatılmasına yardımcı oldu. Bir süre On Yedinci Ordu'yu idare ettikten sonra Mayıs 1942'de Dördüncü Panzer Ordusu'nun komutanlığına getirildi. Stalingrad'dan sonra Harkov ve Kursk muharebelerine de katıldı ama Hitler'in aldığı kötü kararların vebali onun üzerine yıkılınca Aralık 1943'te emekli oldu. 26 Ocak 1971'de öldü.

8 Ağustos 1881'de Brauenfels'de dünyaya gelen Orgeneral **Ewald von Kleist**, 1900'de harp okulu talebesi olarak topçu sınıfına katıldı. Harp Akademisi'ni de bitirdikten sonra Birinci Dünya Savaşı'nda başarıyla hizmet etti ve barış zamanında Hanover'deki Süvari Okulu'nda hocalık yaptı. 1936 yılında süvari korgeneral oldu. Şubat 1938'deki siyasi tasfiye neticesi emekliye ayrıldı ama tekrar göreve çağrılarak Polonya harekâtı sırasında XXII. Kolordu'ya, Fransa seferi sırasında ise bir Panzer grubuna komuta etti. Fransa'da, Ardennes'den geçerek Manş Kanalı'na, oradan da güneye çark ederek İspanya sınırına kadar ilerlemişti. Şövalye Haçı ile taltif edildi ve orgeneralliğe terfi etti-

Altıncı Ordu komutanı Orgeneral Friedrich Paulus. Bu görev, her ne kadar mükemmel bir kurmay subay olsa da Paulus'un kabiliyet ve tecrübesinin ötesindeydi. Kasım'daki Sovyet karşı taarruzunda çembere alındıktan sonra Hitler'in "dur ve savaş" emrine itaat ederek ordusunun idam fermanını imzalamış oldu (Bundesarchiv, Bild 183-B24575).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Orgeneral Wolfram von Richthofen, bir bombardıman uçağının pilot koltuğunda. Kendisi, Altıncı Ordu'nun havadan ikmal edilmesinin imkânsız olduğunu biliyordu; ancak Göring bunun mümkün olduğunu belirtince bu teşebbüsün sorumluluğu, Richthofen'in komuta ettiği IV. Hava Filosu'na kalmıştı (Özel Koleksiyon).

rildi. Ardından, Panzer grubunun başında Yugoslavya harekâtına katıldı. *Barbarossa* Harekâtı'nda Güney Ordular Grubu'nun bir parçası olan Panzer grubuyla Kiev kapanına, Rostov'un alınmasına ve Timoşenko'nun bahar taarruzunun durdurulmasına iştirak eden Kleist, şövalye haçına meşe yaprağı ile taltif edilmişti. Kafkas seferi ardından kusursuz bir ricat gerçekleştirip Kuban köprübaşında savunma tesis etmeyi başardığı için feldmareşalliğe terfi ettirildi. Ne var ki Kırım'a geri çekmesine müsaade edilmediğinden birlikleri sonunda çembere alındılar. Bununla beraber, emrindeki General Wöhler'in Dinyeper'in diğer yakasına çekilmesine izin verdiği için görevden alındı ve bu hakaret üzerine şövalye haçını iade etti. Savaşa bundan böyle iştirak etmeyen Kleist, ailesini ilerleyen Sovyet birliklerinden uzak tutmak için Bavyera'ya taşındı. İngiltere'de bir süre savaş esiri olarak kaldıktan sonra önce Yugoslavya'ya ve oradan da, savaş suçu işlediği gerekçesiyle ömür boyu hapis cezası alacağı Sovyetler Birliği'ne gönderildi. 16 Ekim 1954'te Moskova yakınlarındaki Vladimir esir kampında öldü.

24 Kasım 1887'de Lewinski soyadıyla dünyaya gelen Feldmareşal **Erich von Manstein**, kendisini evlat edinip büyüten amcası ve yengesinin soyadını almıştı. 1906'da orduya katıldı ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar üsteğmen rütbesine yükseldi; Kasım 1914'te ağır yaralandıktan sonra ise, savaşın sonuna kadar karargâh subayı olarak görev yaptı. Savaştan sonra da orduda kalan Manstein, 1937'de tümgeneral oldu. İkinci Dünya Savaşı başladığında Rundstedt'in ordular grubunda ordu komutanıyken, Ardennes'den geçerek Maginot Hattı'nın gerisine sarkma teklifiyle kısa sürede sivrildi. Hitler sonunda bu planı kabul etti ve Manstein sefer sırasında XXXVIII. Kolordu komutanlığı yaptı. Fransa'da zafer kazanılması üzerine şövalye haçı kazanıp Piyade Generali oldu ve *Barbarossa* Harekâtı başlarken LVI. Panzer Kolordusu komutanlığına getirildi. 1941 sonlarında On Birinci Ordu komutanı oldu ve Temmuz 1942'de Sivastopol'u ele geçirmeyi başardığı için feldmareşal yapıldı. Altıncı Ordu'yu kurtarabilmek için Don Ordular Grubu ile bir karşı saldırı düzenledi ve şehre 50 kilometre yaklaşmayı başarsa da geri çekilmek zorunda kaldı. Sovyetler inisiyatifi ele geçirince Krasnograd, Harkov ve Belgorod'da bir dizi dâhiyane savunma muharebesi gerçekleştirdi. Nihayetinde strateji konusunda Hitler ile anlaşamayan Manstein, Mart 1944'te görevden alındı ve savaşın kalanında bir faaliyet göstermedi. Savaş suçları sebebiyle 1949'da kendisini yargılayan bir İngiliz Mahkemesi tarafından 18 yıla mahkûm edildi. Bu karara katılmayan bir grup İngiliz subayı tarafından savunma masrafları karşılanan Manstein, sadece üç yıl hapisten sonra sağlık bahanesiyle serbest bırakıldı. 11 Haziran 1973 tarihindeki ölümünden önce, çok etki yaratan iki kitap yazdı.

Stalingrad Savaşı sırasında LI. Kolordu'ya komuta eden Topçu Korgeneral **Walther von Seydlitz-Kurz-**

Kafkasya harekâtında Birinci Panzer Ordusu'na komuta eden Orgeneral Ewald von Kleist. Wehrmacht'taki en tecrübeli ve saldırgan tabiatlı Panzer komutanlarından biri olan Kleist, Stalingrad felaketinden sonra salimen Dinyeper'e çekilmeyi başardı (Özel Koleksiyon).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

On Birinci Ordu'nun komutanı olarak Temmuz'da Sivastopol'ü ele geçiren ve bu başarısıyla feldmareşalliğe yükselen Erich von Manstein, emrine verilen Don Ordular Grubu'yla Stalingrad'da kuşatılan Altıncı Ordu'yu kurtarmayı denedi. Çetin Sovyet direnişine rağmen şehre 50 kilometre yaklaşmayı da başardı (Bundesarchiv).

bach, 22 Ağustos 1888'de Hamburg-Eppendorf'da dünyaya geldi. Büyük Friedrich'in efsanevi süvari komutanı General Friedrich Wilhelm von Seydlitz'in soyundan geliyordu. Orduya katıldı ve Hannover'deki Harp Akademisi'nden mezun olduktan sonra Birinci Dünya Savaşı sırasında Doğu cephesinde görev yaptı. 1914'te Gumbinnen muharebesinde aldığı ağır yaraların iyileşmesinin ardından Somme, Passchendaele ve St. Quentin muharebeleri ile Ludendorff'un 1918'deki bahar taarruzuna iştirak etti. Savaştan sonra da orduda kaldı ve 1929'dan 1933'e kadar görev yaptığı Reichswehr Bakanlığı'nda binbaşılığa terfi etti. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından tümgeneralliğe terfi ettirildi ve Mecklenburg'daki 12. Piyade Tümeni'ne komutan oldu. Fransa harekâtı sonrasında Fransa ve Hollanda'da işgal kuvveti olarak kalmayı sürdüren tümeni, sonunda *Barbarossa* Harekâtı'na katılmak üzere Doğu cephesine sevk edildi. Vazifelerini hakkıyla yerine getiren Seydlitz-Kurzbach, Fransa'da kazandığı şövalye haçı meşe yapraklarıyla taltif, rütbesi de korgeneralliğe terfi edildi. Ardından Demyansk cebindeki birliklerin kurtarılmasına iştirak etti ve I.I. Kolordu'nun komutasını aldıktan sonra topçu korgeneralliğe yükseldi. Stalingrad girdabı Altıncı Ordu'yu ağır ağır içine çekerken durumun büyük bir tuzağa dönüşmekte olduğunu fark eden Seydlitz-Kurzbach, bedeli ağır olacak bir muharebeye girmemesi için Paulus'u ikaz etmiş ama tavsiyesi dikkate alınmamıştı. 31 Ocak 1943 tarihinde Stalingrad'da esir düştü ve hezimetten dolayı duyduğu öfke nedeniyle bir grup Alman subayıyla birlikte, Milli Hür Almanya Komitesi'nin askeri karşılığı olan Alman Subayları Birliği'ni kurdu. Bu oluşum, kuşatılan Alman subay ve askerlerini teslim olmaya ikna etmek amacındaydı ama başarısız oldu. 26 Nisan 1944'te Alman divan-ı harbi tarafından ölüme mahkûm edildi ve karısından da kendi güvenliği için ondan boşanması istendi. Farklı esir kamplarında tutulup göstermelik bir mahkemeye çıkarıldıktan sonra Ekim 1955'te, Stalingrad'da esir düşenlerden kalan 2.000 Alman askeriyle birlikte, ailesine tekrar kavuştuğu Almanya'ya geri döndü. 1956'da idam cezası geri alınan Seydlitz-Kurzbach, gözlerden uzak yaşamaya devam etti ve 28 Nisan 1976 yılında hayatını kaybetti.

SOVYETLER

1915 yılında Çarlık Ordusu'na alınan **Geyorgi K. Jukov** (1896-1974), 1918'de Kızıl Ordu'ya, 1919'da da Komünist Parti'ye katıldı. 1938 tarihinde Belarus Askeri Müfettişliği ikinci komutanlığına terfi etti ve daha sonra Moğolistan'a yönelik Japon müdahalesini defetmek için gönderildi. Kazandığı zafer üzerine orgeneralliğe terfi ile Kiev Özel Askeri Müfettişliği komutanlığına getirildi. Ardından komuta ettiği Leningrad Cephesi'nde

Dördüncü Panzer Ordusu'nun komutanı Orgeneral Hermann Hoth. Büyük bir manevra savaşı ve imha muharebesi yürütmeyi beklerken, kendisini Stalingrad'ın yıkıntıları içinde tüketici bir şehir savaşına kapılmış halde bulmuştu (Özel Koleksiyon).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Stalingrad'ı müdafaa eden Altmış İkinci Ordu'nun komutanı General Çuykov. Çuykov, tarihteki en parlak savunma harekâtından birinin mimarı oldu (İTAR-TASS).

Alman ilerleyişini şehrin kapılarında durdurdu; sonrasında ise Moskova savunması ile Stalingrad savaşını tertip etti ve Kursk muharebesinde önemli rol oynadı. 1943'te Sovyetler Birliği mareşalliğine terfiini müteakip 1944 başında Birinci Ukrayna Cephesi komutanlığına getirildi ve ardından Haziran'da *Bagration* Harekâtı'nı idare etti. Vistül ve Berlin taarruzları esnasında Birinci Belarus Cephesi'nin başındaydı. Savaştan sonra, Mart 1946'ya kadar Almanya'daki Sovyet Kuvvetleri Grubu komutanlığını yürüttü ve kısa süre savunma bakanlığı görevini yerine getirmesi ardından Odessa ve Ural askeri müfettişliklerinin komutanlıklarını üstlendi. NKVD başkanı Lavrenti Berya'nın tutuklanmasında Konyev'le birlikte pay sahibi olduğu iddia edilen Jukov, Haziran 1957'deki görevden alma teşebbüsü sırasında Hruşçov'u destekledi ama savunma politikası konusunda onunla bir türlü anlaşamadı ve ertesi yıl görevden alındı. 18 Haziran 1974'te öldü.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Çarlık Ordusu'nda görev yapan **Aleksandr M. Vasilyevskiy** (1895-1977), 1919'da Kızıl Ordu'ya katıldı. Alay komutanı olduktan sonra 1940'ta karargâh subayı atandı ve Harekât (Savaş Planlama) Merkezi'nin başına getirildi. 1942'de genelkurmay ikinci başkanı ve savunma bakanı yardımcısı (Halk komiseri olarak da bilinir) yapıldı ama Stalingrad'daki karşı saldırının planlanmasında da pay sahibi oldu ve Kursk muharebesi sırasında bazı cephelerdeki hamleleri tayin etti. Sivastopol civarındaki çatışmalar sırasında yaralanmasını müteakip 1943'te mareşalliğe yükselerek Temmuz 1944 ve Mayıs 1945'te iki kez Sovyetler Birliği Kahramanı nişanıyla taltif edildi. Savaşın Avrupa'da sona ermesinin ardından Uzakdoğu'daki Sovyet birliklerinin başkomutanlığına getirildi ve İkinci Dünya Savaşı'nın son günlerinde Mançurya'nın işgali sırasında üç cepheye birden komuta etti. Savaştan sonra genelkurmay başkanı olarak görevine devam etti ve 1949-1953'te Savunma Bakanlığı yaptı. Hruşçov'un iktidara gelmesi ardından eski nüfuzunu kaybedip emekli oldu ve 5 Aralık 1977'te öldü.

1892 yılında, Harkov yakınlarındaki Markovka'da bir köylü ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen Orgeneral **Andrey İ. Yeremenko**, 1913 yılında Çarlık Ordusu'na alındı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Güneybatı ve Romanya cephelerinde görev yaptı. 1918'de Kızıl Ordu'ya katıldı ve önce efsanevi "Budyonniy Süvarileri"ne, ardından Leningrad Süvari Okulu'na ve nihayet, 1935'te mezun olduğu Frunze Harp Akademisi'ne geçti. 1939'da Polonya'nın işgali ve paylaşılması sırasında VI. Süvari Kolordusu'na komuta eden Yeremenko, 1941'de Transbaykal Askeri Müfettişliği'nin başına getirildi ama Alman saldırısının ardından Stalin tarafından geri çağrılıp önce Batı Cephesi daha sonra da Briyansk Cephesi komutanlığına verildi. Almanların Moskova saldırısını durduran karşı taarruzu idare ederek şehrin savunulmasına yar-

Savaş sırasında Stalingrad Cephesi'ne komuta eden ve kuşatılan Altıncı Ordu'ya karşı nihai hücumu yöneten Konstatin Rokossovskiy. Kursk Savaşı'nda Merkez Cephesi'ne, Berlin'in zaptında ise İkinci Belarus Cephesi'ne komuta etti (İTAR-TASS).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dımcı oldu ve Stalingrad muharebesinde Güneydoğu Cephesi (daha sonra Stalingrad Cephesi ve ardından da Güney Cephesi adı verildi) komutanlığını yaptı. Kafkasya, Kırım, Baltık ve Macaristan'daki harekâtta farklı kademelerde görev aldı. Komutasındaki Dördüncü Ukrayna Cephesi, Koniev'in Birinci Ukrayna Cephesi ile birlikte, Alman Merkez Ordular Grubu'nu Mayıs 1945'te çembere aldı. Savaştan sonra üç askeri müfettişliğin (Karpatlar, Batı Sibirya ve Kuzey Kafkasya) idaresini yürüttü. 1958'de emekli olan Yeremenko, 19 Kasım 1970'te öldü.

1896'da Polonya'da doğan **Konstantin K. Rokossovskiy**, 1918'de Kızıl Ordu'ya katılmadan önce bir süvari birliğinde astsubaydı. Tasfiye döneminde hapsedildi ama Rus-Fin Savaşı'nın ardından Mart 1940'ta Stalin'in emriyle serbest bırakıldı. Moskova civarındaki çatışmalarda ağır yaralandı ama Eylül 1942'de tekrar görevinin başına dönerek, sonradan Don Cephesi adını alan Stalingrad Cephesi'ne komuta etti. Stalingrad'dan sonra adı Merkez Cephesi yapılan Don Cephesi, Kursk muharebesine iştirak etti. Ardından savaş sonuna kadar, Berlin'e saldıran İkinci Belarus Cephesi de dahil farklı ordu gruplarının komutanlığına devam etti. Savaştan sonra savunma bakan yardımcılığı ve savunma bakanlığı müfettişliğini ifa eden Rokossovskiy, 1949-1956 arasında Polonya Milli Savunma Bakanı oldu. Sonunda tekrar SSCB'ye döndü ve savunma bakan yardımcısı yapıldı. 1962'de emekli oldu ve 3 Ağustos 1968'de öldü.

Stalingrad muharebesi esnasında Güneybatı Cephesi'ne komuta eden General **Nikolay F. Vatutin**, Voronyej eyaletinin Valuiki kasabası yakınlarında bulunan Çepuhino'da 1901 yılında doğdu. 1920'de Kızıl Ordu'ya katıldı ve Kiev Yüksek Kademe Harp Akademisi'ni bitirdikten (1924) sonra Poltava'da komutanlık eğitimi aldı. Önce 1926'da, ardından 1934'te olmak üzere iki defa Frunze Harp Akademisi'ne gitti. 1937'de Kiev Özel Askeri Müfettişliği başkomutan yardımcılığına, sonra da genelkurmay seferberlik ve konuşlanmadan sorumlu ikinci başkanlığına getirildi. *Barbarossa* başladıktan sonra Kuzey Cephesi komutanlığına atanan Vatutin, Almanların Leningrad'a ilerleyişini geciktirdi. Daha sonra Vasilyevskiy'in yardımcısı oldu ve ardından Stavka tarafından Briyansk Cephesi sorumlusu olarak tayin edildi. Hemen sonrasında da, Temmuz 1942'de, Voronyej Cephesi komutanlığına getirildi. Ekim'de Moskova'ya çağrılan Vatutin'e, Stalingrad karşı taarruzuna iştirak edecek olan Güneybatı Cephesi'nin komutası verildi. Mart 1943'te tekrar Voronyej Cephesi komutanlığına getirildi ve Kursk muharebesine katıldı. Adları Birinci Ukrayna Cephesi olarak değiştirilen kuvvetleri, Dinyeper harekâtı ile Kiev'in kurtarılmasına katıldılar. Ukrayna'daki Sovyet kış taarruzu sırasında, yaveri K. Kraynyukov ve on askerden müteşekkil refakatçileriyle Rovno'daki On Üçüncü Ordu karargâhından Slavata'daki Altmışıncı Ordu karargâhına giderken milliyetçi Ukraynalı partizanlar tarafından pusuya düşürülen Vatutin bacağından yaralandı ve 15 Nisan 1944'te öldü.

Kızıl Ordu'ya 1919'da katılan General **Vasili İ. Çuykov** (1900-1982), büyük ölçüde Komünist Parti üyesi olması sayesinde, hızla terfi etmeye başladı. Frunze Harp Akademisi'ne gitti, Sovyetler'in Doğu Polonya'yı işgali ile Rus-Fin Savaşı'na katıldı ve Çin Cumhurbaşkanı Çankayşek'in askeri danışmanlığını yaptı. Mayıs 1942'de geri çağrıldı ve Stalingrad'ı savunan Altmış İkinci Ordu'ya komutan yapıldı. Ardından, savaş bitene kadar sürdürdüğü Sekizinci Muhafız Ordusu komutanlığına getirildi. Savaştan sonra 1949-1953'te Almanya'daki Sovyet kuvvetlerinin komutanlığını yürüttü ve 1955'te Sovyetler Birliği Mareşali olduktan sonra, 1960-1964'te Sovyet Kara Kuvvetleri komutanı tayin edildi. 1972'de silahlı kuvvetlerden emekliye ayrıldı ve 18 Mart 1982'deki ölümünden sonra Mamayev Kurgan'daki anıt kompleksine defnedilerek Moskova dışında toprağa verilen ilk mareşal oldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HASIM KUVVETLER

WEHRMACHT

Feldmareşal Fedor von Bock komutasındaki Güney Ordular Grubu *Blau* Harekâtı'nı başlattığında, Merkez ve Kuzey ordular grupları savunmaya çekildiler. 1942'de Wehrmacht üç ordular grubuyla birden saldırıya geçecek durumda değildi. Mayıs 1942'ye kadar 1,1 milyon asker takviye almış olsa da Alman ordusunun hâlâ 625.000 kişilik personel açığı vardı. Bu nedenle kayıplar telafi edilirken öncelik verilen Güney Ordular Grubu'nu tam mevcutlu hale getirebilmek için diğer iki ordu grubundan da asker kaydırılmıştı. Mayıs başında Merkez Ordular Grubu'ndayken Bock'un yaveri olan, daha sonra da A Ordular Grubu'nda Feldmareşal Wilhelm List'e yaverlik yapan Tümgeneral Hans von Greiffenberg, harekâtta görev yapacak personeli Berlin'in güneyindeki Zossen'de bulunan OKH (*Oberkommando des Heeres*, Kara Kuvvetleri Başkomutanlığı) tesisinde toplamaya başladı. İki hafta sonra bir grupla birlikte Poltava'daki Güney Ordular Grubu karargâhına geldi ve küçük bir grubu da Stalino'ya gönderdi. Harekete hazır hale gelene kadar karargâh "Azak Sahili Kurmayı" adıyla anılacak ve zaman içerisinde bölgeye hareket eden diğer karargâhlarla birleşmesi sağlanacaktı.

Blau Harekâtı'nın arifesinde Güney Ordular Grubu, 45 piyade, 11 Panzer, dört avcı tümeni ve beş motorize tümenden oluşuyordu. Ayrıca emre amade İtalyan Sekizinci Ordusu (gen. Gariboldi) ve Macar İkinci Ordusu (gen. Jany) ile Rumen Üçüncü (gen. Dumitrescu) ve Dördüncü (gen. Constantinescu) ordularının da toplamı 25 tümen etmekteydi. Bu sayı Bock'un ihtiyaç duyduğunu söylediği rakamdan beş fazla olsa da, Mihver tümenleri talim, teçhizat, komuta ve moral gibi pek çok etkenden dolayı Alman tümenlerinin dengi kabul edilemezdi. Almanlar Doğu cephesindeki personel açığını telafi edebilmek için 1942 başlarından itibaren müttefik devletlerin askerlerini kullanmaya başladılar. Stalingrad savaşına kadar yardımcı Mihver kuvvetlerinin toplam mevcudu 24 Rumen, on İtalyan ve on Macar tümenine yükseldi. Çoğu Don havzasında bulunan bu tümenlerin görevi Altıncı Ordu'nun ce-

Elinde Sovyet yapımı PPŞ-41 makineli tabancasıyla bir Alman teğmeni. Geyorgi Şpagin tarafından tasarlanmış PPŞ-41'in (*Pulemyot Pehotiy Špagina*, yani Şpagin'in makineli tabancası) yapısı basit ve işçiliği de kabaydı ama atım hızı yüksek ve şarjörü büyük, etkili bir silahtı. Beş milyondan fazla üretildi ve Almanlar tarafından kullanılan bazıları dokuz milimetre kalibreye çevrildi (IWM, HU5139).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir Stug III'ün yakınındaki Alman makineli tüfek takımı. Çoğunlukla piyade birliklerinde kullanılan Stug III (*Sturmgeschütz*, yani hücum topu), Panzer III şasesi üstüne kısa menzilli bir hafif top yerleştirilmek suretiyle piyade destek silahı olarak tasarlanmış ama savaş boyunca sürekli geliştirilip sonunda tank avcısına dönüşmüştü. 10.000'den fazla Stug III üretildi (IWM, HU5159).

nahlarını korumaktı ama Almanların bu denli kritik bir noktada müttefiklerine bu kadar bel bağlamalarının sonu çok acı oldu. Yine de, kifayetsiz kalsalar da, Alman kuvvetlerinin taarruz harekâtında kullanılabilmesine imkân sağladıkları için bu kıtalar stratejik açıdan önemliydiler ama Sovyet saldırısına maruz kaldıklarında mutlaka Alman askerleriyle takviye edilmeleri gerekiyordu.

Dolayısıyla, bir milyonun üzerinde Alman ve 300.000 Mihver askerine sahip bulunan Güney Ordular Grubu etkileyici bir güçtü ve Orgeneral Wolfram von Richtofen komutasındaki IV. Hava Filosu tarafından da desteklenecekti. Panzer tümenlerinde toplam 1.900 tank kadar bir mevcut bulunması gerekiyordu ama bunların kimi cephede ya da cepheye yakın noktalarda tamirde kimi ise başka görevlerde olduğundan harekâta iştirak eden tank sayısını kesin olarak bilmek imkânsızdır. Diğer taraftan, Sovyet T-34 tankının zırhını tüm açı-

Bir 7,5 cm'lik cebel topu (*gebirgskanone*) ve mürettebatı. Bu silahlar Rus bozkırlarında kamyonlar, yarım paletli traktörler veya atlar tarafından çekiliyordu; fakat engebeli araziye girildiğinde parçalara ayrılıp katırlara yüklenirlerdi (Nik Cornish Kitaplığı).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lardan delebilecek uzun namlulu toplara sahip (Panzer III'lerde 5, Panzer IV'lerde ise 7,5 cm çapta; ancak Panzer III'lerin hedefe 400 metre kadar yaklaşması gerekiyordu) Panzerler hizmete girmeye başlamışlardı. 7,5 cm'lik ağır tanksavar toplarının üretimi beklenmedik derecede bol olunca, bunlardan pek çoğu piyade birliklerine, özellikle de Voronyej yakınlarında cepheye tutunmakta olan İkinci Ordu'ya tahsis edilebilmişti. Ne var ki, yeterli miktarda 7,5 cm'lik zırh delici mermi ancak yaz ortasında üretilmiş olacağından top başına mermi sayısı 70-150, Panzer IV başına ise 50 atım ile sınırlandırılmıştı. Hatta İkinci Ordu, 7,5 cm'lik mermilerin sadece bodoslama yaklaşan düşman tanklarına karşı kullanılması talimatını vermişti. Eğer T-34'ler yandan ya da arkadan görülürse 5 cm'lik tanksavar topları kullanılacaktı.

Esas seferin başlamasından hemen sonra Güney Ordular Grubu iki kısma ayrıldı. A Ordular Grubu (ilk komutanı Bock, daha sonra List) Birinci ve Dördüncü Panzer orduları ve On Yedinci Ordu'yla birlikte 40 tümenden oluşurken B Ordular Grubu (Weichs) Alman İkinci ve Altıncı Orduları ile İtalyan, Macar ve Rumen ordularının sağladıkları birliklerle beraber 50 tümenden oluşmaktaydı. OKH Teşkilat Dairesi, Wehrmacht'ın genel kuvvetini tespit üzere OKW tarafından gerçekleştirilen daha geniş kapsamlı bir teftiş dahilinde, Güney Ordular Grubu'nun yaz harekâtına ne derece hazır olduğunu tespit edecek bir soruşturma yürütmüştü. Soruşturma neticesinde, aynı sınıftan tümenlerin savaş kabiliyetleri eşit olarak kabul edilse de *Barbarossa* zayiatı ve Sovyet kış karşı taarruzu sebebiyle bu durumun değiştiği anlaşıldı.

Harekâta katılan bütün tümenlerin değişik ölçülerde yeniden teşkil edilmeleri gerektiği dikkate alınırsa onları üç kategoriye ayırmak mümkündür. İlk kategoriyi ya cepheye yeni sevk edilmiş ya da cephe gerisinde yeni kurulmuş 15 piyade tümeni ile altı zırhlı ve motorize tümen teşkil ediyordu. Bunlar tam mevcutlu olmalıydılar ve gerek tecrübeli askerlerin dinlenmesi gerek ise yeni acemilerin görevlerine alışmasına zaman ayrılmış olsa gerekti. İkinci kategoriye giren 17 piyade tümeni ile on zırhlı ve motorize tümen de tam mevcutluydu ama bunlar cepheye yakın mesafede teşkil edildiklerinden dinlenecek ya da acemilerin intibak edecek zamanları muhtemelen olmamıştı. Üçüncü kategoride ise ne dinlenmeye ne de mevcutlarını yenilemeye zaman bulamamış durumdaki ve genel toplamın dörtte birinden fazlasını teşkil eden 17 piyade tümeni bulunuyordu. Birlikler asker ve teçhizat bakımından genelde tam mevcutlu olabilirlerdi ama en azından harekât başladığı esnada, subay ve astsubay sayısı yeterli değildi.

Alman askerleri bir siperde dinlenirken önlerinde arkadaşlarının cesedi yatıyor. Rus bozkırlarında yıldırım harbi uygulamak, uzun intikallerin ardından kısa ve şiddetli çarpışmalar ve sonra da yeniden uzun intikaller demekti ki bunun erat ile teçhizat üzerindeki yıpratıcı etkisi büyüktü (IWM, HU5147).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sovyet askerleri, top ateşinin neden olduğu toz ve dumanın içerisine ilerliyorlar. Bu tür durumlarda iki taraf da komutanlarının inisiyatifi ile liderlik yeteneklerine itimat etmek zorunda kalırdı ki bu Almanlar açısından daha kolay bir işti (IWM, RR1425).

Diğer taraftan söz konusu her üç kategorideki birliklerin de bazı ortak sorunları bulunmaktaydı. Piyade tümenlerinin levazım arabaları at koşuluydu ve her tümen, temel eğitimi henüz tamamlamış 18-19 yaşındaki en az bin acemi asker almıştı. Panzer tümenleri ile motorize tümenlerin hareket kabiliyeti, yeterli sayıda paletli ZPT (zırhlı personel taşıyıcı) bulunmadığından yüzde seksen seviyesine gerilemiş; üstelik bu durumda bile bir nebze kamyon kullanmak gerektiği için arazide hareket kabiliyeti de azalmıştı. Panzer tümenlerindeki piyade taburlarının mevcudu beş bölükten dörde indirilmişti. İhtiyatlar çok azaldığı için yedekte pek az ikame teçhizat bulunuyordu. Teçhizat ihtiyacı planlanmış üretimle karşılanacaktı ki bu durum, sefer iyice ilerleyene kadar üretimi hızlandırmanın ya da artırmanın mümkün olmayacağı ve ilk hamlelerde yaşanacak beklenmedik kayıpların da telafi edilemeyeceği anlamına geliyordu. Bizzat Güney Ordular Grubu komutanlığı, "tutarsız personel yapısı, kısmi tecrübe noksanlığı ve teçhizat eksiklikleri dolayısıyla 1942 yaz harekâtı için hazır bulunan birliklerin harp kifayeti, Rusya Seferi başladığı sıradaki gibi çantada keklik sayılamaz. Seyyar birimler ise bir yıl önce sahip oldukları esneklik, dayanıklılık ve vuruş gücünden yoksundurlar" şeklinde bir sonuç çıkartmıştı.

KIZIL ORDU

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden hemen önce, kendisine tehdit gördüğü herkesi ve her şeyi ortadan kaldırmaya çalışan paranoyak Stalin'in "Büyük Tasfiye"si neticesi, Kızıl Ordu'nun kolu kanadı kırılmıştı. Beş mareşalden üçü ve 16 ordu komutanından 14'ü de aralarında bulunmak üzere en az 30.000 subay hapse atıldı, işkence gördü ya da idam edildi. Neticede Kızıl Ordu, Kasım 1939 ile Mart 1940 arasındaki Rus-Fin Savaşı'nı güçbela kazanabilmiş ve *Barbarossa* Harekâtı sırasında da Wehrmacht karşısında tam bir hezimet yaşamıştı.

1942 yazına gelindiğinde, Wehrmacht'ın saldırısından kıl payı kurtulmuş bulunan Kızıl Ordu, başarılı Moskova savunmasından sonra inisiyatifin bir kez daha Almanlara geçmesi nedeniyle başlayacak olan saldırılara karşı hazırlık yapıyordu. *Blau* Harekâtı'nın düzenleneceği bölgedeki Sovyet komuta merkezleri Briyansk (Golikov), Güneybatı (Timoşenko), Güney (Malinovskiy) ve Kuzey Kafkasya (Budyonniy) cepheleriydi. İlk üçü Güneybatı Saha Komutanlığı'na bağlıydı ama burası, artık işler bir karargâh olmaktan çıktığı için, Timoşenko ile yaverleri Mayıs ve Haziran'da Güneybatı Cephesi'ne angaje oldukları esnada lağvedilmişti. Üstelik Timoşen-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ko ile General İvan Bagramyan'a, Briyansk Cephesi'nin artık saha komutanlığının bir parçası olmayıp doğrudan Stavka'nın (Sovyet Başkomutanlığı) emri altında bulunacağı söylenmişti. Dört cephe toplam 17 ordudan oluşuyordu. Güneybatı, Güney ve Briyansk cephelerinde beşer, Kuzey Kafkasya Cephesi'nde ise iki ordu bulunuyordu. Ayrıca her birine bağlı bir hava ordusu mevcuttu. Beşinci Tank Ordusu'nu ihtiyatta tutan Briyansk Cephesi, Altmış Birinci Ordu'yu 29 Haziran'da Batı Cephesi'ne gönderdi. Haziran'ın ilk haftası itibariyle Alman Güney Ordular Grubu istihbaratı, karşısında 91 piyade tümeni, 32 müstakil piyade tugayı, yirmi süvari tümeni ve 44 müstakil tank tugayı bulunduğunu tahmin ediyordu ki görüldüğü kadarıyla bu çok gerçekdışı bir düşünce değildi. Açıklanan Sovyet rakamlarına göre Briyansk, Güneybatı ve Güney cephelerinde gerçekte aşağı yukarı 81 piyade tümeni, 38 müstakil piyade tugayı, 12 süvari tümeni ve 62 müstakil tank tugayına teşmil edilmiş toplam 1,7 milyon asker ve 2.300 tank mevcuttu. Ne var ki Haziran 1942 itibariyle Briyansk Cephesi'ndeki tank kolordusunun gerçek kuvvetinin hep beraber 24 adet ağır Voroşilov tankı, 88 adet T-34 ve 68 adet hafif T-60 ile üç tugayda toplam 180 tanktan ibaret bulunması hasebiyle, zırhlı tugay başına ancak altmışar tank düşüyordu. Bu durumda genel toplam tank sayısı 3.720 ettiğinden, anlaşılan açıklanan rakamlar hesaplanırken her tugaydaki T-60'lar dahil edilmemişti. Sovyet ordu, kolordu, tümen ve tugay teşkilatları genelde Alman karşılıklarından daha ufaktılar. Örneğin, yaklaşık 300.000 mevcutlu Altıncı Ordu aslında bir Sovyet cephesine eşitti. Tam mevcutlu (60-70.000) bir Sovyet ordusu ancak bir Alman kolordusunun dengiydi; 18.000 mevcutlu Panzer tümenleri ise o dönemdeki Sovyet tank ve mekanize kolordularından daha büyüklerdi. Üç tank tugayı, bir mekanize tugay, bir keşif taburu, havan taburu ve topçu taburundan oluşturulan tank kolorduları, toplam 7.800 mevcutlarıyla yaklaşık ancak bir Panzer alayı boyundaydılar. Bir mekanize kolorduda üç adet mekanize tugay, her tugayda ise bir ya da iki tank taburu ve destek unsurları ile takviyeli bir tank alayı bulunurdu; toplam mevcut kâğıt üzerinde 13.559 asker idi. Yine kâğıt üzerinde 10.500 mevcutlu Sovyet piyade tümenleri de Alman karşılıklarının üçte ikisi kadarlardı.

Yine Güney Ordular Grubu istihbaratına göre, 36 adet piyade tümeni, 16 adet müstakil piyade tugayı, yedi adet süvari tümeni ve on adet müstakil tank tugayı da Kafkasya'da mevzilenmişti. Ne var ki, Don'un sağ yakasındaki Briyansk ve Güneybatı cephelerinin gerisinde Stalingrad, Tambov, Novohopersk ve

Kafkas Dağları'nın eteklerindeki Rumen dağ birlikleri. Rumen Dağ Kolordusu, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulduğu halde kısa sürede seçkin bir birlik olduğunu ispat etmişti. Dört Rumen dağ tümeni (1., 2., 3. ve 4.) bünyesinde bulundukları On Birinci ve Birinci Panzer ordularıyla birlikte Kırım ve Kafkasya'da savaşmıştı (Nik Cornish Kitaplığı).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Novosnninskiy'de mevzilenmiş dört ve bunların da gerisinde konuşlu diğer iki ordudan müteşekkil hazır bekleyen Stavka ihtiyatları bu rakamlara dahil değildi. Kuzeye ve Oryol'un doğusuna uzanan sağ cenahı Tula'dan Moskova'ya giden yola; sol cenahı da Voronyej'e hâkim Briyansk Cephesi, dört cephe içerisinde stratejik açıdan en önemli kabul ediliyordu. Gerek Kazakov gerek ise Vasilevskiy, ikisi içerisinde ilkinin saldırıya uğrama ihtimalinin daha fazla olduğunu söylemişti. Bunun nedeni, hem Stalin hem de Stavka'nın Almanların tekrar Moskova'ya saldıracağına inanıyor olmalarıydı. En önemli hedef olarak kabul ettikleri Alman Merkez Ordular Grubu'nun mevcudu, bazıları şehre sadece 150 km uzakta olmak üzere hâlâ yetmiş tümenden fazlaydı. Ayrıca, Almanlar *Blau* Harekâtı'nı gizlemek için yazın tekrar Moskova'ya saldıracakları intibaı yaratan *Kremlin* adındaki bir yanıltma harekâtı planlamışlardı.

23 Nisan'da Stavka, Timoşenko'nun Harkov'u almak için düzenleyeceği taarruzla eşzamanlı olarak Golikov'un Oryol'a saldırmasını emretti. Kuvvetlerini zamanında hazırlayamayan Golikov'un sahip olduğu bütün hava desteği, Alman karşı saldırısı başladıktan sonra güneye, Timoşenko'nun Güneybatı Cephesi'ne destek için kaydırıldı. Bu harekâtta Golikov'a Stavka ihtiyatından dört piyade tümeni, beş tank ve iki süvari kolordusu ile dört tank tugayı ayrıldı ama Barvenkovo çıkıntısındaki felaketin ardından kendisine herhangi bir yönden gelebilecek Alman karşı taarruzu için hazırlık yapması emredildi. Haziran sonuna gelindiğinde Golikov dört piyade tümeni, dört müstakil tank tugayı, iki süvari kolordusu ve altı tank kolordusunu (topyekûn 1.640 tank) bir araya getirmişti. Bunlar 191 adet Voroşilov tankı, 650 adet T-34 ve 799 adet T-60 ile eski model tanktan ibaretti. Golikov ile diğer pek çok cephe ve komutanının yaşadığı sıkıntılardan birisi de, Stavka bu tank birliklerini harekete geçirdiği halde nasıl mevzilendirileceklerine dair açık bir emir verilmemiş olmasıydı. İhtiyat kuvvetleri, iki muhtemel saldırıyı karşılamak için Beşinci Tank Ordusu ve VIII. Süvari Kolordusu ile birlikte Oryol-Tula yolu üzerindeki Çern'e yerleştirildi. VII. Süvari Kolordusu ile iki müstakil tank tugayı onların hemen kuzeyine, I., XVI. ve IV. Tank kolorduları ise Kursk'a dönük olarak sol kanada yerleştirildi. 23. Panzer Tümeni'nden bir karargâh subayı olan ve *Blau* Harekâtı'nın başlangıcına dair planları taşıyan Binbaşı Joachim Reichel'in içinde bulunduğu uçak düşünce esir edilmesi ve düşmanın yığınak yaptığına dair hava keşfi raporlarına rağmen Stalin, Oryol'u hedef alacak bir saldırıya karşı hazırlık yapmasını Golikov'a 5 Temmuz'da emretti. Golikov ile kurmaylarının 28 Haziran sabahı bu planı tamamlamasından birkaç saat sonra *Blau* Harekâtı başladı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MUHAREBE CETVELLERİ

MİHVER KUVVETLERİ

A Ordular Grubu – Feldmareşal Wilhelm List (9 Eylül 1942'ye kadar)

Birinci Panzer Ordusu – Orgeneral Ewald von Kleist
On Yedinci Ordu – Piyade Korgeneral Richard Ruoff

B Ordular Grubu – Orgeneral Freiherr Maximillian von Weichs

İkinci Ordu – General Hans Von Salmuth
Macar İkinci Ordusu – Orgeneral Gusztav Jany
İtalyan Sekizinci Ordusu – Orgeneral Italo Gariboldi
Rumen Üçüncü Ordusu – General Petre Dumitrescu
Dördüncü Panzer Ordusu – Orgeneral Hermann Hoth
XXXXVIII. Panzer Kolordusu – Korgeneral Ferdinand Heim
Rumen VI. Kolordusu
Rumen VII. Kolordusu
(son ikisi, General C. Constantinescu komutasındaki Rumen Dördüncü Ordusu'na katılmak üzere sevk edilmişti.)

Altıncı Ordu – Tankçı Korgeneral Friedrich Paulus
4., 46., 64. ve 70. Topçu alayları
54., 616., 627. ve 849. Topçu taburları
49., 101. ve 733. Ağır Topçu taburları
51. ve 53. Havan alayları
2. ve 30. Nebelwerfer (Roketatar) alayları

IV. Kolordu – Korgeneral Erwin Jaenecke
29. Motorize Piyade Tümeni – Leyser
297. Piyade Tümeni – Pfeffer
371. Piyade Tümeni – Stempel
VIII. Kolordu – Topçu Korgeneral Walther Heitz
76. Piyade Tümeni – Rodenburg
113. Piyade Tümeni – von Arnim
XI. Kolordu – Korgeneral Karl Strecker
44. Piyade Tümeni – Deboi
376. Piyade Tümeni – Von Daniels
384. Piyade Tümeni – Von Gablenz
XIV. Panzer Kolordusu – Tankçı Korgeneral Hans Hube
3. Motorize Piyade Tümeni – Schlomer
60. Motorize Piyade Tümeni – Kohlermann
16. Panzer Tümeni – Angern
LI. Kolordu – Topçu Korgeneral Walther von Seydlitz-Kurzbach
71. Piyade Tümeni – von Hartmann
79. Piyade Tümeni – von Schwerin
94. Piyade Tümeni – Pfeffer
100. Avcı Tümeni – Sanne (369. Hırvat Tümeni'yle birlikte)
295. Piyade Tümeni – Korfes
305. Piyade Tümeni – Steinmetz
389. Piyade Tümeni – Magnus
14. Panzer Tümeni – Lattmann
24. Panzer Tümeni – von Lenski
9. Uçaksavar Tümeni – Korgeneral Wolfgang Pickert

Luftwaffe Hava Desteği

IV. Hava Filosu – Orgeneral Freiherr Wolfram von Richthofen
IV. Hava Kolordusu – Korgeneral Kurt Pflugbeil
VIII. Hava Kolordusu – Korgeneral Martin Fiebig

KIZIL ORDU

Stavka

General Geyorgi K. Jukov
Orgeneral Aleksandr M. Vasilyevskiy

Voronyej Cephesi – General Filip İ. Golikov

Güney Kafkasya Cephesi – General İvan V. Tıyulenev

Güneybatı Cephesi – General Nikolay F. Vatutin
Altmış Üçüncü Ordu – General Fyodor İ. Kuznetsov
Yirmi Birinci Ordu – Tümgeneral İ.M. Hristyakov
Beşinci Tank Ordusu – Korgeneral P.L. Romanenko
Birinci Muhafız Ordusu – Korgeneral Dimitri D. Lelyuşenko

İkinci Hava Ordusu
On Yedinci Hava Ordusu – Krasovskiy

Don Cephesi – Orgeneral Konstantin K. Rokossovskiy
Altmış Altıncı Ordu – Tümgeneral A.S. Jadov
Yirmi Dördüncü Ordu – General İ.V. Galinin
Altmış Beşinci Ordu – Korgeneral Pavel İ. Batov

On Altıncı Hava Ordusu – Rudenko

Stalingrad Cephesi – Orgeneral Andrey İ. Yeremenko
Altmış Dördüncü Ordu – General Mihail S. Şumilov
Elli Yedinci Ordu – Korgeneral Fyodor İ. Tolbuhin
Elli Birinci Ordu – General N.İ. Trufanov
Yirmi Sekizinci Ordu – Korgeneral D.İ. Riyabişev
Altmış İkinci Ordu – Korgeneral Vasili İ. Çuykov
10. NKVD Tümeni – Sarayev
13. Muhafız Piyade Tümeni – Rodimtsev
35. Muhafız Piyade Tümeni – Dubyanskiy
37. Muhafız Piyade Tümeni – Joludev
39. Muhafız Piyade Tümeni – Guryev
45. Piyade Tümeni – Sokolov
95. Piyade Tümeni – Gorışniy
112. Piyade Tümeni – Solugub
138. Piyade Tümeni – Ludnikov
193. Piyade Tümeni – Smehotvorov
196. Piyade Tümeni – İvanov
244. Piyade Tümeni – Afanasiyev
284. Piyade Tümeni – Batyuk
308. Piyade Tümeni – Gurtyev
92. Deniz Piyade Tugayı – Samoday
42., 115., 124., 149. ve 160. Özel tugaylar
84., 137. ve 189. Müstakil Tank tugayları

Sekizinci Hava Ordusu – Hryukin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HASIMLARIN PLANLARI

ALMAN PLANI

Barbarossa'nın başarısız olmasının ardından Almanya kendisini, geçen yıl verdiği kayıplara rağmen hâlâ dünyanın en büyük ordusuna sahip Sovyetler Birliği'nin yanı sıra dünya üzerindeki en büyük imparatorluk olan Büyük Britanya ve dünya üzerindeki en büyük ekonomik güç olan A.B.D ile savaş halinde buldu. Uzun süreli bir savaşta bu ittifakı mağlup edecek ne insan gücü ne de kaynağın Almanya'da bulunmadığını bilen Hitler için, Sovyetler'in 1942'de savaş dışı bırakılması hayati önem taşıyordu. Böylece Rusya ile Ukrayna'daki zirai ve sınai kaynakların ele geçirilmesiyle Batılı müttefiklere karşı durmak mümkün hale gelebilecekti.

5 Nisan 1942'de yayımlanan 41 Numaralı Führer Emri'nde bunun nasıl başarılacağı detaylarıyla anlatılmıştı. Yeni taarruzun hedefi güneydeki Sovyet kuvvetleri ile Güney Kafkasya'daki Maykop, Grozni ve Bakü civarında bulunan petrol yatakları olacaktı. Almanya'nın elinde kalan petrol rezervi, değil müttefik güçlerle yapılacak uzun bir savaşa, *Barbarossa* büyüklüğünde bir harekâtı daha düzenlemeye bile yetmiyordu. Kendi aralarında ne konuştukları bilinmez ama çok az Alman generali (Halder hariç) 1942 yaz taarruzunun hedefinin petrol olmasını açıktan eleştirmişti. Yine de asıl hedef Kızıl Ordu'nun imha edilmesi olacaktı. Savaştan sonra çoğu kişi Hitler'i 1942 saldırısında başarısız olmakla suçladı ama bu Hitler'den ziyade "Alman Savaş Tarzının" kusuruydu. 41 Numaralı Emir de tıpkı *Barbarossa* taslağı (yani 21 Numaralı Führer Emri) gibi detaylı bir plan olmaktan ziyade Alman stratejisine dair genel bir hükmü ifade ediyor ve Kızıl Ordu'nun bir dizi kapan manevrasıyla Don Nehri'nin güneyinde imhasını öngören harekâtın sadece ilk safhasını içeriyordu.

Bu noktada Stalingrad, Kafkas petrol yataklarının ele geçirilmesi ve Kızıl Ordu'nun imhası yanında ikinci dereceden bir hedef olarak kalıyordu. *Blau* Harekâtı'nın dört safhada gerçekleşmesi tasarlanmıştı. İlk safhada, von Weichs'ın komutasındaki Dördüncü Panzer Ordusu ile İkinci Ordu Kursk civarındaki bölgeden doğuya doğru ilerleyecekti. İkinci safhada, Altıncı Ordu Voronyej civarında Don kıyısına varacak ve Kızıl Ordu'yu batıdan kuşatacaktı. Üçüncü safhada, doğuya ilerleyecek olan On Yedinci Ordu'nun önüne katıp daha doğuya süreceği Rus birlikleri, Don boyunca hareket eden Dördüncü Panzer Ordusu tarafından Rostov'da imha edilecekti. Bunun ardından, Alman kuvvetleri Volga Nehri'ni Stalingrad'ın kuzeyinde kesecek ve sonrasında hedefleri Maykop ile Grozni olmak ve Volga boyunca Stalingrad'ın güneyinden Bakü'ye ilerlemek üzere Kafkas harekâtına dair emirler alacaklardı. *Blau* Harekâtı'na hazırlık aşamasında Güney Ordular Grubu, Kırım'da ve Barvenkovo çıkıntısında kalan Sovyet kuvvetlerinin imhası da dahil olmak üzere, geçiş noktalarını emniyete almak için bazı hazırlık manevralarına girişti.

Ne var ki, Almanların 1942 taarruz planları bir yıl öncekine benzer hatalarla malulmüş gibi görünmektedir. Sovyetler Birliği'ne karşı ilk saldırıda cepheye üç milyon asker süren Almanlar, geleneksel *Vernichtungsschlacht* (imha muharebesi) düsturları uyarınca tek seferde stratejik bir zafer elde etmeyi denemişlerdi. Adamakıllı bir operasyonel plan yapılmamış olduğu, zaman ve kaynaklar da taktik çatışmalarda (bunlar her ne kadar mükemmel şekilde icra edilmiş de olsalar) heba edildiğinden, Doğu'da tek hamlede zafer kazanma düşüncesi biraz havada kalmaktaydı. 1941'de Almanya'nın önüne koyduğu hedeflere varabilecek kaynaklara sahip olup olmadığı zaten tartışma konusuyken, durum 1942'de iyice müphem hale gelmişti. Sovyet kış taarruzları sırasında cephe zaten güçbela tu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tahrip edilmiş bir Voroşilov tankının önündeki avcı çukurunun içinde bekleyen Alman askerleri. Kalın zırhını yakın mesafe haricinde delmek mümkün olmayan ağır Voroşilov tankı, Doğu cephesindeki seferin ilk aşamalarında dişli bir rakip olduğunu ispat etti (IWM, HU5160).

tulabilmişken, Hitler daha az askerle bambaşka ve yine çok büyük bir bölgenin ele geçirilmesini planlamıştı. Dahası, doğuya ve güneye uzanan demiryolu hatlarının çok zayıf olması hasebiyle Almanlar hem intikal hem de lojistik için hâlâ büyük ölçüde yollara bağımlı iken, Kafkasya'da mevcut yollar Sovyetler Birliği'nin batısındaki yollardan bile çok daha beter durumdaydılar. 1942 seferinde lojistik giderek büyüyen bir sorun olmaya devam edecekti. 1941'de olduğu gibi şimdi de seferin hedefi uzun bir savaşı sürdürecek kaynakların ele geçirilmesiydi ama zaten Doğu'da zafer kazanmanın önündeki en büyük engellerden biri de bu düşünceydi. Başarı ancak Kızıl Ordu'nun imhası ya da Moskova'nın ele geçirilmesi gibi kesin sonuç getirecek bir hedefe yönelmek ile mümkün olabilirdi. Wehrmacht bu seferi hakkıyla yerine getirip *Blau* Harekâtı'nda belirlenen hedefleri ele geçirmeyi başarsaydı Sovyetler'in ağır bir darbe almış olacağı kesindi ama Ural Dağları ve Hazar Denizi'nin doğusundaki petrol yatakları ile Sovyetler'in savaşa devam etme azmi dikkate alındığında, bunun zafer için yeterli olup olmayacağı şüphelidir.

SOVYET PLANI

1942 yılı başlarken Sovyetler Birliği'nin birinci önceliği Büyük Britanya ve A.B.D ile tesis edilen yeni ittifaktan istifade etmek ve yerle bir haldeki savaş ekonomisini yeniden inşa etmekti. Sovyetler, hayret verici bir hızla ilerleyen Almanlara rağmen, savaş sanayilerinin en önemli 1.500 unsurunu Ural Dağları yakınlarındaki bölgelere ve ülkelerinin doğusuna nakletmeyi başardılar; fakat bu tesislerin üretime başlamadan önce tekrar kurulması gerekiyordu. Bu devasa çaptaki yer değişikliğine rağmen Sovyet savaş sanayiinin üretim miktarı daha bahar aylarında Alman muadilini geçmişti. Urallar ve Güney Kafkasya'daki tesisler eşi görülmemiş bir çabayla, Mayıs 1942'ye kadar 4.500 tank, 3.000 savaş uçağı, 14.000 top ve 50.000 havan üretmeyi başarmıştı. Perişan haldeki Kızıl Ordu'nun, değil Almanların işgali altındaki toprakları kurtarmak, Wehrmacht karşısında durabilmek için bile yeni komutanlar idaresinde yeniden talim ve teçhizinin şart olduğu da aşikârdı. Sovyet ihtiyat kuvvetleri çoktu ama sınırsız değillerdi ve 1941'dekine benzer boyutlarda zayiat ile yenilgiler karşılanamazdı.

Stratejiyi planlayan Stavka idi ama son sözü söyleyen, bir defa karar verdi mi işi bitiren Stalin olurdu. Jukov bile bunu değiştiremezdi. Başarılı Moskova savunmasının ardından 5 Ocak 1942'de Jukov, gelecek harekâtın tartışılacağı Stavka'ya çağrıldı. Harekâtın başarısından cesaret alan Stalin, iyimser bir hava içerisindeydi. Ana hedefi Merkez Ordular Grubu olan,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ancak Leningrad, Staraya Russa, Oryol, Harkov ve Kırım'daki Alman birliklerini de hedef alan genel bir taarruz önerdi. Jukov ile diğer generaller bu öneriye itiraz ettiler ama "patron" kararını vermişti. 7 Ocak'ta taarruz emri verildiğinde, cephe hattı Leningrad bölgesi dışında yarılamadı. Burada cepheyi yarmayı başaran Vlasov'un İkinci Şok Ordusu, Alman On Sekizinci Ordusu hatlarının 70 kilometre gerisine kadar ilerlemiş fakat kısa sürede kuşatılarak hemen hemen imha edilmişti. Ancak en ağır kayıplar Rjev-Vıyazma bölgesine yapılan taarruzda verilmişti. Taarruzun ivmesini azaltmamak adına ve esir alınacakları ümidiyle Stalin'in ilişilmemesini emrettiği Alman direniş cepleri teslim olmamıştı. Özellikle Demyansk ve Holm cepleri, sonradan yapılan tüm taarruzlara rağmen, Luftwaffe'nin havadan yaptığı ikmal sayesinde direnmeyi başarmışlardı. Wehrmacht'ı hafife alan Stalin'in Kızıl Ordu'nun imkân ve kabiliyetini aşan hedefler belirleyerek başlattığı bu taarruz neticesi Sovyet kuvvetleri Alman yaz taarruzu karşısında daha zayıf hale düşerken, ilk büyük savunma savaşından yüz akıyla çıkan Wehrmacht'ın da morali yerine geldi.

Kızıl Ordu'nun kış taarruz harekâtı resmi olarak 20 Nisan'da sonlandırılsa da, Stavka Mart 1942 sonunda yaklaşan yaz taarruzlarına dair stratejisini tespit etmek için toplandı. Jukov ile genelkurmay ikinci başkanı General Vasilevski, savunmada kalınmasını tavsiye ettiler. Stalin Wehrmacht'ın başlıca hedefinin Moskova olduğuna karar getirmişti. Bu yanılgının sebebi, Wehrmacht'ın başarıyla icra ettiği *Kremlin* kod adlı aldatma harekâtı idi. Hitler'in dikkatini güneye, Volga havzasının ekonomik kaynaklarına yoğunlaş-

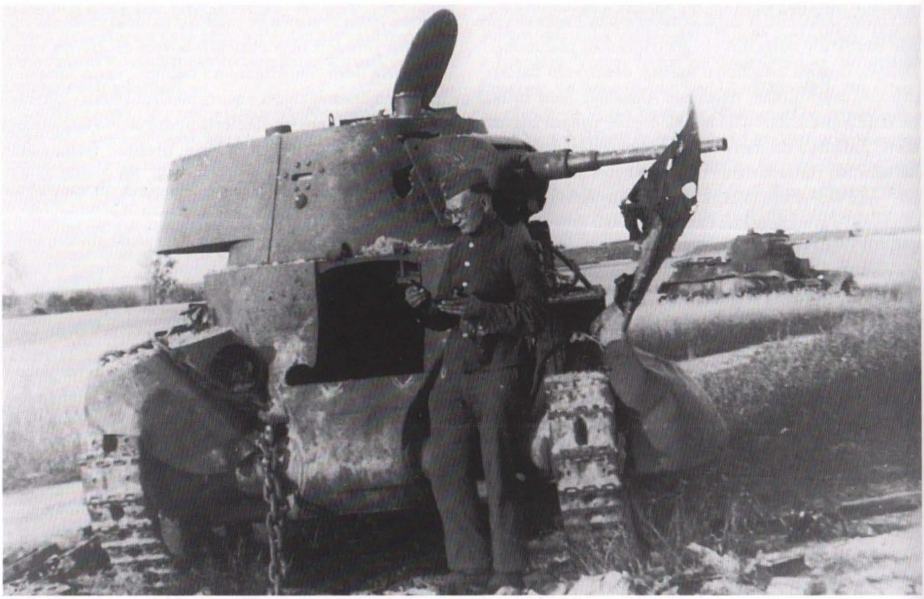

Bir Alman askeri, tahrip edilmiş bir Sovyet BT hafif tankı önünde poz veriyor. Üretimine 1932 yılında Harkov'daki bir fabrikada başlanan bu tank, 45 mm'lik bir top ile topa paralel bir makineli tüfeğe sahipti. Ön zırhı 13 mm kalınlığındaydı. İkinci Dünya Savaşı'ndaki rolü piyade desteğiyle sınırlandı (Nik Cornish Kitaplığı).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Alman askerlerini gösteren bu fotoğrafta, her askerin taşıdığı şahsi teçhizat mükemmelen görünüyor. Bütün adamlarda üzerine sefer tası, muharebe çantası ve çeyrek çadır parçası asılan 1939 model koşum kayışları var. Takım makineli tüfekçisi koşumuna ayrıca gaz maskesi kutusunu da bağlamış. Hemen arkasından gelen askerin elinde cephane kutusu, en arkadaki adamın sırtında ise makineli tüfeğin yedek namlusu görülüyor (Nik Cornish Kitaplığı).

tırdığından bihaber olan Stalin, Sovyet stratejik ihtiyatının büyük kısmını Moskova civarında tutuyordu. O, kuzeyde kuşatma altındaki Leningrad'ı ve güneyde Sivastopol'u kurtarmak için bir dizi mahalli taarruza kalkılmasını önerirken Mareşal Timoşenko, Harkov'u kurtarmak için şehrin güneydoğusundaki Barvenkovo çıkıntısından büyük bir saldırı düzenlenmesini teklif etti. Sovyetler Birliği'nin dördüncü büyük şehri olup önemli bir yol ve demiryolu kavşağı sıfatındaki Harkov, Doğu cephesindeki harekât sırasında birkaç muharebeye sahne olmuştu. Saldırı, Güney Cephesi'nin (Malinovskiy) destek vereceği Güneybatı Cephesi (Timoşenko) tarafından icra edilecekti. Bir kıskaç manevrası yapılacak, kıskacın güney ucunu Sovyet Altıncı Ordusu (Gorodnıyanskiy) teşkil ederken Tümgeneral L.V. Bobkin komutasındaki bir kuvvet cenahı korumak için Krasnograd'a hareket edecekti. Volçansk bölgesindeki Yirmi Sekizinci (Rıyabişev), Yirmi Birinci (Gordov) ve Otuz Sekizinci (Moskalenko) ordular kuzey ucu teşkil edeceklerdi. Bu iki uç Harkov'un batısında buluşarak Alman Altıncı Ordusu ile Dördüncü Panzer Ordusu'nun büyük kısmını kapana kıstıracaktı. Güney Cephesi'ne bağlı Elli Yedinci (Podlas) ve Dokuzuncu (Haritonov) ordular harekâtın güney cenahını koruyacaklardı. Stalin, Briyansk Cephesi'nin de taarruza destek vermesini düşünmüştü; ancak sonradan bu kuvvetlerin Moskova üzerine yapılacak Alman taarruzuna karşı kullanılmasına karar verdi. Timoşenko'nun planı çok yaratıcı olmasa da, asıl büyük kusur Almanların Barvenkovo çıkıntısını hedef alan *Fridericus* Harekâtı'ndan hemen önce uygulanmasına kalkışılmasıydı. İkinci Harkov Muharebesi olarak da bilinecek bu çarpışmalarda Kızıl Ordu'nun en etkin kuvvetleri imha edilmek üzere Wehrmacht'a ikram olunmuş ve neticede deneme yanılma örnekleri ile dolu Sovyet askeri tarihinin en pahalıya mal olan tecrübelerinden biri yaşanmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Blau Harekâtı, Haziran-Kasım 1942

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Blau harekâtı uygulamaya konmadan önce Wehrmacht iki hazırlık harekâtı icra etti. İlki Harkov'un güneyindeki Barvenkovo çıkıntısının yok edilmesiydi (*Fridericus*). İkincisi ise Sivastopol şehri civarındaki Rus savunmasının kırılması ve Kırım'ın işgalini hedef alıyordu. *Störfang* adı verilen bu harekâtı Manstein'ın On Birinci Ordu'su gerçekleştirecekti. Bu iki muharebeyle elde edilecek mevziler, Kafkasya taarruzunda çıkış noktaları olarak kullanılacaktı.

FRIDERICUS HAREKÂTI

Sovyet kış taarruzu sonucu ortaya çıkan Barvenkovo çıkıntısının ortadan kaldırılması için hazırlanan planın adı *Fridericus* idi. Buna göre, Friedrich Paulus'un Altıncı Ordu'su kuzeyden, Ewald von Kleist'ın Birinci Panzer Ordusu ise güneyden çıkıntıya taarruz ederek bir kıskaç harekâtı icra edilecekti. Çıkıntının geriyle irtibatı İzyum'da kesilecek ve bir cep oluşturularak Sovyet birlikleri buraya hapsedilecekti. Çıkıntının en dar noktasının iki ucunu oluşturan Balakleya ve Slavyansk kasabalarının Alman hâkimiyetinde olması büyük avantaj sağlıyordu; zira bu iki yerleşim arasındaki mesafe sadece 75 km idi.

Fridericus üç aşağı beş yukarı, Luftwaffe'nin yoğun hava desteğine dayanan bir piyade taarruzu olacaktı. Bu yüzden güçlü piyade birliklerine ihtiyaç bulunduğundan, Rumen VI. Kolordusu'nun tuttuğu cephenin daha da genişletilmesiyle Alman 113. Piyade Tümeni serbest kılınarak ihtiyata alındı. Luftwaffe desteği ise Kırım'daki Manstein kuvvetleri ile dönüşümlü kullanılacaktı. Luftwaffe, Kerç Yarımadası'nı ele geçirmek için 8 Mayıs'ta başlayacak olan *Trappenjagd* Harekâtı'nı destekleyecek ve 10 gün boyunca Kırım'da bulunacaktı. 18 Mayıs'ta *Fridericus* başlayınca da kuzeye gelerek

Yürüyebilir haldeki yaralı Alman askerleri, Kafkasya'ya yaptıkları *Blau* Harekâtı esnasında, tahliye öncesi pansumana gidiyorlar. Sefer sona erdiğinde, Almanya ve müttefikleri bir buçuk milyona yakın zayiat vermiş ve elli tümenleri imha olmuştu (IWM, HU5145).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Arka plandaki Luftwaffe'nin desteklediği Alman tankları hareket halinde. Panzerlerin hareket kabiliyeti, uzun mesafeleri kısa sürede kat etmelerine ve bu sayede büyük düşman birliklerini çembere almalarına imkân veriyordu. Panzer birlikleri bünyelerinde kendi piyade birliklerini (*panzer grenadier*) barındırsalar da, düşman mevzilerini imha etmek için yine de alelade piyade kıtalarını beklemek zorunda kalıyorlardı (IWM, HU5162).

Harkov bölgesini destekleyecekti. Mayıs sonunda *Fridericus* tamamlandığında ise tekrar Kırım'a dönerek *Störfang* Harekâtı'nı destekleyecekti. Planın son haline göre, 16. Panzer Tümeni ve 200 parça top desteğindeki 97. ve 101. Avcı tümenleri ile 68., 257. ve 384. Piyade tümenlerini kullanacak olan Birinci Panzer Ordusu güneyden İzyum istikametine taarruz edecek; Altıncı Ordu ise 23. Panzer Tümeni desteğindeki 71., 113. ve 305. Piyade tümenleri ile kuzeyden saldıracaktı. Böylece, üç Sovyet ordusunu içine hapseden bir cep oluşturulacaktı.

Sovyetler'in henüz taarruza hazır olmadığını düşünen Bock, kendi hazırlıklarını tamamlayacak kadar zaman bulunduğunu düşünüyordu ama yanılmıştı. 12 Mayıs sabahı, kuzeyde ve güneyde aynı anda başlayan yoğun topçu bombardımanı ardından Sovyet orduları taarruza geçtiler. Kuzeyde, Yirmi Birinci, Yirmi Sekizinci ve Otuz Sekizinci orduların üzerine çullandığı Alman XVII. Kolordusu (Altıncı Ordu'ya bağlıydı) çok şiddetli darbe almış ve ağır zayiat vermişti. *Fridericus* için geride bekletilen 3. ve 23. Panzer tümenlerinin destek için cepheye sevk edilmeleri gerekti. Taarruzun üçüncü gününde Otuz Sekizinci Ordu'nun öncüleri Harkov'a 15 km kadar yaklaşmışlardı; ancak o gün ilk ciddi Alman karşı taarruzu başladı. Luftwaffe desteği ve cepheye ulaşan panzer tümenleri ile düzenlenen saldırı, Sovyet ilerleyişini durdurmaya yetmişti. Timoşenko bu bölgeye hâlâ gerçekdışı taarruz emirleri gönderse de, kıskacın kuzey ucunun başarı şansı kalmamıştı. Burada cephe hattının durulmasıyla 3. ve 23. Panzer tümenleri derhal geriye çekilerek planlanan taarruza katılmak üzere hazırlığa koyuldular.

Güneyde ise, 12 Mayıs günü kuzeye doğru taarruza başlayan Sovyet Altıncı Ordusu, Alman Altıncı Ordusu'nun sol kanadındaki VIII. Kolordu cephesine saldırmıştı. Dört piyade tümeni ve üç tank tugayı ile 26 km uzunluğunda bir hat boyunca taarruza geçen Sovyetler, hemen karşılarında konuşlu 62. Piyade ve 454. Emniyet tümenlerinin birleşme noktasını vurmuşlardı. 454. Emniyet Tümeni aldığı darbe ile 6 km geriye çekilince, 62. Tümen'in sağ kanadı açıkta kaldı. Bu bölgede dokuza bir gibi bir oranda Sovyet piyade üstünlüğü bulunduğundan durum kritikti. VIII. Kolordu cephesinde böylece açılan gedik, taarruzu desteklemek için bir araya getirilmiş olup iki piyade tümeni, bir süvari kolordusu ve bir tank tugayından müteşekkil bulunan Bobkin Grubu tarafından değerlendirildi. Sovyetler VI. Süvari Kolordusu'nu hemen gediğe sevk ettiler ama Paulus'un cepheyi yamamak üzere derhal VIII. Kolordu emrine verdiği ihtiyattaki 113. Piyade Tümeni, taarruzları püskürtmeyi başardı. Sonraki beş gün boyunca Bobkin Grubu'nun kısmi başarısı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dışında cephede bir yarma gerçekleştirilememiş ve Almanların gerisine gönderilen VI. Süvari Kolordusu da herhangi bir başarı gösterememişti. Durumun istikrara kavuşmasıyla Hitler, Bock'a *Fridericus*'u uygulama emrini verdi. Öte yandan, hareketsiz bekleyen Sovyet Dokuzuncu Ordusu karşısındaki Kleist da yığınağını yapmıştı.

Birinci Panzer Ordusu'na bağlı III. ve XXXXIV. kolordukların topçuları, 17 Mayıs sabahı saat 05:00'da Dokuzuncu Ordu mevzilerini bombardımana başladılar. Havanın aydınlanmasıyla da Luftwaffe düşman gerisine yıkıcı hava saldırıları düzenlemeye koyuldu. Bu saldırılardan birinde Sovyet ileri komuta karargâhı isabet almış ve bütün cephe hattında muhabere sekteye uğramıştı. Saat 06:30'da başlayan kara taarruzunda III. Kolordu'ya mensup 14. Panzer Tümeni, kısa sürede Sovyet 341. ve 106. Piyade tümenlerinin ortasından cepheyi yardı. Almanların açtığı 20 km genişliğindeki bu gedik kapatılamadı ve Barvenkovo 17:00'da düştü. Daha doğuda, Sovyet 51. ve 335. Piyade tümenlerini bozguna uğratan 16. Panzer Tümeni, doğrudan Kamenka'daki Dokuzuncu Ordu karargâhına yöneldi. Sovyet komutanı General Fyodor Haritonov, elindeki ihtiyatları muharebeye çok geç sokmuştu ve bunlar kısa sürede geri püskürtüldüler. Ertesi gün Kamenka da düştü ve Dokuzuncu Ordu'dan geriye sadece düzensiz direniş cepleri kaldı. Bu esnada Elli Yedinci Ordu komutanı Kuzma Podlas, Alman III. Kolordu'suna karşı taarruz düzenleyebilecek imkâna sahip olduğu halde hiçbir şey yapmadan beklemeyi tercih etti. Yaşananlar tıpkı *Barbarossa*'nın ilk günlerini andırıyordu. Dokuzuncu Ordu'nun uğradığı felaketten sonra Altıncı Ordu'nun taarruzu sürdüremeyeceğini anlayan Timoşenko, derhal Stavka'yı arayarak Güneybatı Cephesi'nin kuzeye doğru olan taarruz istikametini Kleist'ın üzerine çevirmek için izin aldı. İlk iş olarak Bobkin Grubu'nu, Altıncı Ordu'nun üç piyade tümenini ve çıkıntı içindeki bütün zırhlı unsurları bir araya toplayarak General Fyodor Kostenko komutasında yeni bir grup oluşturdu. Buna mukabil, Bock duruma tamamıyla hâkimdi. Kleist'ın başarı şansının yüksek olduğunu görmüş ve Paulus'tan 3. ve 23. Panzer tümenlerini istemişti.

16. Panzer Tümeni, 20 Mayıs'ta Elli Yedinci Ordu'nun sol kanadına saldırdı. Buradaki İkinci Süva-

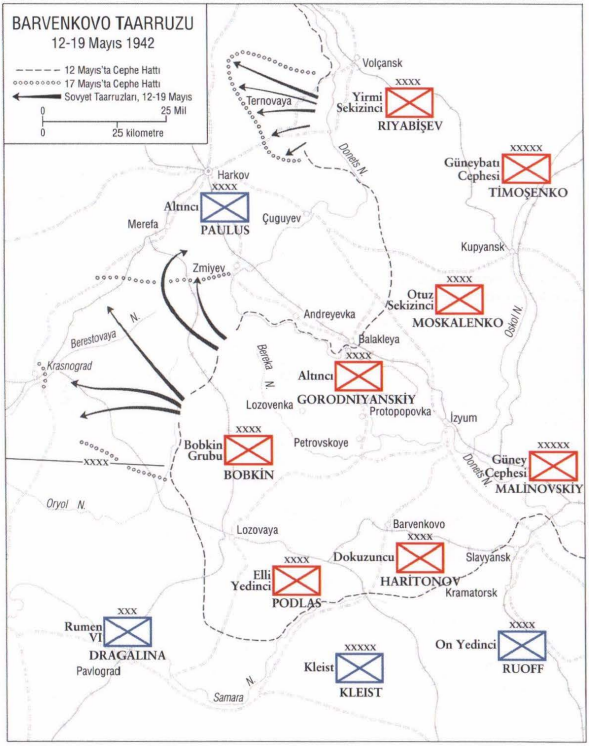

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

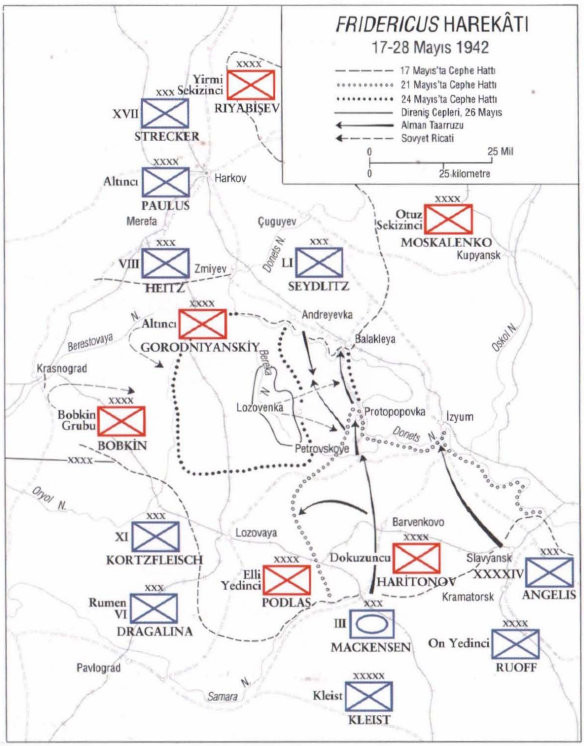

ri Kolordusu ağır zayiat verse de cephe çökmedi ama beş Sovyet tümeni kapana kısılma tehlikesine düştüler. Bu taarruzun ardından Alman taktik esnekliğini gösteren Kleist, 16. Panzer Tümeni'ni derhal asıl taarruz bölgesi olan Donets havzasına sevk etti. Buna karşılık, yeni oluşturduğu Kostenko Grubu'nu bile daha muharebeye sokamayan Timoşenko, doğru dürüst bir karşı taarruz kurgulamaktan acizdi. Donets üzerindeki son geçiş noktalarından olan Protopopovka ertesi gün düştü: Barvenkovo çıkıntısını doğuya bağlayan boğazın genişliği artık 18 km'ye inmişti. Boğazın kuzey ucu olan Balakleya'daki 44. Piyade Tümeni, Sovyet taarruzlarını geri püskürtmeyi başardı ve sonrasında Donets Nehri'ni aşarak III. Kolordu ile buluştu. Böylece Kostenko Grubu kuşatılmış oluyordu.

Almanlar kapan kurmakta zorlanmıyorlardı ama tuzakları kapalı tutmak çok meşakkatliydi ve cepler arasına piyade sevk edilmesi gerekmekteydi. Kleist bu amaçla 1. Alp Avcıları (*Gebirgsjager*) Tümeni'ni bölgeye sevk ederken VIII. Kolordu da sonunda kendi cephesini düzene soktu ve ceplerin etrafına yardıma geldi. Öte yandan, 16. Panzer Tümeni kuzeye ilerleyerek Glazunovka'da 3. Panzer Tümeni ile buluştu ve 23. Panzer Tümeni de cepheye ulaştı. Artık kapan sıkı sıkıya kapatılmıştı ve içeride sıkışan Birlikleri eritmek için sürekli taarruzlar düzenleniyordu. Gayet tabii, çemberi yarmaya çalışan Sovyet kuvvetleri de sürekli içeriden saldırılarda bulunuyor ama başarılı olamıyorlardı. Elli Yedinci Ordu komutanı Podlas, böyle bir huruç teşebbüsü esnasında öldürüldü.

26 Mayıs'ta cepheyi ziyaret eden Bock, *Fridericus*'un başarılı olduğu ilanında bulundu ve Kleist'a gereksiz zayiat vermemesini tavsiye ederek cepheden ayrıldı. O günün akşamı Barvenkovo cebinin genişliği 15 km'ye düşmüştü. Kostenko ve Bobkin aynı gün gerçekleştirdikleri ümitsiz huruç teşebbüsleri esnasında öldürülürken 10.000 Sovyet askeri esir alındı. Sovyet Altıncı Ordusu'nun komutanı Gorodnıyanskiy de ertesi gün düzenlediği bir taarruzda, adı geçen meslektaşlarıyla aynı kaderi paylaştı ve Almanlar binlerce esir daha aldılar. 28 Mayıs gecesi Sovyet XXI. Tank Kolordusu Lozovaya yakınlarında bir huruç harekâtı icra etti. Alman çemberi ilk başta yarıldı ama hemen sonrasında Sovyet

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

birlikleri pusuya düşürüldüler. Kolordu komutanı General Grigoriy Kuzmin, esir düşeceğini anlayınca intihar etti. 29 Mayıs günü geldiğinde artık her şey bitmiş ve cep imha edilmişti. Timoşenko bütün birliklerine savunma tertibatı almalarını emretti. 17 günlük muharebeler sonunda 16 piyade tümeni, 6 süvari kolordusu ve 4 tank tugayı kaybeden Kızıl Ordu toplam 277.000 zayiat vermiş; çok sayıda general ve üst rütbeli subay hayatını kaybetmişti. Toplam Alman zayiatı ise 30.000 civarındaydı.

Doğu Ukrayna harekâtı bununla sınırlı kalmayacaktı. 10-15 Haziran tarihlerinde icra edilen *Wilhelm* Harekâtı ile Harkov'un doğusundaki Staryi Saltov köprübaşı Paulus tarafından ortadan kaldırıldı ve 24.800 esir alındı. 22-25 Haziran arasında ise Kleist, icra ettiği *Fridericus II* Harekâtı ile Otuz Sekizinci Ordu'yu kuşatmayı denedi ama başaramadı. Yine de Otuz Sekizinci ve Dokuzuncu orduları 40 km geri çekilmeye zorlamış ve 22.800 esir almıştı.

STÖRFANG HAREKÂTI

Trappenjagd Harekâtı'nın 20 Mayıs'ta başarıyla sonuçlanarak Kerç Yarımadası'nın düşmandan arındırılmasıyla Manstein nihayet On Birinci Ordu'nun bütün kuvvetlerini Sivastopol üzerine sevk edebildi. Sivastopol'u ele geçirmek için hazırlanan *Störfang* Harekâtı, yoğun topçu ve hava desteğine dayanıyordu. Şehrin kuzeyindeki General Erick-Oskar Hansen'in LIV. Kolordu'su ana taarruz unsuru olarak savunma hatlarında bir gedik açmaya çalışacak, güneybatıdaki General Maximilian Fretter-Pico'nun XXX. Kolordu'su ise sınırlı taarruzlarla bu bölgedeki kuvvetleri tespit ederek kuzeye desteğe gitmelerini engelleyecekti. İki Alman kuvveti arasında bulunan Rumen Dağ Kolordusu ise taarruzlara katılmayacak; ama gerektiğinde piyade ve topçu desteği verecekti.

Savunma hazırlıkları yapan Sovyetler ise şehrin 5 km dışında iç, 10 km dışında ise ana hatlarını kurmuşlardı. Dış savunma hattı ise daha ilerideydi. Ana hat siperler, koruganlar, sığınaklar, mayın tarlaları ve dikenli telle tahkim edilmişti. Şehrin savunması dört bölgeye ayrılmıştı: Birinci Bölge, Balaklava'dan kuzeydoğuya doğru 7,5 km boyunca uzanıyordu; İkinci Bölge, Çernaya Nehri Vadisi ve Sapun Sırtları boyunca 12 km uzunluğunda bir bölgeyi kapsıyordu; Üçüncü Bölge, Mekenziya ve Kamışlı köyleri arasındaki 8,5 km'lik tepeler zinciri boyunca uzanıyordu; Dördüncü Bölge ise Kırım'ın batı kıyılarından Belbek Nehri Vadisi'ne

İmha edilmiş Sovyet tankları önlerinde yatarken siperlenmiş bir Alman makineli tüfek takımı. Bock'un *Fridericus* Harekâtı'na girişmeyi planladığı tarihten sadece birkaç gün önce Timoşenko, Barvenkovo çıkıntısından bir Sovyet karşı hücumunu başlattı ve bunun ardından gelen Alman karşı hamlesinde toplam 29 tümen askerini ve tanklarının üçte ikisini kaybetti (IWM, HU5165).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kadar devam eden mıntıkada 8,5 km'lik bir alandan ibaretti. Üçüncü ve Dördüncü bölgelerden güneye uzanan yaklaşma güzergâhları, Severnaya Körfezi'nin kuzeyindeki altı ayrı kale ile korunuyordu. Bunlardan taarruzu ilk karşılayacak olan, her birinde ikişer adet 30,5 cm çaplı kıyı savunma topu bulunan iki tarete sahip Maksim Gorki-1 Kalesi'ydi. Sevk ve idare görevleri Müstakil Sahil Ordusu komutanı General İvan Yefimoviç Petrov ile Karadeniz Donanması başkomutanı Amiral Filip Oktıyabrskiy'e verilmişti. Stavka, Sivastopol mevzilerini olduğundan daha güçlü gördüğü gibi Luftwaffe hava üstünlüğünün yaratacağı etkiyi de küçümsüyordu. Almanların savunma hattı üzerinde durdurulup bir yıpratma harbine zorlanacakları ve diğer taarruzlarda olduğu gibi en fazla on gün içinde geri çekilmeye mecbur kalacakları hesap edilmişti.

Alman topçu bombardımanı 2 Haziran'da başladı. Beş gün sürecek olan bombardıman ezici olmaktan çok sistematikti. Önceden belirlenen hedefler vuruluyor ve ara ara bombardıman kesilerek hasar tespiti yapılıyordu. Bombardımana Luftwaffe de katıldı ve kara hedeflerinin yanı sıra şehre gelen Rus deniz konvoylarına da saldırdı. Ancak Sivastopol'daki diğer muharebelerde de gerçekleşeceği gibi, Luftwaffe'nin deniz hedeflerine karşı taarruzları sonuç vermemişti. Almanya'nın en ağır kara silahları olan 40,6 cm çapındaki ve kundağı motorlu devasa havan topu *Karl* ile 80 cm çaplı muazzam demiryolu silahı *Dora* da ateşe iştirak etmişlerdi; ancak gerideki Sovyet tahkimatına yaptıkları atışlar etkisiz kaldı.

7 Haziran günü kara taarruzu başladı. Üçüncü ve Dördüncü savunma bölgelerine karşı dört piyade tümeniyle taarruza geçen LIV. Kolordu, dağlık ve ormanlık arazide sert direnişe rağmen Belbek Nehri'ni aşarak Kamışlı Vadisi'ni ele geçirdi ve Üçüncü Bölge'nin 2 km kadar içine girdi; böylece şehrin dış savunma hattında bir gedik açılmıştı. Almanlar ilk gün üç Sovyet piyade taburu imha ederken 2.357 zayiat verdiler. Ne var ki müteakip altı gün boyunca ilerleyişleri oldukça yavaşladı ve muharebeler yıpratma savaşı halini aldı. Bu evrede, ufak çaplı Sovyet karşı taarruzları kanlı bir şekilde geri püskürtüldü. Daha güneyde, XXX. Kolordu sınırlı taarruzlar gerçekleştirmiş ve 13 Haziran'da Birinci Savunma Bölgesi'nin 2 km kadar içine girebilmişti; ancak buradaki başlıca savunma hattı olan Sapun Sırtları hâlâ sağlam duruyordu.

LI. Kolordu'ya bağlı bir piyade alayı, kolordu ile Severnaya Körfezi arasındaki en önemli tahkimat olan Stalin Kalesi'ni beş adet hücum topu desteğinde yaptığı bir taarruzla 13 Haziran günü ele geçirdi. Stalin Kalesi'nin düşmesiyle kuzeydeki savunma hattının merkezi çökmüştü. Sovyetler burayı geri almak için hiçbir girişimde bulunmadılar ki bunun bedelini pahalıya ödeyeceklerdi. LI. Kolordu sonraki dört gün boyunca, Dördüncü Savunma Bölgesi'nde kalan dağınık Sovyet birliklerinin imha edilmesiyle meşgul oldu. Üçüncü Bölge'de ise, Rumen 4. Dağcı Tümeni desteğindeki Alman 50. Piyade Tümeni, Sovyet 25. ve 345. Piyade tümenlerini Martinovskiy Geçidi'ne doğru iterek 2 km ilerlemeyi başarmıştı. XXX. Kolordu ise 1.300 metre kadar ilerleyerek karşısındaki 386. ve 388. Piyade tümenlerini Sapun Sırtları'na doğru çekilmeye zorladı. Buradaki dış savunma hattı artık terk edilmişti.

17 Haziran günü kuzeydeki 132. Piyade Tümeni, Maksim Gorki-1 Kalesi üzerine taarruza geçti. Burayı savunan Sovyet 95. Piyade Tümeni, yoğun topçu bombardımanı ve hava saldırılarının üstüne gelen bu taarruzla bozularak geri çekildi ve kale kaderine terk edildi. İstihkâm birlikleri öncülüğünde kaleye saldıran Alman piyadeleri topları susturdular, ancak yeraltı tünelleri ile desteklenmiş tahkimatı savunan Sovyet donanma topçuları ile 95. Tümen'e mensup 300 askeri temizlemeleri üç gün sürecekti. Aynı gün Alman 22. ve 24. Piyade tümenleri tren istasyonu yönünde bir taarruz başlatarak cephe hattını yarmayı başardılar. Bu bölgedeki diğer önemli tahkimatlar da birer birer ele geçirilince, 17 Haziran akşamı itibariyle Severnaya Körfezi'nin kuzeyinde düzenli bir direniş kalmamıştı. Sovyet 95. ve 172. Piyade tümenleri hemen tamamen imha edilmiş, kalan unsurları ise kuşatılmıştı. 19 Haziran'da bunlar da teslim oldular. Deniz yoluyla Sivastopol'a gelmiş bulunan Sovyet 138. Bahriye Silahendaz Tugayı, körfezin doğusundaki 22. Piyade Tümeni üzerine bir karşı taarruz düzenledi ama etkili olamadı. 19 Haziran günü artık Üçüncü Savunma Bölgesi de çökmek üzereydi.

21 Haziran'da taarruza geçen XXX. Kolordu, Sapun Sırtları'na yığınak yapan Sovyetler'in ihmal ettiği Fed-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yuhin Tepesi'ni ele geçirdi. Çernaya Nehri üzerinde bir geçiş noktası da elde edilmişti; ancak yorgun Alman birliklerinin taarruza devam edemeyecek olması sebebiyle XXX. Kolordu sonraki beş gün boyunca savunmada kaldı. 28 Haziran'da İkinci Savunma Bölgesi'ne taarruz eden Rumen Dağcı Kolordusu ile kuzeydeki LIV. Kolordu kuvvetlerinin birleşmesiyle ise Çernaya Nehri'nin doğusu tamamen Mihver hâkimiyetine girmişti. Luftwaffe desteği bölgeden çekilmeden son bir taarruz daha yapmak isteyen Manstein, 28/29 Haziran gecesi 22. ve 24. Piyade tümenleriyle Severnaya Körfezi'nin güney kıyısına bir çıkartma harekâtı düzenledi. Baskın şeklinde icra edilen taarruz, kıyıda savunma tertibi almış Sovyet 79. Bahriye Silahendaz Tugayı'nın bozularak geri çekilmesine sebep oldu ve Almanlar sabaha karşı saat 03:00'da körfezin güneyinde bir kıyı başı elde ettiler. XXX. Kolordu ise sabah 02:30'da başlattığı topçu bombardımanının ardından saat 03:30'da Sapun Sırtları üzerine taarruza geçmişti. Hava kararıncaya kadar süren muharebeler sonucu bu savunma hattı da çöktü ve Sapun Sırtları Almanların eline geçti. 50. Piyade Tümeni Çernaya Nehri'ni aşıp körfezin güneyindeki yeni tutulmuş kıyı başı ile buluşunca, körfezin güneydoğusundaki Sovyet birlikleri nihayet tamamıyla kuşatılmıştı.

30 Haziran sabahı artık şehrin düşeceği anlaşılınca, Stalin geri çekilme emri verdi. Üst düzey komutanlar ile siyasi liderlerin tahliyesine öncelik verilecekti. Petrov ile diğer üst düzey yetkililer, 1 Temmuz sabahı bir denizaltıyla şehri terk ettiler. Aynı gün öğleden sonra, şehrin güneyindeki Panorama Müzesi'nin tepesine Alman bayrağı çekildi. Rumenler de, Manstein'ın aksi yönde-ki emirlerine rağmen, ilerleyerek Nahimov Anıtı'na kendi bayraklarını çektiler. Şehirdeki düzenli direniş artık tamamen sona ermişti. Yine de 386. ve 388. Piyade tümenleri son kez umutsuz bir karşı taarruz düzenlediler ama Alman 170. Piyade Tümeni tarafından geri püskürtüldüler ve kısa süre sonra teslim olmak zorunda kaldılar. Aynı günün akşamı Amiral Oktıyabrskiy ve karargâhı da uçakla şehirden ayrıldı. Böylece Sivastopol artık kaderine terk edilmişti.

109. Piyade Tümeni ile 35. Sahil Topçu Bataryası'nın sonraki üç gün boyunca gösterdikleri bir nebze direnişin ardından, Sivastopol 4 Temmuz günü On Birinci Ordu'ya teslim oldu. Şehir düşmeden hemen önce feldmareşalliğe yükseltilen Manstein'ın terfii şerefine 5 Temmuz günü bir resmigeçit düzenlendi. *Störfang* Harekâtı boyunca On Birinci Ordu, 5.861'i ölü olmak üzere toplam 35.866 zayiat vermişti. Sovyet zayiatı ise 95.000'i esir ve 18.000'i ölü olmak üzere 113.000 civarındaydı.

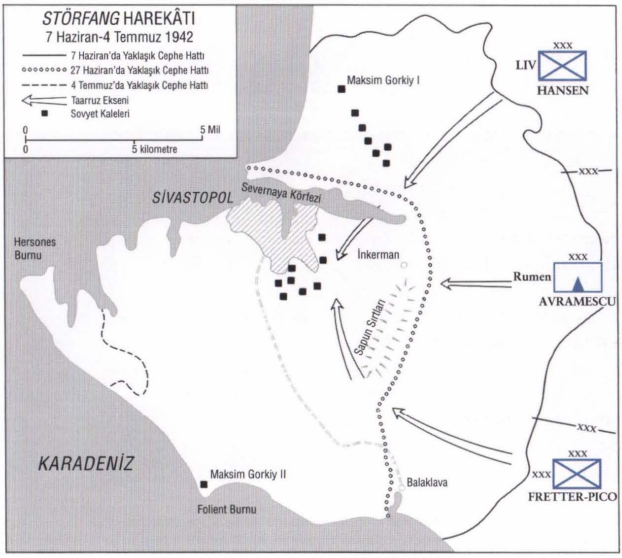

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BLAU NİHAYET BAŞLIYOR

28 Haziran'da *Blau* Harekâtı'nı (Reichel vakasından sonra adı *Braunschweig* olarak değiştirilmişti) başlatan Güney Ordular Grubu, Kafkasya'ya doğru uzun yolculuğuna girişmiş oluyordu. Almanlar planları keşfedilmeden önce saldırıya geçebilmek için çok acele etmişlerdi ama Stalin'in ana saldırıyı hâlâ Moskova'ya karşı beklediği ve güneyden gelen taarruzun bir yanıltma ya da ikinci dereceden bir hareket olduğu fikrinden vazgeçmediği daha sonra görülecekti. Sovyet diktatörü ancak Temmuz başında fikrini değiştirip ana saldırının güneyden gerçekleşmekte olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Hoth'un Dördüncü Panzer Ordusu'nu Sovyet irtibat sisteminin anahtar noktalarından Voronyej'e göndererek açılışı yapan von Bock, İkinci Ordu'yu da sol kanada yerleştirdi. Macar İkinci Ordusu'yla beraber güneyde bulunan Altıncı Ordu da iki gün sonra ilerlemeye başladı: Sovyet Altıncı, Yirmi Birinci ve Kırkıncı ordularının hepsini beraber kuşatabilmek için kuzeydoğuya, aynı hedefe doğru gidiyordu. Elindeki kuvvetleri Barvenkovo çıkıntısında büyük darbe yemiş ve sayıca zayıf duruma düşmüş bulunan Timoşenko, işbirliğini reddetti. Durup savaşmanın sonu felaket olurdu ama Voronyej düşerse Sovyet irtibatı felç olacağı ve Almanlar gerideki Briyansk Cephesi'ne de saldırarak Moskova'yı tehdit etme imkânı bulacakları için burayı elde tutmak zorunluydu. Alman birlikleri ilerleyedursun, Moskova'nın hedefte olmadığından bihaber Stavka elindeki bütün ihtiyat kuvvetlerini cepheye sürüp Voronyej'de, Golikov ve Vasilyevskiy komutasında yeni bir karargâh kurdu. Bu birlikler, Almanların Don üzerinde bir köprübaşı tesis edip Voronyej'in dış mahallelerine ulaşmasından hemen sonra bölgeye vardılar. Güney Ordular Grubu, bu yeni

Bir devenin eşliğindeki Alman Alp Avcıları Kafkasya'da ilerliyor. Hâlâ kaputlarını giyiyor olmaları havanın soğuk olduğunu gösteriyor. Özellikle deve arayıp buldular mı yoksa yolda mı denk geldiler bilinmiyor (Nik Cornish Kitaplığı).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Alman birlikleri Stalingrad'ın dış mahallelerine ilerliyor. Bu yıkıntılar arasında gece gündüz durmadan savaşmak, yıldırım harbinin akıcı manevralarına alışık Alman piyadesi için çok farklı bir tecrübe olmuştu (IWM, HU5157).

tehdidi ortadan kaldırmak üzere XXIV. Panzer Kolordusu ile üç piyade tümenini vazifelendirdi. Voronyej'i savunan Sovyet birliklerinin inatçılığı karşısında şaşkına dönen Alman Başkomutanlığı, bir ikilemle karşı karşıya kalmıştı. Almanların Voronyej'e taarruzunu Moskova'ya karşı bir saldırının ilk hamlesi olarak gören Sovyetler böylesine sebat ediyorlardı ama kuzeye saldırmak gibi bir planları bulunmayan Almanlar için buranın ele geçirilmesi, Timoşenko'nun birliklerinin kapana kıstırılmasına kıyasla ikinci derecede kalıyordu. Dördüncü Panzer Ordusu şehri almak için savaşırken Güneybatı Cephesi kademeli olarak geri çekildi ve Sovyet ihtiyat birlikleri intikale devam ettiler. Sayıları sonunda o kadar fazlalaştı ki, Voronyej Cephesi adıyla müstakil bir teşkilata kavuşturulmaları gerekti. Oluşan durumda Dördüncü Panzer Ordusu'nun çekilme seçeneği, Sovyetler'e karşı saldırı fırsatı çıkartabileceği için tehlike yaratacaktı. Hoth, 13 Temmuz'a kadar serbest kalmayı başaramadı. Sonunda sabrı tükenen Hitler, von Bock'u görevden alıp Güney Ordular Grubu'nu "A" ve "B" diye ikiye ayırarak harekâtın ikinci safhasını uygulamaya koydu. A Grubu Kafkasya'ya ilerleyişi sürdürürken B Grubu Volga yönündeki ilerleyişten sorumlu olacaktı. Karargâhını Rastenburg'dan Ukrayna'daki Vinnitsa'ya taşıyan Hitler, 23 Temmuz 1942'de yayımladığı 45 Numaralı Emir ile harekât planında ciddi değişiklikler yaptı.

Seferin bu noktasında Almanlar bir önceki yazın başarılarını tekrar ediyormuş gibi görünüyorlardı. Alman birlikleri bir ay içerisinde Volga kıyısına ve Stalingrad'ın dış mahallelerine ulaştılar. Güneyde ise Kafkas Dağları'nın eteklerine gelmiş, Maykop'u ele geçirerek Grozni'ye doğru ilerlemeye başlamışlardı. Ardından Bakü'ye ilerleyecek ve Karadeniz'in tüm doğu sahilini işgal edeceklerdi. Kafkas Dağları'nın en yüksek zirvesi olan Elbrus Dağı'na 21 Ağustos 1942'de Nazi bayrağı dikildi. Almanlar Sovyet topraklarında uzanabildikleri en uç noktaya ulaşmışlar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ve Sovyet nüfusu ile kaynaklarının neredeyse yarısını hâkimiyetleri altına almışlardı. Mayıs ve Haziran'da alınanlar hariç, Sovyetler Temmuz ve Ağustos aylarında 625.000 asker esir verirken 7.000 tank, 6.000 top ve 400 uçakları imha oldu veya ele geçirildi. Kayıplar büyüktü ama 1941'deki felaket ölçüsünde değildi ve Almanlar da 200.000'i sırf Ağustos'ta olmak üzere ağır zayiat vermişlerdi. Nedeni basitti: Stavka'nın 6 Temmuz 1942'de verdiği genel ricat emrinden sonra Sovyet birlikleri durup savaşmak yerine geri çekilmeyi tercih etmişlerdi. Dolayısıyla Almanlar geniş araziler ele geçiriyor olsalar da Kızıl Ordu'nun çökmesine neden olacak kadar büyük miktarda düşman birliğini imha etmeyi başaramamışlardı. Derinlere nüfuz etme ve büyük kapan manevralarına dayalı harekâtın sorunu da buydu: Başarı, düşmanın zemin feda ederek çemberden kaçmak yerine durup (ya da durmak zorunda bırakılıp) savaşmayı tercih etmesine bağlıydı. Ama Almanlar muzaffer ilerleyişlerini her noktada geri çekilen Kızıl Ordu'nun zayıflığına yordular ve bu fikrin Hitler üzerindeki etkisi de Temmuz başında genel stratejide başlayan değişiklik; nihayetinde de 45 Numaralı Emir olarak kendini gösterdi.

Esas *Blau* hedeflerinin kademeli olarak ele geçirilmesi öngörülmüştü. Güney Ordular Grubu Yelets ile Rostov arasındaki düşman kuvvetlerini yok ettikten sonra Don Havzası'nı işgal edecek, Volga'ya ilerleyip nehir boyunu emniyet altına alacak ve ardından güneye Kafkasya'ya inecekti. Güney Ordular Grubu 9 Temmuz'da A ve B grupları olarak ikiye bölündü ve A Ordular Grubu'na komuta etmesi gereken von Bock birkaç gün sonra görevden alınıp yerine Feldmareşal Wilhelm List getirildi. Güneydoğuya yönelmeden önce Vatutin komutasındaki Voronyej Cephesi'nin hakkından gelmek isteyen von Bock, Paulus'un Altıncı Ordu'sundan bazı unsurlar ile von Weichs'ın İkinci Ordu'sunu bu iş için kullanmayı teklif etmişti. Cenahlarda kalabalık Sovyet birliklerini bırakmanın ne denli baş ağrıttığını bir yıl önce bizzat tecrübe etmiş bulunduğundan talebi operasyonel açıdan şüphesiz son derece mantıklıydı. Eğer von Bock'un dilediği gibi hareket etmesine müsaade edilseydi, güney cephesi harekâtının ve dolayısıyla savaşın seyrinin değişmesi pekâlâ mümkündü. Yetmezmiş gibi, 43 Numaralı Führer Emri neticesi von Manstein ile On Birinci Ordu'sunun büyük kısmı, kuşatma tecrübelerini Leningrad'ı abluka eden Kuzey Ordular Grubu'nun yardımına sunmak üzere Baltık'a gönderilmişlerdi. Ardından gelen 45 Numaralı Führer Emri, A Ordular Grubu'na Rostov önündeki Sovyet kuvvetlerini imha ederek güneye yönelme ve Karadeniz'in bütün doğu kıyısını işgal ettikten sonra *Edelweiss* isimli bir harekâtla Maykop, Grozni ve Bakü civarındaki petrol yataklarını ele geçirme talimatını veriyordu. A Ordular Grubu'na katılacak olan Dördüncü Panzer Ordusu, Rostov'a saldıran Birinci Panzer Ordusu'na yardım edecekti. Mevcudu İkinci ve Altıncı ordular ile müttefik Mihver kuvvetlerine indirilmiş olan B Grubu ise Stalingrad'ı ele geçirecek ve Don ile Volga nehirleri arasındaki dar kara bağlantısını işgal edecekti. Sonradan görüleceği gibi, Dördüncü Panzer Ordusu'nun yeniden konuşlandırmak A Ordular Grubu'na hemen hiç fayda sağlamadı; zira Sovyet Güney Cephesi zaten nehir üzerinden geri çekilmekte olduğundan Kleist'ın birlikleri yardıma ihtiyaç duymamışlardı.

Kızıl Ordu'nun da kendi problemleri vardı. Mayıs, Haziran ve Temmuz ayındaki çekilmeler yüzünden kamuoyu ciddi moral kaybı yaşadığı gibi, Leningrad ve Moskova'daki azimli müdafaanın aksine güneyde göze çarpan komuta zafiyetine karşı büyük bir kızgınlık gösteriyordu. Bu durum, cephede hazır ve nazır komutanlarla Stavka tarafından gönderilenler arasında uzun sürecek bir gerginlik yarattı. Eğer ilk sorduğu zaman Timoşenko'ya Mayıs saldırısını durdurup birliklerini geri çekmesi için izin verilseydi, Güneybatı Cephesi Alman saldırısına karşı koymaya çalışırken çok daha iyi bir durumda olacaktı. Asıl suçlunun Stalin ve Stavka olduğunu güneydeki komutanlar bilse de silahlı kuvvetlerin büyük bölümü ile kamuoyu bundan bihaberdi. Onların tek gördüğü, önceki yıllarda büyük fedakârlıklarla inşa edilen kıymetli sanayi bölgelerinin Alman işgalcilere terk edilmiş olduğuydu. Diğer taraftan, Stavka'nın elinde bölgeye sevk edebilecek ihtiyatlar mevcuttu ama bunlar Moskova'yı savunma beklentisiyle merkezde tutuldukları için Temmuz başına kadar harekete geçirilmeyerek Don dirseğinin ötesinde, Timoşenko'nun çekilen birliklerinin gerisinde tutuldular. İhtiyatları kullanmak Alman ilerleyişini

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yavaşlatabilirdi gerçi ama bu türden riskli bir hareket neticesi tümden imha da edilebilirlerdi. Onları cephe hattının ve büyük bir coğrafi engelin ardında tutmak Almanlar tarafından fark edilmelerini de güçleştiriyordu. Bu durum, Sovyetler'in elinde ihtiyat kuvveti kalmadığına dair Almanların hükmünü perçinledi ve bu kanı doğrultusunda hareket etmelerinin sonu da tam bir felaket oldu. 45 Numaralı Führer Emri'ne göre *Blau* (en azından kısmen) *Edelweiss*'in gölgesinde kalacaktı ve kademeli olarak erişilmesi planlanmış iki hedefe şimdi aynı anda taarruz edilecekti. Almanlar iki görevi birden yerine getirecek kadar güçlü değillerdi. Ayrıca arazi, mesafe ve lojistik dikkate alındığında, tam bir Sovyet çöküşü gerçekleşmeden Kafkasya'daki hedeflerine varabilecekleri de şüpheliydi. Fakat Stalingrad'ı çabucak ele geçirip ardından Kafkasya'ya doğru ilerlemeye devam edebilirlerdi. Ne var ki, hele de Dördüncü Panzer Ordusu'nun güneye yöneltilmesinden sonra, Altıncı Ordu, Sovyetler savunmalarını güçlendirip takviyeleri harekete geçirmeden önce şehri alabilecek ne hıza ne de kudrete sahipti.

Kasım 1941'den beri Almanların elinde olan Rostov, 24 Temmuz 1942'de Sovyetler tarafından geri alındı. 1 Ağustos'ta, araçlarını Don'un karşı kıyısına geçirmeye henüz başlamış olan Dördüncü Panzer Ordusu'na B Ordular Grubu'nu destekleme ve Stalingrad'a güneyden saldırma görevi verildi; bir tümeni de Birinci Panzer Ordusu ile teması sürdürmek için güneye hareket edecekti. Altıncı Ordu'nun ilerlemesinde büyük fark yaratabilecek Dördüncü Panzer Ordusu bu nedenle büyük zaman kaybetti; ne var ki bu yeniden konuşlanma, Stalingrad'ın Almanların aklını kurcalamaya başladığının da ilk göstergesiydi. Süregiden *Edelweiss* Harekâtı'nı örten bütün savunma hattının merkezindeki Stalingrad'ı zapt etmek üzere iki ordunun tahsis edilmesi, geriye dönüş olmadığını gösteriyordu. Şehrin ele geçirilmesi siyasi ve psikolojik nedenlerle de şart hale geldiğinden, sadece ateş altına alınarak Volga üzerinde hâkimiyet kurulması yahut Stalingrad'ın kendi haline bırakılması yönündeki teklifler dikkate bile alınmadılar. Artık bu noktada yaşanacak bir başarısızlık, gerek Mihver gerek ise Müttefikler nezdindeki ittifak diplomasisi ve moral üzerinde büyük tesir yaratacaktı. Hitler bunu generallerinden daha iyi kavramıştı. Diğer taraftan, Sovyetler de Alman taarruzunun ciddiyetini ve Stalingrad'ı savunmanın önemini Temmuz başından itibaren idrak etmeye başladılar. Stalin 12 Temmuz'da, 38 tümen (yarısı eksik mevcutluydu) ve üç ihtiyat ordusundan oluşan bir kuvvetten müteşekkil Stalingrad Cephesi'nin kurulmasını emretti. Bu kuvvete başta Timoşenko komuta ediyordu ama çok geçmeden idare önce Gordov'a ve daha sonra da Yeremenko'ya devredildi.

Alman askerleri bir Panzer IV'ün yanında dinleniyor. Esasında Panzer IV, tanksavar görevlerini yerine getirmek üzere tasarlanmış Panzer III'e destek verecek bir "piyade tankı" sıfatıyla ortaya çıkmıştı ama savaş alanındaki gelişmelere ayak uydurabilmesi için sürekli yenileştirildi. Bütün savaş boyunca üretimde kalan tek alman tankıydı ve 9.000'den fazla imal edildi (IWM, HU5148).

19 Temmuz'da Stalingrad'da olağanüstü hal ilan edildi. Stalin, 28 Temmuz'da 227 numaralı meşhur "Geri Gitmek Yok" emrini yayımladı. Bu bütün asker ve subaylara okundu ve hepsinden okuduklarına dair

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Alman piyadeleri, bir Stug III eşliğinde Stalingrad'a ilerliyorlar. Tanklar ve hücum topları, yanlarında piyade olmadan şehre girdiklerinde savunmasız kalırlar ama piyadeyle birlikte hareket ettiklerinde etkili seyyar topçulara dönüşürlerdi (IWM, HU5150).

imzaları alındı. SSCB'nin içine düştüğü çok zor durumu belirten emir, silahlı kuvvetleri vatanseverlik görevlerini yerine getirerek anavatanı korumaya çağırıyordu. Özü itibariyle, son savunma merkezini Stalingrad'ın teşkil edeceği disiplinli ve kontrollü bir ricat çağrısıydı. Emrin Sovyet silahlı kuvvetleri üzerindeki etkisi değişiklik göstermiş ama göründüğü kadarıyla genel olarak şevkle karşılanmış ve birçokları tarafından ilham verici bulunmuştu. Üslup bakımından, Mayıs 1940'ta İngiltere tehdit altındayken Churchill'in yaptığı "Kan, Meşakkat, Ter ve Gözyaşı" konuşmasına benzetilebilir. Buna, düşmanı şeytanlaştıran ve halkın mukavemet iradesini artıran yoğun bir nefret propagandası faaliyeti de eşlik ediyordu. Daha işgalin ilk günlerinden beri devam eden bu propagandaya koşut olarak ise, düşmanlarını *untermensch* (aşağı insan) diye nitelendiren Nazi ırkçılığının ürettiği rapor, fotoğraf ve gazete haberleri Doğu Cephesi'nde zirveye çıkmıştı.

Sovyet seferberliğinin son ayağı, silahlı kuvvetlerin millileştirilmesi ve profesyonelleştirilmesine hız verilmesiydi. Stalin partinin ordu üzerindeki denetimini *Barbarossa*'dan sonra daha da sıkılaştırmıştı ama Stalingrad savunması yavaş yavaş şekil alırken, parti-ordu ilişkileri yeni bir döneme girdi ve resmi basın ideolojik dogma yerine profesyonellik, komutanlık ve teknik becerinin önemini vurgulayan makalelerle dolmaya başladı. Anavatanın savunulmasında birden büyük bir önem kazanan subay sınıfına mahsus Kutuzov, Nevskiy ve Suvorov nişanları da dahil yeni madalyalar tasarlandı. Daha sonra, subaylar için ayırt edici özellikte altın sırmalı ve apoletli yeni üniformalar hizmete sokuldu. Sırada komiserlik sisteminin kaldırılması vardı; zira komuta kararları üzerinde hem askeri hem de siyasi tasarrufa sahip bulunan komiserler, emir-komutada ikilik çıkmasına neden oluyorlardı. Bundan böyle komutanlar kendi başlarına karar verecekler,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Harabe halindeki bir fabrikada savaşan Sovyet askerleri. Sovyet birlikleri, Alman topçusu ve hava desteği kendi askerlerini vurma korkusuyla felce uğrasın diye düşmanlarına çok yakın mevzilendiler (IWM, HU3551).

komiserler ise askeri meselelerde sadece tavsiyede bulunurken daha ziyade askerlerin siyasi meseleleriyle ilgileneceklerdi. İlişkilerdeki bu profesyonelleşme, 26 Haziran'da General Aleksandr M. Vasilyevskiy'in genelkurmay başkanı ve 26 Ağustos'ta da Leningrad ile Moskova'nın kurtarıcısı Jukov'un silahlı kuvvetler başkomutan vekili atanmasıyla stratejik boyuta taşınmış oldu. Stalin onların yargılarına her geçen gün daha fazla önem vermeye ve bu fikirler doğrultusunda hareket etmeye başlamıştı.

Alman tarafında ise durum bunun tam tersiydi. Hitler, üzerlerindeki hâkimiyetini her geçen gün arttırdığı kıdemli komutanlarını gitgide daha çok hor görüyordu. Sadece von Bock görevden alınmakla kalmamıştı: Stalingrad savaşı ile Kafkasya harekâtının zirvede olduğu Eylül ayında, yeterli ilerleme kaydedemediği mazeretiyle (hele de Dördüncü Panzer Ordusu B Ordular Grubu'na verilince elinde yeterli birlik kalmadığı açık olmasına rağmen) A Ordular Grubu komutanı List'e de el çektirildi. Sonra da, aynı anda hem Stalingrad'da hem de Kafkasya'da harekât öngören 45 Numaralı Führer Emri'nin yenilgi getireceğine gitgide kani olan Halder'i azletti. Halder, Hitler'i kasten kışkırttıktan sonra genelkurmay başkanlığından alındı ve yerine General Kurt Zeitzler getirildi. Stalingrad'daki Alman yenilgisinde ana sebebin Hitler'in doğrudan müdahalesi olduğu çok açıktır. Elindeki gücü iki farklı hedef için bölmüş ve pahalıya mal olacak bir yıpratma savaşına Almanları çekmek için Sovyetler'in Stalingrad'ı yem olarak kullandıkları giderek açıklık kazanmasına rağmen, saplantı haline getirdiği bu şehir uğruna savaşmayı inatla sürdürmüştür.

ALMANLAR STALİNGRAD'A İLERLİYOR

B Ordular Grubu, Stalingrad'a doğru yapacağı son hamlede sıçrama noktası olarak kullanmayı umduğu Don Nehri kıyısına 22 Temmuz'da ulaşırken, Aşağı Don'a erişen A Ordular Grubu da *Edelweiss*'i başlatmaya hazır halde bekliyordu. B Ordular Grubu, üç alt grup ve Altıncı Ordu olarak ayrışacaktı. İki panzer tümeni, iki motorize tümen ve iki piyade tümeninden oluşan kuzey grubu, Don'un batısında kalmış Sovyet birliklerinin gerisindeki Kalaç'ta bulunan büyük köprüyü almak üzere 23 Temmuz'da Golovskiy-Perelazovskiy bölgesinden bir taarruz düzenleyecekti. Oblivska-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Muharebe başladığı esnada, Stalingrad banliyösündeki yıkık bir binanın yakınlarındaki Alman piyadeleri. Komutanları olan astsubayın elinde bir MP-40 makineli tabanca var ve anlaşılan ilerlemeye nasıl devam etmeleri gerektiğine karar vermeye çalışıyor (IWM, HU5131).

ya-Verhne-Aksenovskiy bölgesinden hareketle yine Kalaç'a saldıracak olan ve bir panzer ile iki piyade tümeninden oluşan merkez grubu ise, kuzey grubu ile birlikte Sovyet birliklerine geriden set çekecekti. Altıncı Ordu da bir çekiç gibi doğuya ilerleyip ricat yolu kesilmiş bu Sovyet birliklerini imha edecek ve böylece Volga yolu açılacaktı. Bunun sonucunda ortaya çıkacak fırsatı değerlendirme vazifesi ise bir panzer tümeni, bir motorize tümen ve dört piyade tümeninden oluşan güney grubuna düşüyordu. Bu grup, 21 Temmuz'da Çimlyanskaya yakınlarında Don Nehri'ni geçip bir köprübaşı tesis ettikten sonra güneyden şehre doğru ilerleyecekti. Bu görevi yerine getirecek olan B Ordular Grubu komutanı Orgeneral von Weichs'in emrinde, yarısından biraz fazlası Alman olan 30 tümen ile 1.200 uçaklık bir hava desteği bulunuyordu. Mihver kuvvetleri, Don havzasında Sovyetler'den iki kat kalabalıktılar; üstelik Güneybatı Cephesi'nin Harkov'da verdiği zayiat yüzünden Sovyetler'in elindeki ağır silah sayısı da son derece azalmıştı.

Beş Alman tümeni, 23 Temmuz'da Altmış İkinci Ordu'nun sağ kanadına saldırırken Altmış Dördüncü Ordu da Çimla Nehri yakınlarında saldırıya uğradı. XIV. Panzer Kolordusu, Sovyet hatlarını yarıp Don Nehri'ne ilerleyerek Altmış İkinci Ordu'yu kuzeyden kuşattı. İhtiyatta tutulan Sovyet Birinci Tank Ordusu Almanları ilerleme hatları boyunca güneyden kuzeye hücuma geçerek durdurmaya çalışırken, Dördüncü Tank Ordusu da Alman saldırısının yolunu kuzeyden güneye kesmeye çalıştı. Ne var ki daha yeni kurulmuş bulunan söz konusu iki ordu da talim fırsatı bulamamış karışık piyade ve tank birimlerinden oluşuyorlardı; dolayısıyla fazla bir başarı kaydedemediler. Aynı zamanda zarfında güneybatıdan Kalaç'a ilerleyen XXIV. Panzer Kolordusu, Altmış İkinci ve Altmış Dördüncü orduları birbirlerinden koparmaya devam etti. Güney Cephesi'ni takviye etmesi emredilen Gordov, Alman ilerleyişini durdurmak için Elli Yedinci Ordu'yu cepheye sürdü ve Elli Birinci Ordu da onun komutasına verildi. Bunun sonucunda Stalingrad cephesi 600 kilometrelik bir alana yayıldığından Stavka savunmanın güney kısmını üstlenecek yeni bir unsur teşkil etti: Güneybatı Cephesi. Dördüncü Panzer Ordusu Don'u geçmeyi başardı ve Çimlyanskaya'ya erişme gayretindeki Hoth, aşırı yayılmış olan Elli Birinci Ordu'ya 31 Temmuz'da saldırdı. Alman saldırısı savunmayı kolayca yarıp geçti ve Sovyetler Tihoretsk-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Krasnoarmeysk demiryoluna doğru çekilmeye çalışırlarken, kuzeydoğuya ilerleyen Dördüncü Panzer Ordusu 4 Ağustos'ta Kotelnikovo'ya vardı. Daha kuzeyde Altmış İkinci Ordu, Alman kapanında kaybettiği piyadesinin büyük bölümünü küçük gruplar halinde yeniden toparlamayı başarsa da ağır silahlar için aynı durum söz konusu değildi. Yine de, imha edilmiş Birinci Tank Ordusu'ndan arta ne kaldıysa toparlamayı ihmal etmedi. Şehre varabilmek için alelacele ilerleyen Almanlar ise bu telaştan ötürü Don'un güney kıyısını Sovyet Birinci Muhafız Ordusu ile Yirmi Birinci Ordu'nun elinde bırakarak Rumen Üçüncü Ordusu'nu savunma görevine verdiler. Bunun ne kadar büyük bir hata olduğu ileride anlaşılacaktı.

Don havzasında karşılaşılan Sovyet mukavemeti neticesi Altıncı Ordu'nun nehri tek başına geçecek kuvveti bulunmadığına ikna olan Paulus, kuzeye doğru savaşarak ilerleyen Hoth'un panzerlerini beklemek zorunda kalınca bir sükûnet durumu oluştu. Altmış İkinci Ordu'nun direnişini kuvvetlendirmekte büyük pay sahibi olan Altmış Dördüncü Ordu, yaklaşan Dördüncü Panzer Ordusu'na karşı sol cenahını kuzeye doğru genişletirken güç dengesi de Sovyetler'in lehine değişmeye başladı. 5 Ağustos'ta yeni Çaritsin koruganına gelen Yeremenko'nun dört gün sonra Güneydoğu Cephesi'nin başına geçmesi öngörülmüştü ama kuvvetlerini tertipleyecek yeterli zamanı yoktu. Güneyden yaklaşan Hoth Altmış Dördüncü Ordu'ya saldırırken, Altıncı Ordu da yüzü doğuya dönük mevzilenmeye başladı. İki Alman ordusu da, Morozovsk'taki yeni inşa edilmiş pistlerde üslenen Richthofen'in VIII. Hava Kolordusu tarafından destekleniyordu. Sonunda Hoth, Altmış Dördüncü Ordu'nun sol cenahını yardı ve kendisini şehrin 25 kilometre yakınında buldu. Hoth'un yarma harekâtı ancak Yeremenko'nun gönderdiği tank, piyade ve topçu birliklerinden oluşan karışık bir kuvvetle Abganerovo'da durdurulabildi. Alman ilerleyişi ge-

Alman istihkâmcıları, Rus demiryolu raylarını daha dar olan Avrupa standardına göre değiştiriyorlar. Bu işlem Wehrmacht'ın ilerleyişi sırasında hayati önem taşıyordu çünkü Güney Rusya'daki yollar berbat halde olduğundan ikmalin demiryolu ile sağlanması şarttı (Nik Cornish Kitaplığı).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çici olarak durdurulmuş olsa da durum çok ciddiydi. Doğal ilerleme güzergâhı, Stalingrad ile Güneydoğu Cephesi arasındaki bölgeyi tutmakla vazifeli tümenler boyunca uzanıyordu; üstelik eşit seviyedeki iki komutanın yönettiği askeri unsurlar arasında işbirliğinin temini, bilhassa intikal ve ihtiyat kuvvetlerinin tahsisi hususunda gayet zordu. Yeremenko'nun bu durumu bildirdiği Stavka şaşırtıcı bir çabuklukla hareket ederek onu iki cephenin de komutanı, Gordov'u ve Golikov'u ise sırasıyla Stalingrad ve (önceden Briyansk Cephesi olan) Güneydoğu cephelerinin komutanları olarak tayin etti.

Soluklanacak zaman pek azdı. Şehrin ele geçirilmesi için Hitler'in 25 Ağustos tarihini seçtiğini bilen Paulus, (kıdemli komutan sıfatıyla) Stalingrad'ı alacak taarruzun 23 Ağustos'ta başlayacağını ilan etti. 22 Ağustos günü sona ererken Wietersheim'ın XIV. Panzer Kolordusu, Vertyaçi yakınlarında Sovyet savunmasında dar bir koridor açmış ve ertesi gün şehrin kuzey banliyölerine, hatta o günün gecesinde Volga kıyısına ulaşmayı başarmıştı. Stalingrad, Paulus ile Weichs'in avucunda görünüyordu.

Wietersheim Volga kıyısında mevzilenmiş ve Rınak'taki köprü de havan menzili içine girmişken, Stalingrad garnizonunu takviye etmek bir yana şehre ikmal malzemesi göndermek bile neredeyse imkânsız hale gelmişti. Seydlitz'in LI. Kolordu'sunun Wietersheim'ın açtığı gedikten içeri dalmasıyla Altmış

s. 44-45:

KAFKASYA ETEKLERİ, 13 AĞUSTOS 1942

Doğu Cephesi'nde 1942 yazında düzenlenecek Alman taarruzu olan *Blau* Harekâtı'nın ana hedefleri, 41 Numaralı Führer Emri'ne göre Güney Kafkasya'da yer alan Maykop, Grozni ve Bakü civarındaki, petrol yataklarıydı. Güney Ordular Grubu'na verilen bu hedeflere, ilk başta kademeli şekilde erişilmesi planlanmıştı. Güney Ordular Grubu önce Don Nehri'nin güneyindeki Sovyet birliklerini imha edecek, Stalingrad'ı ateş altına alacak ve petrolün kuzeye sevk edilmesinde kullanılan Volga Nehri'ndeki ulaşımı kesecekti. Ardından da A ve B grupları olarak ikiye ayrılacak, B Ordular Grubu nehri tutmaya devam ederken A Grubu da Kafkasya'ya ilerleyecekti. Harekâtın ilk safhalarında tahmin edilenden daha az Sovyet askeri esir alınıp Almanlar nispeten daha kola ilerleyince, Hitler güneydeki Sovyet kuvvetlerinin tahmin ettiklerinden daha zayıf olduğuna hükmetti ve 45 Numaralı Emir ile Güney Ordular Grubu'nu vaktinden önce böldü. A ve B grupları şimdi iki büyük hedefi kademeli olarak değil de aynı anda ele geçirmekle görevlendirilmişti (Stalingrad da yakında bu hedeflere eklenecekti). On Yedinci Ordu ile Birinci Panzer Ordusu'nun yanı sıra On Birinci Ordu'nun bazı unsurlarından oluşan ve Feldmareşal List komutasında bulunan A Ordular Grubu, güneye ilerleyecekti. Ruoff komutasındaki On Yedinci Ordu istikrarlı bir ilerleme kaydederken Kleist komutasındaki Birinci Panzer Ordusu, karşısındaki Güney Kafkasya Cephesi'nin (Tıyulenev) elinde yeterli ağır silah olmadığından ve Kırım'ın alınması Alman ikmal sorunlarını (geçici de olsa) büyük ölçüde giderdiğinden, canının çektiği hızda yürüyebilmişti. Kleist Grozni'ye ilerlerken, sağındaki XXXXIV. Kolordu (iki Alman ve iki Rumen dağ tümeni ile) Kafkas Dağları üzerinden Kluhorskiy Geçidi'ne yürümeye devam etti. Alman birliklerinin elinde düşmanı yarıp geçecek ağır silah yoktu ve bu resimde de görüldüğü gibi, her geçen gün güçlenen bir savunmayla uğraşmak zorunda kaldılar. Görünen o ki burada bir Alp Avcı (*Gebirgsjager*) kolunun öncüleri, dağ yamacına mevzilenmiş Sovyet askerleri tarafından pusuya düşürülmüş. Alelacele hazırlanmış Rus mevzileri, ancak birkaç parça taş ve kaya ile kamufle edilmişler. Pusu başarılı olmadan önce Almanların kendilerini fark edip alarm vereceğinden korkan Sovyet askerleri, düşmanın mümkün en yakın menzile girmesini beklemeden ateş açmışlar. Moisin-Nagant tüfekleri, DP-28 hafif makineli tüfekleri ve PTRD tanksavar tüfekleri mevcut mesafede etkili şekilde kullanılırken PPŞ-41 ve 42 gibi kısa menzilli makineli tabancaları verimli kullanmak mümkün olmayacaktır. Düşmanı gafil avlayan ilk yaylım ateşi çok sayıda zayiat yaratmışsa da, Alman askerlerinin büyük kısmı siper almak için yayılıyor ve karşı ateşe başlıyor. Kolun kalan kısmının da pusuyu görmesiyle, yük hayvanlarının taşıdığı dağ obüsü süratle kurulmaya başlanıyor ve saldırganları çevirmek üzere tertip olunuyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

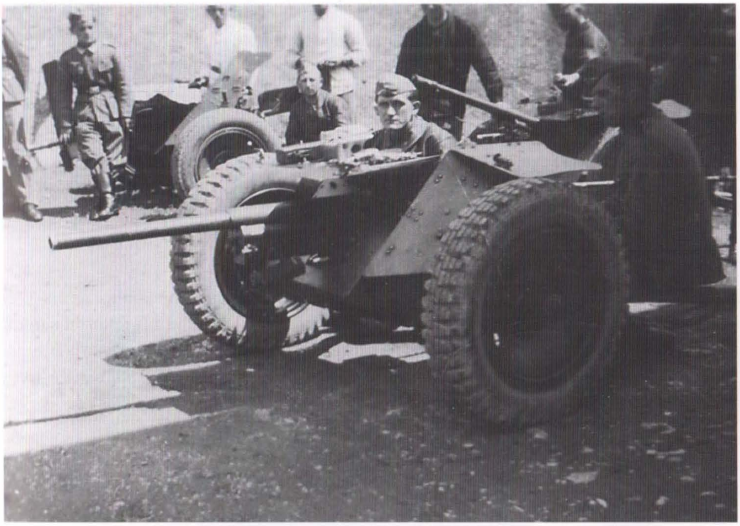

3,7 cm'lik Alman tanksavar topu PAK 36. Rheinmetall tarafından üretilmiş olan PAK 36, savaş başladığı esnada standart Alman tanksavar silahıydı. Hafif zırhlı hedeflere karşı etkili olsa da kalın zırhlı araçlar söz konusu olduğunda mürettebat hedefin çok yakına gelmesini beklemek zorunda kalıyordu. Tungsten çekirdekli ve çukur imla haklı mermilerin kullanılmaya başlanması silahın etkisini artırmıştır (Özel Koleksiyon).

İkinci Ordu'nun geri çekilmekten başka şansı kalmamış gibi görünüyordu ama Almanlar Sovyetler'in Stalingrad'ı savunma azmini çok hafife almışlardı. Wietersheim yarattığı koridoru açık tutmayı başarsa da genişletme konusunda aynı başarıyı gösteremeyince Altmış İkinci Ordu, Karpova ve ona paralel uzanan demiryolu boyunca geri çekilmeyi başardı. Dördüncü Panzer Ordusu, bütün gücüyle yüklenerek Altmış Dördüncü Ordu'yu geri sürdü ama artık bir yarma harekâtı olmayacağı da aşikârdı.

Aynı zamanda zarfında Don Nehri'ni geçip Kafkasya'ya ilerlemeye başlayan A Ordular Grubu, 29 Temmuz'da Proletarskaya'yı, 31 Temmuz'da Salsk'ı ve 5 Ağustos'ta da Stavropol'u ele geçirdi. Manstein'ın On Birinci Ordu'sunun Kırım'ı temizlemesiyle hem kendi hem de Ruoff'un ikmal sıkıntısı büyük ölçüde hafifleyen (çünkü artık ikmal malzemesi taşıyan trenler Kerç Yarımadası üzerinden doğrudan Kuban'a gelmeye başlamıştı) Kleist, emrindeki Panzer ordusuyla Kafkas Dağları'nın eteklerinde canı çektiğince kol geziyordu. 9 Ağustos'ta Maykop ve kısa süre sonra da Pyatigorsk ele geçirildi. Kafkasya'daki Sovyet direnişi ağır silah ve tank noksanlığı sebebiyle ciddi şekilde sakatlanmış ve Sovyet piyadesi ile süvarisi, Kleist'ın tanklarıyla karşılaştıkları her yerde geri çekilmeye mecbur olmuştu. Ne var ki Stalingrad civarında şiddetlenen çatışmaların neden olduğu talep yüzünden Kleist daha o esnada ikmal ve takviye sıkıntısı çekmeye başlamıştı. Rostov üzerinden gelen araçlarının büyük çoğunluğu, *Barbarossa*'dan sonra ancak üstünkörü bir tamirle kullanılmaya devam edildikleri için iyice dökülüyorlardı. Buna ilaveten Kleist, 45 Numaralı Emir'deki muğlak talimatlara riayet edebilme gayretiyle aynı zamanda birkaç farklı hedefe erişmek için uğraşıyordu: Hazar Denizi'ne ulaşmak, Bakü petrol yataklarının zaptı ya da tahribi, Kafkasya'nın başkenti Tiflis'in ele geçirilmesi ve hem Kafkasya'da ilerlemeye hem de kıyıya ulaşarak Rus Karadeniz Filosu'nu tecrit etmeye çalışan List'in A Ordular Grubu'na destek olmak. Ama artık bütün gözler Stalingrad'a çevrilmişti.

Paulus, 24 ve 25 Ağustos'ta hücum tazeledi ama Sovyetler mücadele etmeden şehrin tek karışını bile bırakmaya niyetli değillerdi. Stalingrad'ın savunulması için bu sarsılmaz azim ve avuca düştüğü kabul edilen bir hedefin kaçırıldığı kanısı, Almanların giderek kı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sovyet askerleri, ön planda görülen ve ROKS-2 tipi alev makinesi taşıyan bir askerin desteğinde hareket halindeler. Bu silahlar ilk başta piyade birliklerine dağıtıldı ama daha sonra geri toplandı ve ihtiyaca göre tümenlere tahsis edilen özel harekât birimlerine tahsis edildi (Merkezi Askeri Müze, Moskova).

rılganlaşan bir cephenin mızrak ucuna her geçen gün daha fazla kuvvet yığmalarına neden oldu ve muharebe civardaki Alman birliklerini içine çektikçe, kanatları savunan müttefik Mihver kuvvetleri kendilerini destekleyecek ihtiyat birliklerinden mahrum kaldılar.

Sovyet Yirmi Birinci Ordusu'nun unsurları Serafimoviç ve Kletskaya yakınlarında Alman mevzilerine hücum ettiler ama hatları yaracak kadar güçlü değildiler. Samofalovka yakınlarındaki karşı taarruzlar da etkili olamamıştı ama Birinci Muhafız Ordusu'nun Novo-Grigoryevskaya yakınlarındaki taarruzu ile Altmış Üçüncü Ordu'nun taarruzu, söz konusu iki ordunun köprübaşlarını genişletmeyi başarmıştı. Güneyde, Dördüncü Panzer Ordusu cepheyi yararak Stalingrad'a ulaşmaya çalıştı ama şehrin güneyindeki bir dizi iyi tahkim edilmiş Sovyet mevzii karşısında hüsrana uğradı. Cephenin güneybatı bölümünden usulca dolaşan tanklar ve motorize piyadeler, Abganerovo yakınlarında durup toparlandılar ve 29 Ağustos'ta Altmış Dördüncü Ordu'ya bağlı 126. Piyade Tümeni'ne saldırdılar. Hoth, Altmış Dördüncü Ordu'nun merkezine doğru ilerlemek istemişti; daha sonra sağa dönerek güçlü Sovyet mevzilerinin gerisine sarkacak ve hasmının sol kanadını tecrit etmiş olacaktı. Luftwaffe'nin de desteklediği taarruz beklenenin ötesinde başarı kazandı ve Hoth'un birlikleri bir anda kendilerini Altmış Dördüncü ve Altmış İkinci orduların gerisinde buldular. Birden zafer muhtemel hale gelmişti: Eğer Dördüncü Panzer Ordusu, Altmış Dördücü Ordu'nun sağ kanadına doğru sağa dönmek yerine kuzeye doğru ilerlemeye devam etse ve Altıncı Ordu da onunla birleşmek için güneye ilerlese belki de bütün Altmış

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İkinci Ordu çembere alınmış olacaktı. Fırsatı kaçırmayan Weichs, Altıncı Ordu'ya güneye yönelerek Dördüncü Panzer Ordusu'yla buluşmasını iki kez emretti ama Paulus yerinden kımıldamadı. Sovyet karşı taarruzları hem onu hem de Widersheim'ı kuzey mıntıkasının çok hassas olduğuna ikna etmişti ve seyyar birliklerini güneye gönderirse cephenin çökmesi söz konusu olabilirdi. Üzerindeki baskı ancak 2 Eylül'de hafifleyen Paulus, bunu fırsat bilerek derhal tanklarını ve motorize birliklerini Hoth'la buluşması için güneye gönderdi. Aynı tarihte, Seydlitz'in piyadeleri de Dördüncü Panzer Ordusu'nun ileri unsurları ile temasa geçmişti ama Sovyetler'den eser yoktu. Hoth'un ilk başta Altmış Dördüncü Ordu'nun sol kanadının peşinde olduğunu bilmeyen Yeremenko, bilakis Almanların bu ordunun sağ kanadına ve bütün Altmış İkinci Ordu'ya saldıracağını farz ederek kuvvetlerini çekmeye başlamıştı. Almanlar ellerine geçirdikleri fırsatın farkına vardıklarında Stalingrad'ın dış savunmasındaki birlikler çoktan çekilmişti bile. Alman saldırısı yine de bir açıdan başarılıydı çünkü artık dış savunma hattıyla uğraşmadan şehre doğrudan saldırabileceklerdi. Diğer taraftan, Yeremenko'nun karşı saldırıları da büyük ölçüde başarısız olmuştu ama Paulus'u çok kritik birkaç gün boyunca oyalamayı başardılar ve böylece Altıncı Ordu'yla Dördüncü Panzer Ordusu'nun birleşmesi engellenerek Yeremenko'nun birliklerine çekilmeleri için fırsat tanınmış oldu. İkmal ve takviye (çoğunlukla geceleyin) naklinde kullanılması zorunlu olan nehre Almanlar artık diledikleri gibi müdahale edebilirlerdi. Stalingrad uğruna verilecek savaş başlamak üzereydi.

TAARRUZ BAŞLIYOR

Altıncı Ordu ile Dördüncü Panzer Ordusu Stalingrad'a yaklaşırken, şehir kısa bir çatışmadan sonra düşecekmiş gibi görünüyordu fakat tıpkı Moskova'da olduğu gibi Stalingrad'ın batısındaki arazi üzerinde de hareket etmek kolay değildi. Devasa fabrikalara ve geniş yerleşim alanlarına sahip Stalingrad, Wehrmacht'ın uyguladığı ve yıldırım harbine esas teşkil eden müşterek tank, topçu, hava gücü ve piyade harekâtını kısıtlıyordu. İnce uzun bir yapıdaki (40 km uzunluğunda ve 8 kilometre genişliğinde) şehir, kurulduğu noktada 1.5 km genişliğinde akan Volga'nın batı kıyısı boyunca uzanıyordu. Dolayısıyla Almanlar her zamanki kuşatma taktiklerinden vazgeçip şehre doğrudan saldırmak zorunda kaldılar. Şehrin kuzey ucunda Cerjinskiy Traktör Fabrikası, önünde Silikat Fabrikası bulunan Barrikadiy Mühimmat Fabrikası, Kızıl Ekim Çelik Döküm Tesisi ve Lazur Kimya Tesisi gibi büyük imalathaneler yer alıyordu. İleriki aylarda bu bölge, birbirine bağlı pek çok savunma mevziinin bulunduğu ve şiddetli çarpışmaların yaşandığı bir mekân haline gelecekti. Şehrin güney bölümü, Stalingrad-1 Demiryolu İstasyonunun az güneyinden Volga'ya akan Çaritsa Nehri ileri geri kalan bölümlerden ayrılıyordu. Nehrin güneyinde Minina ve Yelşanka banliyöleri yer almaktaydı, Altmış Dördüncü Ordu burada mevzilenmişti ve General Lopatin komutasındaki Altmış İkinci Ordu'nun cenahlarını koruyordu. 12 Eylül'de Lopatin'in yerine Vasili Çuykov getirildi. Çuykov kısa süreliğine Altmış Dördüncü Ordu'ya ve Dördüncü Panzer Ordusu'nu Stalingrad'ın güneyinde durdurmayı başaran geçici birliklere komuta etmişti. Alman taktiklerini incelemiş ve onlara büyük hayranlık duymuş olan Çuykov ayrıca bu taktiklerde, sonraki çatışmalarda çok işine yarayacak muhtemel bir zayıflık da fark etmişti. Almanların modern savaş alanının farklı unsurlarını bir araya getirip yekpare bir kuvvet olarak kullanabilme kabiliyetleri takdire şayandı ama tanklar hep önce hava taarruzunu ve piyade de tankların taarruzunu bekliyordu. Batı Avrupa ile Sovyetler Birliği'ndeki geniş arazilerde Almanların başarılı olmasının sırrı buydu ama aynı formülün şehir savaşında işe yaraması pek muhtemel görünmüyordu. Çuykov, Luftwaffe'yi (ve onun Stalingrad göklerindeki hava hâkimiyetini) ortadan kaldıramayacağını biliyordu ama etkisini bir şekilde azaltmak zorundaydı. Çareyi askerlerini Almanlara çok yakın, hatta kimi zaman el bombası atım mesafesinde mevzilendirmekte buldu. Luftwaffe kendi birliklerini vurmaktan çekindiği için artık saldıramayacaktı. Alman panzerleri ve piyadesinin en sevmedikleri savaş türünü uygulamaktan, yani boğaz boğaza savaşarak ilerlemekten başka çareleri

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

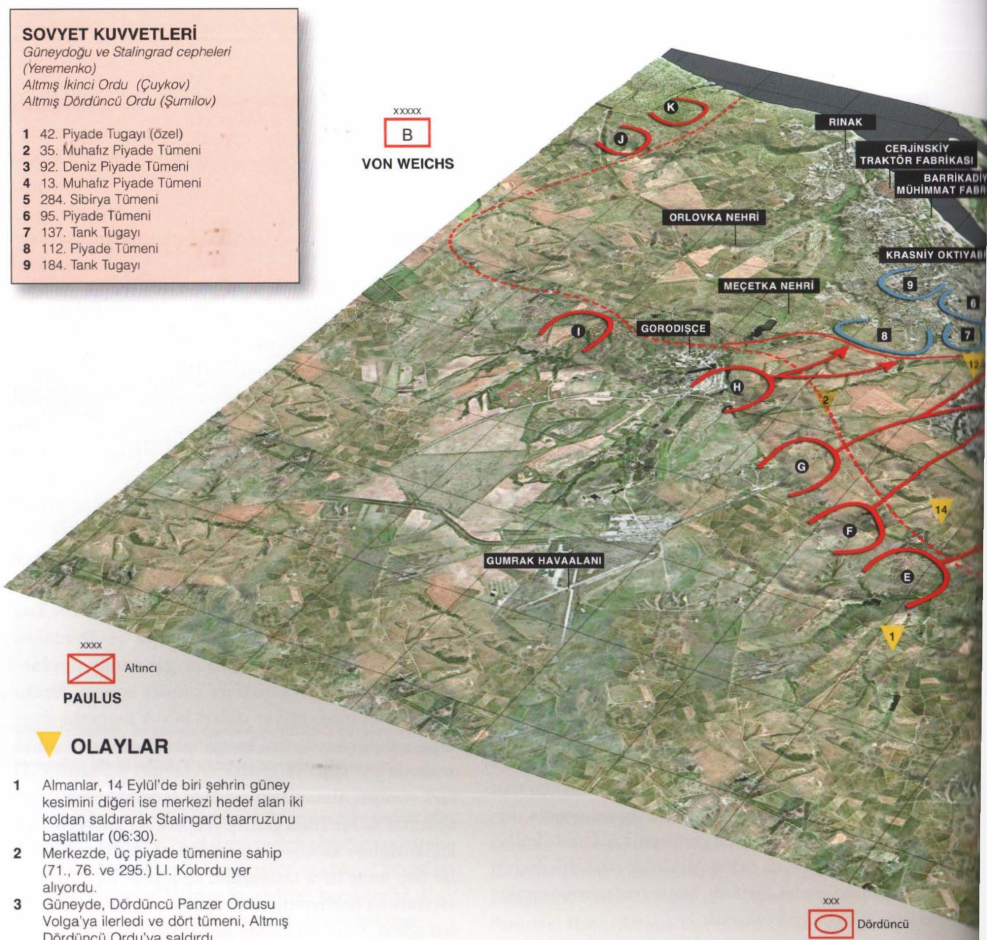

OLAYLAR

1 Almanlar, 14 Eylül'de biri şehrin güney kesimini diğeri ise merkezi hedef alan iki koldan saldırarak Stalingard taarruzunu başlattılar (06:30).

2 Merkezde, üç piyade tümenine sahip (71., 76. ve 295.) LI. Kolordu yer alıyordu.

3 Güneyde, Dördüncü Panzer Ordusu Volga'ya ilerledi ve dört tümeni, Altmış Dördüncü Ordu'ya saldırdı.

4 24. Panzer ve 94. Piyade tümenleri, Minina banliyösünden ilerlediler.

5 14. Panzer Tümeni ile 24. Motorize Tümen, Yelşanka'ya saldırdılar.

6 Çuykov, Mamayev Kurgan'daki karargâhını tahliye etmek zorunda kaldı.

7 13. Muhafız Piyade Pümeni, nehirden karşıya bir çıkartma yaparak rıhtım civarındaki bölgeyi emniyete aldı (14:00).

8 Çuykov, 13. Muhafız ve 112. Piyade tümenlerinden unsurlarla Mamayev Kurgan'a karşı saldırı düzenledi (16 Eylül).

9 92. Deniz Piyade ve 137. Tank tugayları, Volga üzerinden sevk edildiler (17 Eylül).

10 14. Panzer, 24. Panzer ve 94. Piyade tümenlerinden unsurlar, 92. Piyade Tugayı ve 35. Muhafız Piyade Tümeni'ne mensup az sayıdaki askerle tahliye asansörü çevresinde uzun süre savaştı.

11 Birkaç gün süren şiddetli çatışmaların ardından Alman 76. Piyade Tümeni, Stalingrad-1 tren istasyonunu ele geçirdi (19 Eylül).

12 13. Muhafız ve 112. Piyade tümenlerini desteklemek için nehir üzerinden sevk edilen 284. Sibirya Tümeni, Alman 71. Piyade Tümeni'ni durdurdu (23 Eylül).

13 Çuykov'un sol cenahını çökerten Alman saldırısı, Stalingrad-1 istasyonu ve tahıl asansörünü ele geçirdikten sonra Volga'ya ulaştı. Dağılan 35. Muhafız Piyade Tümeni ile 92. Deniz Piyade ve 42. Piyade tugaylarından geri kalanlar ise nehrin karşısına çekildiler.

14 Paulus, şehrin güney bölümünün emniyete alındığını bildirdikten sonra birliklerini Kuzey bir saldırıya hazırlık olarak kuzeye sevk etti (26 Eylül).

ANAHTAR
Alman Mevzileri, 14 Eylül
Rus Mevzileri, 14 Eylül
Cephe Hattı, 14 Eylül
Cephe Hattı, 26 Eylül

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

STALİNGRAD'A ALMAN TAARRUZU, 14-26 EYLÜL 1942

Stalingrad'ın güney ve merkez kesimlerine ilk Alman saldırısı 14 Eylül'de başladı ve çetin direnişe rağmen hedeflerine ulaştı. Ama bu işin bir gezintiden ibaret olmayacağına dair açık emareler halihazırda ortaya çıkmıştı.

ALMAN KUVVETLERİ

B Ordular Grubu (von Weichs)
Altıncı Ordu (Paulus)
Dördüncü Panzer Ordusu (Hoth)

A 29. Motorize Piyade Tümeni
B 14. Panzer Tümeni
C 94. Piyade Tümeni
D 24. Panzer Tümeni
E 76. Piyade Tümeni
F 71. Piyade Tümeni
G 295. Piyade Tümeni
H 100. Avcı Tümeni
I 389. Piyade Tümeni
J 60. Motorize Piyade Tümeni
K 16. Panzer Tümeni

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Alman piyadeleri, terk edilmiş bir T-34/76 tankını tetkik ediyorlar. 3,7 cm'lik tanksavar topları zırhlarını delemediğinden bu tanklar savaşın başında kimi yerlerde paniğe neden olmuşlardı. 5 cm'lik tanksavarlar daha etkili olsa da Almanlar çoğu zaman 8,8 cm'lik uçaksavar toplarını tanksavar olarak kullanmak zorunda kalmışlardı (Nik Cornish Kitaplığı).

yoktu. Altmış İkinci Ordu asker ve teçhizat bakımından düşmanından zayıf durumda olsa da hâlâ başarı kazanma şansına sahipti. Daha sonra bizzat açıkladığı üzere Çuykov, Stalingrad'taki her Alman askerinin "Rus namlularının ucunda yaşadığını hissetmesini" istiyordu: "... o zaman anladık ki mevziler arasındaki mesafeyi el bombası atılacak kadar yakınlaştırmamız şarttı..."

Stalingrad çevresindeki çatışma ve karşılıklı hamleler yüzünden Altıncı Ordu ile Dördüncü Panzer Ordusu'nun intizamı bozulmuştu ve şehre düzenleyecekleri taarruz öncesinde yeniden tertip ve teşkil olmaları gerekiyordu. Saldırının arifesinde Almanların karşısında, 600 kilometre uzunluğunda bir hatta yayılmış ve Stalingrad ile Güneydoğu cephelerine bağlı bulunan dokuz Sovyet ordusu bulunuyordu. Güneydoğu Cephesi bünyesinde Altmış İkinci, Altmış Dördüncü, Elli Yedinci ve Elli Birinci ordular yer almaktaydı. Çuykov'un yüz adet tank, 900 parça top ve 54.000 askerden mürekkep Altmış İkinci Ordu'su şehir içinde mevzilenmişti. Alman Altıncı Ordusu ise 15 tümenden oluşmaktaydı. Dört tümen ihtiva eden kuzeydeki XI. Kolordu, Don'un karşısındaki Sovyet Yirmi Birinci Ordusu ile Dördüncü Tank Ordusu'nu gözaltında tutuyordu. Sağlarında ve şehrin hemen kuzeyinde iki tümenli VIII. Kolordu bulunuyor, XIV. Panzer Kolordusu'na da artık Korgeneral Hans Hube komuta ediyordu. Şehrin batısında mevzilenmiş ve taarruza hazırlanan LI. Kolordu'nun beş tümeni, XIV. Panzer Kolordusu'na bağlı 60. Motorize Piyade Tümeni tarafından sol cenahlarından destekleniyorlardı. Çaritsa'nın güneyinde mevzilenmiş olan Dördüncü Panzer Ordusu, dört

Alman birlikleri, muharebenin Ekim 1942'deki üçüncü safhasında Barrikadiy Ordu Donanım Fabrikası'nda ilerliyorlar. Altıncı Ordu birkaç noktada Volga Nehri'ne varmayı başararak Çuykov'un elindeki kuvvetleri üçe küçük parçaya ayırmıştı (IWM, HU5134).

tümenini (94. Piyade, 29. Motorize, 14. ve 24. Panzer) Altmış İkinci Ordu'nun sol cenahının karşısına; kalan iki tümenini de (297. ve 371. Piyade) Altmış Dördüncü Ordu'nun sağ cenahı önüne yerleştirmişti.

Stalingrad'a yönelik ilk Alman saldırısı 14 Eylül saat 06:30'da, LI. Kolordu'nun iki koldan şehre ilerlemesiyle başladı. Bu hareket, bir dizi küçük ölçekli karşı saldırı planlayan Çuykov'u hazırlıksız yakalamıştı. LI. Kolordu'ya bağlı 71., 76. ve 295. Piyade tümenleri saldırılarını sürdürürken Çaritsa'nın güneyindeki Dördüncü Panzer Ordusu, 24. Panzer ve 94. Piyade tümenleriyle Minina banliyöleri üzerinden Altmış Dördüncü Ordu'ya saldırdı. 14. Panzer ve 29. Motorize Piyade tümenleri ise Yelşanka üzerinden Volga'ya doğru devam ettiler. Volga'ya vardıktan sonra kuzeye doğru ilerlemeyi planlayan Almanların bu çift koldan saldırısı, o zaman bile Dördüncü Panzer Ordusu vasıtasıyla kapan manevrası uygulamaya çalıştıklarını göstermektedir. Diğer taraftan LI. Kolordu, Stalingrad ve Mamayev Kurgan'ı ele geçirdikten sonra güneye yönelecek ve iki birlik merkez rıhtımda buluşarak Altmış İkinci Ordu'nun ikmal hattını kesmiş olacaklardı. Almanlar Mamayev Kurgan ve Stalingrad-1 Demiryolu İstasyonu'nu ele geçirip rıhtıma yaklaşmayı başarınca, Çuykov takviye göndermesi için Yeremenko'ya yalvardı. Neticede 13. Muhafız Tümeni imdada gönderildi ve şiddetli çatışmaların ardından rıhtım güvenceye alındı. Ne var ki 13. Muhafız, Alman 71. ve 295. Piyade tümenlerinden unsurların saldırısına uğradı ve günlerce süren, demiryolu istasyonunun on dokuz defa el değiştirdiği kanlı çarpışmaların ardından Alman 76. Piyade Tümeni devreye sokularak sonunda söz konusu hedefi ele geçirmeye muvaffak oldu. 13. Muhafız Tümeni, savunmayı tekrardan tertip edip nehrin karşı kıyısından

İtalyan birlikleri *Blau* esnasında intikal halinde. Stalingrad'ı almak için savaşan Altıncı Ordu'nun cenahlarını örtme görevi verilmiş İtalyan Sekizinci Ordusu, hem *Uranüs* hem de *Küçük Satürn* harekâtına maruz kalarak ağır zayiat verdi (Nik Cornish Kitaplığı).

takviye getirmek için ihtiyaç duyduğu zamanı Çuykov'a kazandırmış ama bunun bedelini mevcudunun yüzde 75'ini kaybederek ödemişti.

Mamayev Kurgan'daki çatışmalar da benzer şekilde kanlı olmuştu. Topyekûn bir taarruzla Çuykov'u karargâhını terk etmek zorunda bırakan Alman 295. Piyade Tümeni, sonunda tepeyi ele geçirdi. Burası taktik açıdan önemliydi çünkü bu noktadan Altmış İkinci Ordu'nun cenahları ile geriden gelen ikmal ve takviyeyi görebilen Almanlar, Volga'dan yapılan geçişleri top ateşi altına alabiliyorlardı. Çuykov 17 Eylül'de iki piyade alayına tepeyi ele geçirip elde tutma emri verdi. Kısa bir baraj ateşinin ardından hücuma geçen Sovyetler, ağır zayiata rağmen zirveye erişmeyi başardılar ama tepeyi elde tutamadılar. Çatışmalar, Luftwaffe'nin sürekli saldırılarıyla günlerce devam etti. Diğer taraftan Stalingrad'ın kuzeyinde, Birinci Muhafız Ordusu ile Yirmi Dördüncü ve Altmış Altıncı orduların Alman VIII. ve XIV. Panzer kolordularına karşı düzenledikleri karşı taarruzlar Luftwaffe desteğinin o yöne kaymasına neden oldu. Çetin Alman direnişi ve eşgüdümsüzlük nedeniyle saldırılar başarısız kaldı ama Çuykov'a iki tugayı (92. Deniz Piyade ve 137. Tank tugayları) takviye olarak getirebilme fırsatı verdiler. Çuykov Mamayev Kurgan'a tekrar saldırdı ama bir sonuç elde edemedi. 13. Muhafız Tümeni Stalingrad-1 İstasyonu üzerindeki hâkimiyetini kaybederken, Alman 71. Piyade Tümeni Volga'ya erişme umuduyla saldırı tazeleyip 13. Muhafızlar'ın sol cenahını püskürttü, Altmış İkinci Ordu'yu tecrit etti ve güneydoğuya ilerleyen Alman 76. ve 295. Piyade tümenleriyle birleşti. Günü kurtarmak ancak 284. Sibirya Tümeni'nden 2.000 askerin karaya çıkartılmasıyla mümkün oldu. Sibiryalılar ve 13. Muhafız, Alman 71. Piyade Tümeni'nin ilerlemesini durdurdu ama rıhtım ile demiryolu istasyonu civarındaki bölgeyi temizleyecek kuvvette değillerdi.

Daha güneyde, Dördüncü Panzer Ordusu'na bağlı 14. Panzer Tümeni ile 29. Motorize Tümen Volga'ya erişerek Altmış İkinci Ordu'nun etrafındaki çemberi tamamladılar. Sol kanatlarındaki 24. Panzer ve 94. Piyade tümenleri, Sovyet 35. Muhafız Tümeni ile 42. Piyade Tugayı'nın savunduğu Minina banliyölerine saldırdılar. Çok geçmeden 92. Deniz Piyade Tugayı da savunmaya katıldı ve Volga kıyısı yakınındaki devasa beton tahıl asansörü civarında şiddetli çarpışmalar vuku buldu. Dördüncü Panzer Ordusu'na bağlı iki kolun birleşmesini engelleyen bu tek nokta, otuzu Deniz Piyade ve yirmisi Muhafız toplam elli asker tarafından

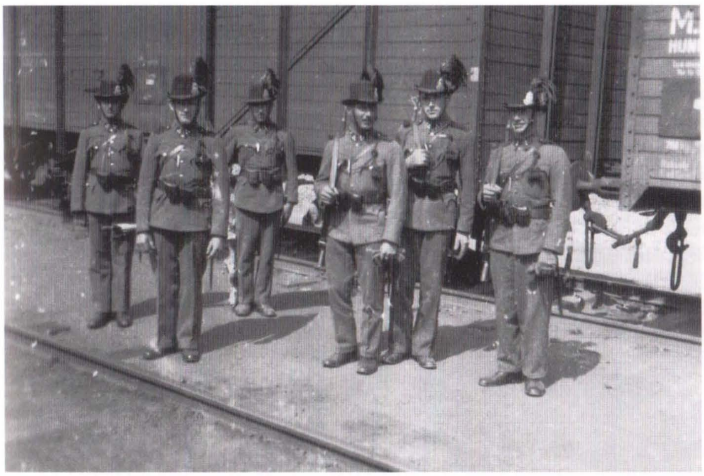

Macar askerleri, bir istasyondaki vagonun yanında poz veriyorlar. Almanya'nın baskısı üzerine III., IV. ve VII. kolordulara teşmil edilmiş 200.000 askerden oluşan Macar İkinci Ordusu kurulmuş ve komutası da General Jany'e verilmişti. Bu ordu, Don hattının Alman İkinci ve İtalyan Sekizinci orduları arasında kalan kısmını tutmakla görevlendirildi (Nik Cornish Kitaplığı).

savunuluyordu. Bu adamlar üç Alman tümenini uğraştırdılarsa da sonunda düşmanın ezici gücü karşısında boyun eğdiler. 26 Eylül'e gelindiğinde Dördüncü Panzer Ordusu, 35. Muhafız Tümeni'ni yok etmiş ve 92. Deniz Piyade Tümeni ile 42. Piyade Tugayı'nı fena hırpalamıştı. 24. Panzer Tümeni Volga'ya erişti ve Sovyet birliklerinden geri kalanlar nehir üzerinden çekilmeye çalışırken rıhtımı ateş altına aldı.

Altmış İkinci Ordu hayatta kalmış ama Almanlar önemli bir taktik zafer kazanmıştı. Şehrin güneyindeki ve sekiz kilometre genişliğindeki Volga sahili artık onların kontrolü altındaydı. Ayrıca demiryolu istasyonu ve Mamayev Kurgan'ın da büyük bölümü ellerindeydi. Ana rıhtımı artık doğrudan ateş altına alabiliyorlardı ve Altmış İkinci Ordu'yu şehrin kuzeyindeki sanayi bölgesinde bulunan küçük bir alana sıkıştırmışlardı. Luftwaffe nehir geçişine saldırmaya devam edebiliyordu.

Ne var ki bütünüyle farklı bir muharebe türüne bulaştıklarının da farkına varan Almanlar derin vehimlere kapılmaya başlamışlardı. Söz konusu savaş tarzına *Rattenkrieg* (fareler savaşı) adını vermişlerdi. Şehir ortamının kendi taktik ve komuta anlayışları üzerindeki etkisini takdir etmekte zorlanıyorlardı; zira bu ortam esnek manevralar ile müşterek hava gücü, tank ve piyade harekâtını imkânsız hale getiriyordu. Binalar, enkazlar, bomba kraterleri, barikatlar ve engellerle dolu bu arazide hızlı manevra ve intikal söz konusu değildi. Yıldırım harbinin özünde, tümen komutanlarının esnek taktik komuta ve inisiyatif sergilemesi yatardı. Eğer bu metot şehir savaşında da uygulanacaksa o zaman komuta yetkisinin tabur komutanlarına devredilmesi gerekecekti. Şehir için verilen mücadelede tabur, bölük ve müfreze boyutunda sayısız çatışma yaşandı ama yüksek rütbeli Alman subayları planlamanın odağında tümenleri tutup manevra savaşına göre tertip edilmiş komuta sistemini tatbike devam ederek Alman birliklerini ihtiyaç duydukları esneklikten mahrum bıraktılar. Onlar, Stalingrad'da elde edilmesi mümkün olmayan büyüklükteki zaferlerin peşindeydiler. Bunun sonucunda Alman saldırılarının hızı kesildi ve muharebenin yıpratıcı etkisi daha da arttı. Aşırı merkezileşmiş Sovyet komuta yapısı da Almanların yaz harekâtlarında sergiledikleri yıldırım harbiyle mücadele etmekte benzer şekilde hepten çaresiz kalmış ve Stalin tarafından tasfiye edilip yeniden şekillendirilmiş Sovyet subay kadroları esnek komu-

taya kendi kendilerine intibak edememişlerdi. Ne var ki Stalingrad'taki komuta sistemi, şehir savaşına uyum sağlayacak şekilde değişim göstermeyi bir şekilde başardı. En nihayet bunun başlıca amili, Altmış İkinci Ordu'nun tecrit olmasıydı zira Çuykov bu sayede komuta kademesinde tam bağımsızlık elde edebilmişti. Öyle ki, bu esnada onun sahip olduğu taktik özgürlüğe sahip başka bir Sovyet ordu komutanı bulunmuyordu. Muharebede yakın, etkili ve sürekli emir-komutanın nadiren gerekli olduğunu idrak eden Çuykov, birimlerin geleneksel teşkilatını değiştirerek daha sonradan ileride şok grubu olarak bilinecek unsurları meydana getirdi. Belli bir görev için teşkil ve teçhiz edilmiş bu kıtalar 50-100 askerden oluşuyorlardı. Şehir savaşı maslahatının tümen komutanlarının verecekleri emirlere ve bildirecekleri hedeflere göre hareket edecek ağır silahlı küçük piyade grupları için uygun olduğunu gören Altmış İkinci Ordu komutanı, ordunun hedeflerine söz konusu savaş tarzının âdem-i merkeziyetçi ve düzensiz yapısına uygun yöntemlerle erişmeye çalışma fikrindeydi. Alman tanklarının aksine Sovyet tanklarından karmaşık taktik hamlelerde bulunmaları istenmiyor ve bunlar çoğunlukla bina enkazları altına saklanarak savunma maksatlı kullanılıyorlardı. Tankların bu şekilde kullanımı ve Volga'nın karşı kıyısında mevzilenmiş Rus topçusu, Alman Altıncı Ordusu'nun şehri ele geçirmesine müsaade etmiyordu. Ancak muharebe henüz bitmemişti ve Paulus ikinci raunt için hazırlanmakla meşguldü.

İKİNCİ TAARRUZ

İkinci Alman taarruzu 27 Eylül 1942'de başladı. Mevsimin ilerlediğini bilen Almanlar, Stalingrad harabeleri arasında bir Rus kışını daha geçirmeye hiç de niyetli değildiler. Zaman daralır ve güneydeki ilerleme de yavaşlarken, şehrin sanayi bölgesine saldırmak için birliklerini kuzeyde mevzilendiren Paulus taarruzunu iki koldan düzenledi. Bu kollardan biri Mamayev Kurgan ve Kızıl Ekim Çelik Tesisleri'ni hedef alırken diğeri de Cerjinskiy Traktör Fabrikası'na doğru ilerleyecek ve orada Sovyet hatlarını yardıktan sonra Volga'ya varıp içe doğru dönerek Barrikadiy Ordu Donatım Fabrikası'nı savunmakla meşgul olan batıdaki Sovyet birliklerini kuşatacaktı. Şehirde kurmuş olduğu gayet etkili keşif ağı sayesinde Almanların mevzi değiştirdiğini tespit edebilen Çuykov, bu yeni tehdidi karşılamak için birliklerini zamanında kuzeye kaydırabilmiş ve cephane, erzak ve takviyelerin batıya, yaralılar, siviller ve esirlerin ise doğuya aktığı can damarını korumayı başarmıştı. Bu can damarını, balıkçı tekneleri ve bunların mürettebatları ile büyük ölçüde takviye edilmiş bulunan Tuğamiral Rogaçov'un filotillası teşkil etmekteydi. Rogaçov'un nehir filosu, emrindeki IV. Hava Kolordusu (Tümgeneral Kurt Pflugbeil) ile A Ordular Grubu'nu ve VIII. Hava Kolordusu (Tümgeneral Martin Fiebig) ile de B Ordular Grubu'nu destekleyen Orgeneral Wolfram von Richthofen'in IV. Hava Filosu ile sonu gelmeyen bir yıpratma savaşını sürdürmekteydi. Savaşın bu noktasında Luftwaffe'nin elindeki imkânların büyük bölümü, tıpkı kara birliklerinde olduğu gibi Stalingrad'a tahsis edilmişti ama yine de kendilerinden istenilen görevi yerine getirmede yeterli olamıyorlardı. Şehir üzerindeki hava hâkimiyetlerini koruyabilseler de ne zemindeki birliklere yeterli yakın hava desteği verebildiler ne de Sovyet nehir kuvvetlerine müdahale ederek Volga'nın batı kıyısını tecrit etmeyi başarabildiler. Alman kara ve hava kuvvetlerinin Volga'nın batı kıyısına insan ve malzeme naklini kesememeleri, savaşın gidişatında hayati bir rol oynayacaktı.

Alman planını sezen Çuykov, erken davranıp 27 Eylül sabah 06.00'da 284. Sibirya ve 95. Piyade tümenleriyle Mamayev Kurgan'a, 13. Muhafız Tümeni ile de demiryolu istasyonuna karşı hücuma geçti. Saldırıya derhal tepki veren Alman VIII. Hava Kolordusu, Altmış İkinci Ordu'yu iki saat boyunca olduğu yere mıhladı ve sonrasında Altıncı Ordu, üç panzer tümeni (14., 16. ve 24.) iki motorize tümen (29. ve 60.) ve altı piyade tümeninden (71., 79., 94., 100. Avcı, 295. ve 389.) ibaret toplam 11 tümenli bir kuvvetle karşı taarruza geçti. Çuykov'un sağında, 14. Panzer ve 94. Piyade tümenleri şehrin güney bölgesinde ele geçirdikleri kısımları elde tutarken 24. Panzer Tümeni ile 29. Motorize Tümen kuzeydoğuya ilerlediler. 295. Piyade

Tümeni bir kez daha Mamayev Kurgan'ı temizlemeye çalışırken 76. Piyade, demiryolu istasyonunu savunmak için mevzilendi. 71. Piyade ise 100. Avcı Tümeni ile birlikte 13. Muhafız'ın gerisine sarkıp Kızıl Ekim Çelik Tesisi'ne doğru ilerledi. 16. Panzer Tümeni, 60. Motorize Tümen ve 389. Piyade Tümeni üç koldan Traktör Fabrikası'na doğru ilerlemeye başladılar. Şiddetli çarpışmalar neticesinde Alman birlikleri üç kilometre kadar ilerlediler ve iki Sovyet tümenini (95. ve 112.) neredeyse tamamıyla imha ettiler. Durumun vahametini fark eden Stavka, şehri savunan Stalingrad (Gordov) ve Güneydoğu (Yeremenko) cepheleri arasındaki bölge paylaşımını kaldırdı. Güneydoğu Cephesi, Stalingrad Cephesi yeni adıyla şehrin bütün sorumluluğunu devralırken kuzeydeki eski Stalingrad Cephesi'nden geri kalanlar Don Cephesi adıyla Rokossovskiy'in komutasına verildiler. İki gün daha süren çatışmaların ardından Çuykov, (193. Piyade Tümeni de dâhil) takviyelerin yetişmesiyle Alman saldırısını durdurmayı ve hatta Mamayev Kurgan'ın tamamen elden çıkmasını engellemeyi başardı. Saldırının hızının kesilmesini istemeyen Paulus, yönünü şehrin kuzeydoğusuna, Alman hatlarının içinde kalan Orlovka çıkıntısına çevirdi. Bu çıkıntının içerisinde, Sovyet 115. Piyade Tugayı ve 112. Piyade Tümeni'nden arta kalanlarla kurulmuş derme çatma bir tabur bulunuyordu. Bölge Alman birlikleri tarafından kuşatıldı ve Paulus 29 Eylül'de, 16. Panzer Tümeni ve 60. Motorize Tümen ile 100. Avcı ve 389. Piyade tümenlerinden oluşan bir kuvveti burayı almak üzere tahsis etti. Bu arada 24. Panzer Tümeni, Barrikadiy ile Kızıl Ekim fabrikalarına doğru ilerlemesini sürdürmüş ve Volga'ya 1.5 kilometre yaklaşmıştı. Nehre varmayı başarabilmiş olsaydı, Barrikadiy mevzilerinin gerisine sarkabilir ve Traktör Fabrikası'na saldırmak için güneye ilerleyen Alman birlikleriyle buluşabilirdi; ama Sovyet 193. Piyade Tümeni tarafından durduruldu.

Çuykov'un askerlerine, 39. Muhafız ve 308. Piyade tümenlerinden ibaret yeni bir takviye geldi, Sonraki birkaç gün saldırmayı sürdüren Altıncı Ordu, 193. Piyade Tümeni'ne çullandı ve savunmayı bölme umuduyla 284. Sibirya ve 13. Muhafız tümenleri üzerindeki baskısını da sürdürdü. Savunmacılar ancak güç bela karşı koyabilmişlerdi. 1. Panzer ile 94. Piyade tümenlerini kuzeye kaydırırken 389. Piyade Tümeni ve 60. Motorize Tümen ile de Traktör Fabrikası'na yüklenen

Alman piyadesi Stalingrad'ın dış mahallelerinde savaşıyor. Bir düşman istinat noktası olması muhtemel (arkada alevler içerisinde) binayı tahrip etmiş bulunan askerler beklerken, komutanları da bir sonraki hamlede yapacaklarını bildiriyor (Nik Cornish Kitaplığı).

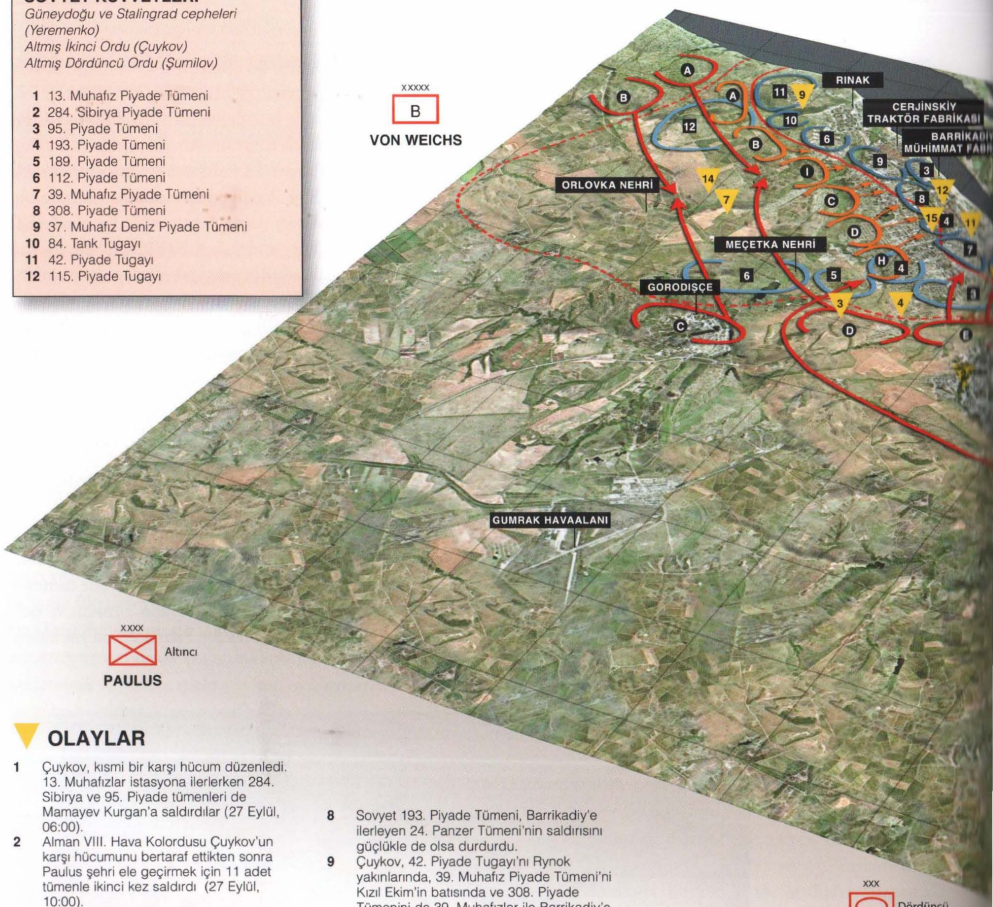

OLAYLAR

1 Çuykov, kısmi bir karşı hücum düzenledi. 13. Muhafızlar istasyona ilerlerken 284. Sibirya ve 95. Piyade tümenleri de Mamayev Kurgan'a saldırdılar (27 Eylül, 06:00).

2 Alman VIII. Hava Kolordusu Çuykov'un karşı hücumunu bertaraf ettikten sonra Paulus şehri ele geçirmek için 11 adet tümenle ikinci kez saldırdı (27 Eylül, 10:00).

3 95. ve 112. Piyade tümenleri Alman taarruzu yüzünden ağır zayiat verdiler ve Almanlar Kızıl Ekim yerleşiminin varoşlarına vardılar (27 Eylül).

4 Sovyet 193. Piyade Tümeni, Volga'yı aşarak Kızıl Ekim yerleşimi yakınlarında mevzilendi.

5 Stavka, Yeremenko'nun Güneydoğu Cephesi'nin adını Stalingrad Cephesi olarak değiştirdi ve bütün şehrin sorumluluğunu ona bıraktı. Stalingrad Cephesi ise Don Cephesi adını alarak Rokossovskiy'in komutasına verildi (28 Eylül).

6 Çuykov, topçu ve 8. Hava Ordusu'nun desteğindeki 284. Sibirya ve 95. Piyade tümenlerinden unsurlarla karşı saldırıya geçti. Mamayev Kurgan'ı ele geçirse de Almanlar karşı saldırı düzenleyip geri aldılar (28 Eylül).

7 Şehir merkezindeki mücadelenin sönümlenmesinden sonra Paulus, 16. Panzer Tümeni, 60. Motorize Tümen, 389. Piyade Tümeni ve 100. Avcı Tümeni ile Orlovka çıkıntısına saldırdı (29 Eylül).

8 Sovyet 193. Piyade Tümeni, Barrikadiy'e ilerleyen 24. Panzer Tümeni'nin saldırısını güçlükle de olsa durdurdu.

9 Çuykov, 42. Piyade Tugayı'nı Rynok yakınlarında, 39. Muhafız Piyade Tümeni'ni Kızıl Ekim'in batısında ve 308. Piyade Tümenini de 39. Muhafızlar ile Barrikadiy'e yakın bir noktada mevzilendirdi (29-30 Eylül).

10 Altıncı Ordu, Sovyet hatlarının güney ucunda saldırılarını sürdürerek 193. Piyade, 284. Sibirya ve 13. Muhafız Piyade tümenlerinin savunmalarını bölmeye çalışıyor.

11 Çuykov, Alman uçaklarının karargâhına düzenlediği bir saldırıda ölümden kıl payı kurtuldu (2 Ekim).

12 37. Muhafız Deniz Piyade Tümeni ile 84. Tank Tugayı, nehrin karşısına sevk edildiler (2-3 Ekim).

13 Almanlar, 14. Panzer ve 94. Piyade tümenlerini kuzeye sevk ettiler (3 Ekim).

14 Beş tümenle arka arkaya saldıran Altıncı Ordu, savunmadaki 193. ve 308. Piyade tümenleri üzerinde azami baskı kurdu. Sovyet hattı geri çekildi ama dağılmadı (4-6 Ekim).

15 Almanlar Silikat Fabrikası'nı ele geçirdiler (5 Ekim).

Cephe Hattı, 26 Eylül

Cephe Hattı, 13 Ekim

26 Eylül İtibariyle Alman Mevzileri

4 Ekim İtibariyle Alman Mevzileri

26 Eylül İtibariyle Rus Mevzileri

4 Ekim İtibariyle Rus Mevzileri

STALİNGRAD'A İKİNCİ TAARRUZ: 27 EYLÜL-7 EKİM 1942

Almanların ikinci taarruzu 27 Eylül'de 11 tümenle birden başladı. Bu sefer, ardı arkası kesilmeyen Rus karşı taarruzları ilerlemeyi çok daha zor ve yavaş bir hale getirdi.

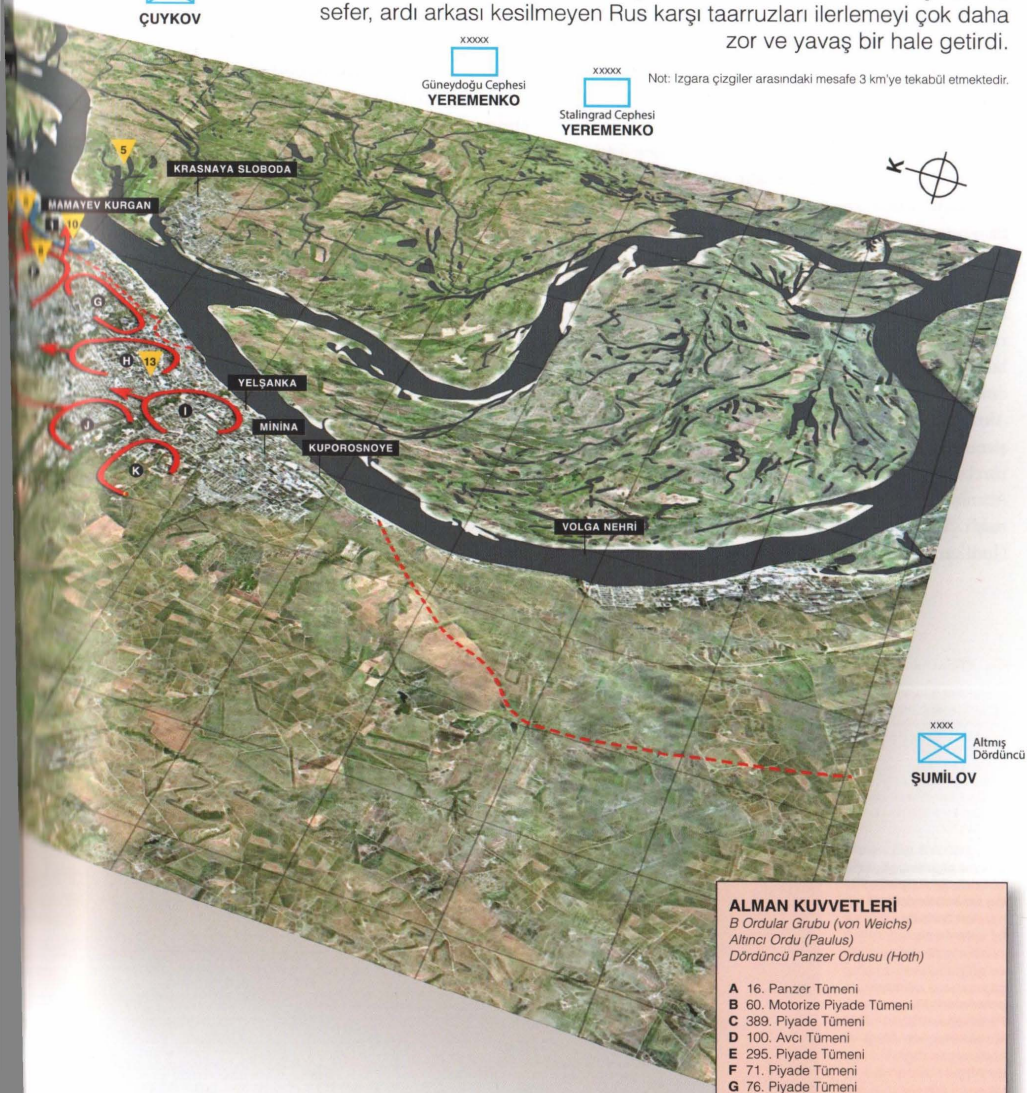

ALMAN KUVVETLERİ

B Ordular Grubu (von Weichs)
Altıncı Ordu (Paulus)
Dördüncü Panzer Ordusu (Hoth)

A 16. Panzer Tümeni
B 60. Motorize Piyade Tümeni
C 389. Piyade Tümeni
D 100. Avcı Tümeni
E 295. Piyade Tümeni
F 71. Piyade Tümeni
G 76. Piyade Tümeni
H 94. Piyade Tümeni
I 14. Panzer Tümeni
J 24. Panzer Tümeni
K 29. Motorize Piyade Tümeni

Altıncı Ordu, 112. Piyade Tümeni'ni geri sürdü. Aynı sırada 308. Piyade Tümeni, 24. Panzer Tümeni'nin baskısıyla Barrikadiy Mühimmat Fabrikası önündeki Silikat Fabrikası'na doğru geri çekilmek zorunda kalırken 193. Piyade de Kızıl Ekim'e doğru gerilemeye mecbur oldu. 14. Panzer, 100. Avcı ve 94. ile 389. Piyade tümenlerini ileri süren Altıncı Ordu, Traktör ve Barrikadiy fabrikalarına bütün gücüyle saldırdı. Almanlar ne kadar gayret etseler de savunmayı yarmayı başaramadılar ama Sovyet 37. Muhafız ile 193. ve 308. Piyade tümenlerini geri çekilmek zorunda bırakarak 5 Ekim'de Silikat fabrikasını ele geçirdiler. Diğer bir Alman taarruzu Rus topçusunun baraj ateşi ile durdurulduktan sonra karşı saldırı için emir alan Çuykov'un hazırlıkları ise 60. Motorize Piyade Tümeni desteğindeki 14. Panzer Tümeni'nin hücumuyla boşa çıkarıldı. Almanlar Traktör Fabrikası'nın yakınındaki işçi yerleşimine girmeyi başardılar ama Katyuşa roketatarlarının baraj ateşi ile durduruldular ve fabrika kurtarıldı. Altmış İkinci Ordu geri püskürtülmüş ama dağılmamıştı. Stalingrad'da kazanacağı bir zaferin kendisine (Jodl'un yerine) OKW reisliğini kazandıracağını duyan Paulus, son bir taarruz için hazırlık yapmaya başladı. Takviye olarak üç piyade tümeni istemiş ama sadece dört istihkâm taburu alabilmişti. Halder'in yerine geçen Zeitzler, bu savaşın derhal sona erdirilmesini kendisine tavsiye etmiş olsa da Hitler Stalingrad'ın alınmasını iyice kafasına takmıştı. Çuykov'un askerleri ikinci Alman saldırısını da atlatmayı başardılar ve şehri almak için canını dişine takarak üçüncü bir saldırı düzenleyecek olan Altıncı Ordu ile savunmasını yeniden kurmaya çalışan Altmış İkinci Ordu arasında, hazırlıkları önce bitirebilmek için bir yarış başladı. Muharebenin üçüncü ve en kritik safhası başlamak üzereydi.

ÜÇÜNCÜ TAARRUZ

İkinci Alman taarruzunun ardından çatışmalar hafiflerken Hitler, *Blau* Harekâtı'nın asıl hedefini –yani Kafkasya'daki petrol yataklarının ele geçirilmesini– hepten unutmuş ve bütün dikkatini Stalingrad'a çevirmişti. Führer, 14 Ekim 1942'de yayımladığı 1 Numaralı

Sovyet piyadesi, Eylül 1942'de Stalingrad'ın dış mahallelerinde hareket halinde. İki askerin de *pilotka* şapkaları ve göğüslerine çaprazlama astıkları pelerinleri (*Plaşç-Palatka*) var. Biri Moisin-Nagant tüfeği kullanırken diğeri de PPŞ-41 makineli tabanca taşıyor (Merkezi Askeri Müze, Moskova).

Harekât Emri ile Stalingrad ve Kafkasya hariç Doğu Cephesi'ndeki bütün Alman harekâtını durdurdu. Stalingrad artık Alman 1942 yaz taarruzunun başarılı olup olmadığının ölçüsü haline gelmişti. Altıncı Ordu diğer bir saldırı için hazırlanırken Altmış İkinci Ordu'nun düzenlediği karşı saldırıyla gafil avlandı. Çuykov'a Almanları geri püskürtüp taktik hamleler için yer açarak mevzilerini güçlendirmesi emredilmişti; eğer Altmış İkinci Ordu Alman saldırısına karşı koyacaksa zemine ihtiyacı vardı. 12 Ekim'de 37. Muhafız Tümeni, 95. Piyade Tümeni'nden bir alayla birlikte Traktör Fabrikası'nın batı banliyösüne saldırdı. Almanlar, hazırlıksız yakalandıkları bu taarruzla 300 metre kadar geri püskürtüldüler ama toparlandıkları görülünce Çuykov saldırıya istemeden de olsa son verdi.

Almanlar üç piyade tümeni (94., 389. ve 100. Avcı), iki Panzer tümeni (14. ve 24.) ve dört istihkâm taburuyla saat 08:00'da hücuma geçtiler. Hava desteğine sahip 90.000 asker ve 300 tank, beş kilometre genişliğinde bir cepheye saldırıyordu. Çuykov'un en sağında, Orlovka Nehri'nin karşı yakasında 124. Piyade Tugayı, güneyinde ise sağ cenahını Orlovka'ya yaslamış olan 112. Piyade Tümeni bulunuyordu. 112. Piyade'nin solunda 37. Muhafız Piyade Tümeni yer alıyor, 308. Piyade Barrikadiy Fabrikası'nın hemen önündeki Heykel Parkı'nda mevzilenirken 95. Piyade ise hemen gerilerinde bulunuyordu. Onların güneyindeki 193. Piyade, Barrikadiy ile Kızıl Ekim tesisleri arasındaki bölgeyi savunurken 39. Muhafız doğrudan Kızıl Ekim'i tutmaktaydı. 284. Piyade, Mamayev Kurgan'ın hemen doğusundaydı ve son olarak 13. Muhafız bulunuyordu. Alman saldırısı, daha önce misli görülmemiş bir yoğunluk ve boyuttaydı. Saldırının ana hedefi 112. Piyade, 37. Muhafız ve 308. Piyade'nin sağ kanadıydı. Alman 389. Piyade ve 100. Avcı tümenleri 37. Muhafız ile 308. Piyade'yi oldukları yere mıhlarken 14. Panzer Tümeni'nin büyük kısmı savunmayı yararak kuzeydoğuya ilerledi ve muazzam sayı ile ateş üstünlüğü neticesi bu iki Sovyet birliği arasındaki temas kesildi. 112. Piyade, kendisini 14. Panzer tarafından kuşatılmış ve 60. Motorize Tümen tarafından kıstırılmış halde buldu; 308. Piyade'nin durumu da daha iyi değildi. Traktör Fabrikası'nı üç taraftan saran Almanlar, 37. Muhafız ve 113. Piyade tümenlerini dağıtıp Altmış İkinci

Alman Alp Avcıları, bir subay aracının önünden geçiyorlar. 1915'te kurulan Alp Avcıları, çoğunlukla dağlık Bavyera ve Württemberg'den gelen askerlerden oluşuyordu. Avusturya'nın 1938'deki *Anschluss* ile Almanya'ya ilhakı neticesi, çok sayıdaki ve tecrübeli Avusturyalı Alp Avcıları da Wehrmacht'a katılmıştı (Nik Cornish Kitaplığı).

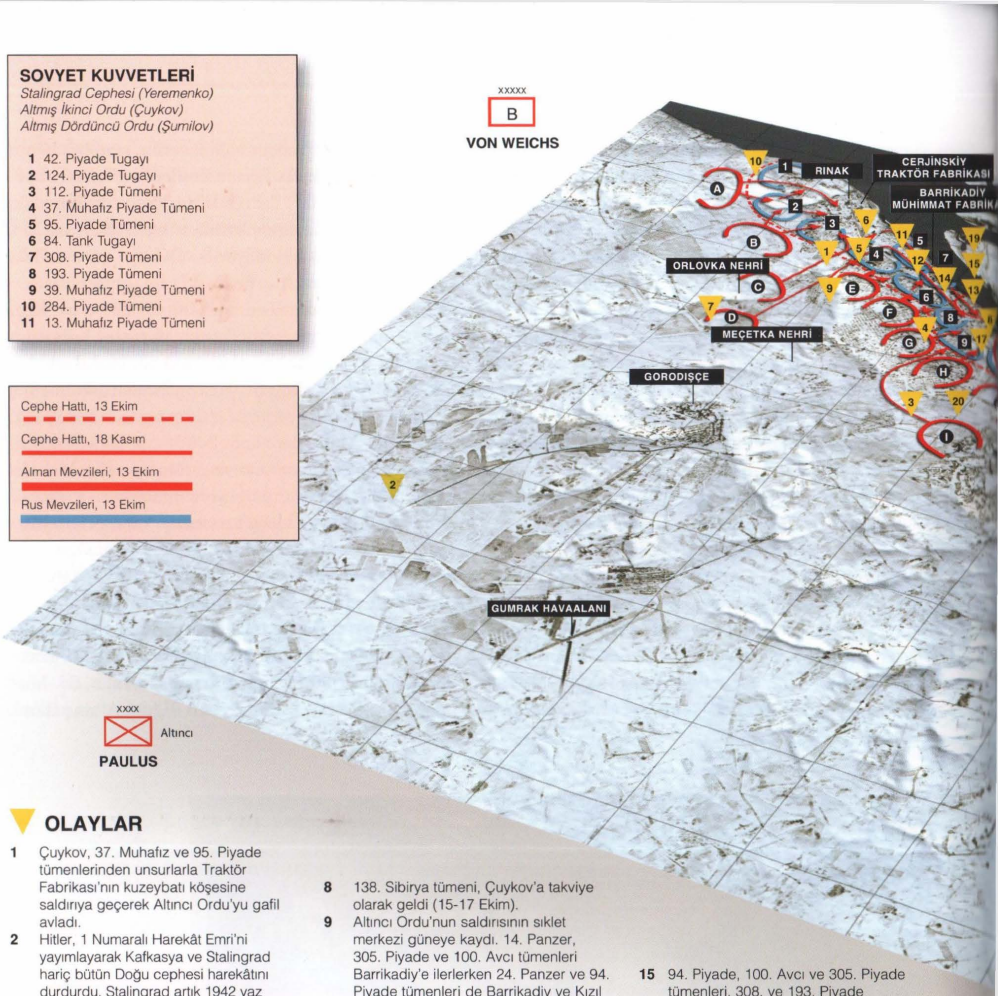

OLAYLAR

1 Çuykov, 37. Muhafız ve 95. Piyade tümenlerinden unsurlarla Traktör Fabrikası'nın kuzeybatı köşesine saldırıya geçerek Altıncı Ordu'yu gafil avladı.

2 Hitler, 1 Numaralı Harekât Emri'ni yayımlayarak Kafkasya ve Stalingrad hariç bütün Doğu cephesi harekâtını durdurdu. Stalingrad artık 1942 yaz taarruzunun başarılı olup olmayacağının asıl göstergesi haline gelmiştir (14 Ekim).

3 Paulus, Altmış İkinci Ordu'nun saldırısını püskürttükten sonra şehre karşı üçüncü hücumuna geçti (08:00, 14 Ekim).

4 İlk hücum, dört istihkâm taburunun öncülüğündeki üç piyade ve iki panzer tümeni tarafından düzenlendi.

5 Esas taarruz Sovyet hattının tam ortasını, özellikle de 37. Muhafız ile 112. ve 308. Piyade tümenlerini hedef aldı (14 Ekim).

6 14. Panzer, 37. Muhafızlar'ın hatlarını yarıp geçti ve (60. Motorize Tümen'in yardımıyla) 112. Piyade Tümeni'ni olduğu yere mıhlayarak Volga'ya erişmek suretiyle Altmış İkinci Ordu'yu ikiye böldü (14 Ekim).

7 Paulus, zinde 305. Piyade Tümeni ile Traktör Fabrikası'na saldırdı (15 Ekim).

8 138. Sibirya tümeni, Çuykov'a takviye olarak geldi (15-17 Ekim).

9 Altıncı Ordu'nun saldırısının sıklet merkezi güneye kaydı. 14. Panzer, 305. Piyade ve 100. Avcı tümenleri Barrikadiy'e ilerlerken 24. Panzer ve 94. Piyade tümenleri de Barrikadiy ve Kızıl Ekim arasındaki bölgeye saldırdılar (16 Ekim).

10 Rınak'ı ele geçirip güneye ilerleyen 16. Panzer Tümeni, 60. Motorize Tümen ile birlikte Spartanovka civarındaki Sovyet kuvvetlerini zorlamaya başladı.

11 Güneye ilerlemeye devam eden Alman kuvvetleri, çetin direnişe rağmen 84. Tank Tugayı'nı ezip geçtiler.

12 Çuykov, karargâhını Kızıl Ekim'in gerisine taşımak zorunda kaldı (17 Ekim).

13 193. Piyade Tümeni'nin dağılması üzerine Çuykov, 308. Piyade Tümenini de imha olmasın diye geri çekmek zorunda kaldı.

14 Almanlar Traktör Fabrikası'nı ele geçirip Barrikadiy içerisinde savaşmaya başladılar.

15 94. Piyade, 100. Avcı ve 305. Piyade tümenleri, 308. ve 193. Piyade tümenlerinden arta kalanlara saldırıyorlar (22 Ekim).

16 Şumilov'un Altmış Dördüncü Ordu'su, Dördüncü Panzer Ordusu'nun cenahına bir şaşırtma saldırısı düzenlese de pek bir şey elde edemedi (23-30 Ekim).

17 Paulus'un Kızıl Ekim'e saldırmakla görevlendirdiği zinde 79. Piyade Tümeni, tesise girmeyi başardı (23 Ekim).

18 Takviye olarak gelen 45. Piyade Tümeni, nehrin karşısına sevk edildi (26-27 Ekim).

19 Altıncı Ordu sonunda bütün Barrikadiy'i ve Kızıl Ekim'in yarısını temizlemeyi başardı.

20 Yorulan Altıncı Ordu'nun hızı kesilmeye başladı. Şehrin yüzde doksanını ele geçirmiş ve yedi tümene denk sayıda Sovyet birliğini imha etmeyi başarmıştı ama bu da yeterli olmayacaktı (29 Ekim).

STALİNGRAD'A ÜÇÜNCÜ TAARRUZ, 14-29 EKİM 1942

XXXX
Altmış İkinci
ÇUYKOV

İvmelerini kaybeden Almanlar, artık Çuykov'un 12 Ekim'de giriştiği türden güçlü Sovyet karşı taarruzlarına uğramaya başlamışlardı. Muharebe çıkmaza girdi ve Hitler, Stalingrad'da zafer hülyasını iyice saplantı haline getirdi. Almanların muazzam kazanımlarına rağmen, nihai zafer Altıncı Ordu'nun avucundan sürekli kaçmayı sürdürdü.

XXXXX
YEREMENKO

Not: Izgara çizgiler arasındaki mesafe 3 km'ye tekabül etmektedir.

XXXX
Altmış Dördüncü
ŞUMİLOV

ALMAN KUVVETLERİ

B Ordular Grubu (von Weichs)
Altıncı Ordu (Paulus)
Dördüncü Panzer Ordusu (Hoth)

A 16. Panzer Tümeni
B 60. Motorize Piyade Tümeni
C 14. Panzer Tümeni
D 305. Piyade Tümeni
E 389. Piyade Tümeni
F 100. Avcı Tümeni
G 94. Piyade Tümeni
H 79. Piyade Tümeni
I 24. Panzer Tümeni
J 76. Piyade Tümeni
K 71. Piyade Tümeni
L 295. Piyade Tümeni
M 29. Motorize Piyade Tümeni

Luftwaffe Sahra birlikleri, kısmen gizlenmiş bir PAK 38 tanksavar topunun başında, muhtemelen Stalingrad civarındaki havaalanlarından birini savunuyorlar. PAK 36'nın halefi olan bu silahın daha büyük kalibreli (5 cm) mermileri, Voroşilov ve T-34 gibi ağır Sovyet tanklarına karşı daha etkili olup 500 metreden 76 mm zırhı delebiliyordu (IWM, HU5168).

Ordu'yu böldüler. Çuykov, cephe genel olarak böylesine zayıfken Almanların farklı yönlerden saldırması muhtemel olan Traktör Fabrikası'nı savunmak için takviye gönderemeyeceğini anladı ama Traktör Fabrikasının kaybedilmesi, Altmış İkinci Ordu'nun sağ cenahının çökmesiyle de sonuçlanabilirdi. Almanlar zinde 305. Piyade Tümeni ile fabrikaya saldırırlarken 16. Panzer Tümeni ve 60. Motorize Tümen güneydoğuya doğru, Gorohov'un Spartanovka bölgesindeki yıpranmış birliklerine taarruza devam etti. Sovyet cephesi her yönde geri çekilmek zorunda kalırken Almanlar kimi noktalarda 2.000 metre ilerlediler. Sovyet kuvvetlerinin çoğunun mevcudu büyük oranda eksikti ve Çuykov'un tek takviyesi olan 138. Sibirya Tümeni'nin de cepheye sürülmesi zaman alacaktı.

Saldırıyı tazeleyip Traktör Fabrikası'nı ele geçiren Almanlar, 14. Panzer, 100. Avcı ve 305. Piyade tümenleriyle güneye, Barrikadiy'e ilerlemeye devam edip 24. Panzer ve 94. Piyade ile de bu ilerleyişi destekliediler. Ama kuzeydeki saldırı 84. Tank Tugayı'nın siperlenmiş tankları ve Sovyet topçusu tarafından durdurulurken 193. Piyade ve 13. Muhafız, 24. Panzer ve 94. Piyade'nin saldırılarına karşı koymayı başardılar. Çuykov, Barrikadiy'in girişini korumak için 138. Sibirya Tümeni'ni 308. Piyade'nin sağına yerleştirdi. Bu arada 16. Panzer Tümeni ile 60. Motorize Tümen kuzey banliyölerinin büyük bölümünü temizlemiş ve Gorohov'un birliklerinden geriye küçük bir cep kalmıştı. Bütün güçleriyle bastırmaya devam eden Alman kuvvetleri güneye, Barrikadiy'e ilerleyip 84. Tank Tugayı'nın çoğunu da imha ettiler. Bu hamle sonucunda Çuykov, Traktör Fabrikası yakınındaki karargâhını terk etmek zorunda kalarak Kızıl Ekim Çelik Tesisi'nin arkasındaki yeni bir yere taşındı. Barrikadiy Fabrikası ve Volga'nın çeperine ulaşan Almanlar, buranın Kızıl Ekim ile irtibatını kestiler. 193. Piyade Tümeni, Barrikadiy'e girmeye çalışan Alman 94. Piyade Tümeni tarafından tehdit ediliyordu. Sonunda 100. Avcı ile 94. ve 389. Piyade tümenlerinin ortak baskısı neticesi Çuykov, 193. ve 308. tümenlerden kalanları imha edilmelerine fırsat vermeden geri çekmek zorunda kaldı. Daha güneyde, Almanlar Sovyet birliklerini oldukları yere mıhlama amacıyla Kızıl Ekim'e güneyden saldırmak için hazırlık yapmaya başlamışlardı. Paulus, 23 Ekim'de tank ve uçak destekli zinde 79. Piyade Tümeni'ni Kızıl Ekim'e gönderdi. Bir piyade bölüğü te-

Sovyet piyadeleri, Volga kıyısındaki bir rıhtımdan hızla uzaklaşıyorlar. Bu rıhtım bölgeleri, Çuykov'un Altmış İkinci Ordu'sunun takviye almasına engel olmaya çalışan Alman topçusu ve hava kuvvetlerinin başlıca hedefleriydiler (Merkezi Askeri Müze, Moskova).

sise kuzeybatı ucundan girip savunmacılarla çatışmaya başladı ve kısa sürede bunları diğerleri de takip etti. Almanlar ayrıca Barrikadiy'in de büyük bölümünü ele geçirmişlerdi ve oradaki çatışmalar bir süre daha devam edecek olsa da fabrika artık Almanların elinde sayılırdı.

45. Piyade Tümeni'nden iki alay, 26-27 Ekim gecesi Çuykov'a takviye olarak ulaştılar ve 193. Piyade'nin emrine verildiler. Kızıl Ekim'in bir bölümü ele geçirilmiş ve 39. Muhafız, Alman 79. Piyade'nin şiddetli saldırısı neticesi çekilmek zorunda kalmıştı. Almanlarla Volga arasında sadece 365 metre vardı ve rıhtımı sürekli ateş altında tutabiliyorlardı. Ama Altıncı Ordu'nun taarruzları, havanın aşırı soğumasıyla 24 Ekim'de ciddi ölçüde zayıfladı. Zaten iki haftadır süren şiddetli çatışmalar yüzünden askerlerin de kımıldayacak hali kalmamıştı.

Şehrin yüzde doksanı Almanların elindeydi ve kalan kısmını da sürekli ateş altında tutuyorlardı. Traktör Fabrikası ile Barrikadiy Mühimmat Fabrikası'nı ele geçirmişler; Kızıl Ekim Çelik Tesisi'nin de yarısını işgal etmişlerdi. Savunmadaki Altmış İkinci Ordu bölünmüş; üç tümeni (37. Muhafız, 95. ve 112. Piyade) imha olmuştu. Diğer ikisi (193. ve 308. Piyade) artık savaşacak halde değildi ve Spartanovka garnizonu ile 84. Tank Tugayı da hepten yok olmuşlardı. Almanlar yedi Sovyet tümenine denk kuvvet imha etmişlerdi ama bu yeterli değildi. Luftwaffe'nin Altmış İkinci Ordu'yu tecrit etmeyi başaramaması ve Sovyet topçu desteği, Altıncı Ordu'yu nihai zaferden mahrum bırakmıştı. Bunun nedeni, Alman Dördüncü Hava Filosu'nun Stalingrad'a saldıran B Ordular Grubu ile Kafkasya'da ilerleyen A Ordular Grubu'nu aynı anda destekleyecek, Stalingrad bölgesine gelen Sovyet ikmal ve takviyelerine mani olacak ve gittikçe gücünü artıran Kızıl Hava Kuvvetleri karşısında hava hâkimiyetini muhafaza edebilecek kudrete sahip olmamasıydı. 29 Ekim'den sonra, Barrikadiy ve Kızıl Ekim arasındaki bölgeden Sovyet 45. Piyade Tümeni'nin düzenlediği karşı saldırı hariç şehirdeki çatışmalar büyük ölçüde hafifledi. Altıncı Ordu, artık yaklaşan kışı şehrin enkazı arasında nasıl geçireceğini hesap etmekten gayrı bir şey yapamazdı. Almanlar, birçoklarının hayal edebileceğinden bile daha kötü bir konumdaydılar: Sovyetler, Altıncı Ordu'ya mensup pek çok askerin evlerinden binlerce kilometre uzakta donarak ölmesine neden olacak büyük bir karşı taarruza hazırlanıyorlardı.

JUKOV TUZAĞINI KURUYOR

Paulus, daha 12 Eylül gibi erken bir tarihte Vinnitsa'da Hitler ile yaptığı bir görüşmede Altıncı Ordu'nun Don boyunca uzanan sol ve Volga boyunca uzanan sağ cenahlarının ne kadar zayıf durumda olduklarını ifade etti. Dış cenahları müttefik Mihver birlikleri (İtalya, Romanya ve Macaristan) tarafından korunuyordu ve bunun teşkil ettiği potansiyel tehlike Alman başkomutanlığının malumu olsa da, A Ordular Grubu Kafkasya'dan çekilene kadar bu konuda yapılabilecek bir şey yoktu. Bir kez daha, Alman hedefleri arasındaki tutarsızlık barizdi. Altıncı Ordu devasa bir çıkıntının ucunda az sayıda ihtiyatla sonu gelmez gibi görünen bir yıpratma savaşına tutuşmuştu ve Don'u Sovyet hatlarından sadece 100 km uzaktaki Kalaç'ta kat eden tek bir demiryolu hattına bağlıydı. Altıncı Ordu ile Dördüncü Panzer Ordusu'na mensup 21 tümenin hepsi de (9. Uçaksavar Tümeni dahil) bu çıkıntının doğusundaki Stalingrad'ın içinde ya da çevresinde bu-

s. 66-67:

KIZIL EKİM ÇELİK TESİSLERİNE HÜCUM, 23 EKİM 1942.

B Ordular Grubu, Temmuz sonunda Stalingrad'a ilerlemeye başladı. Yaman bir Sovyet müdafaasıyla karşılaşılsa da, Altıncı Ordu Eylül başında Volga'ya yaklaşırken sağındaki Dördüncü Panzer Ordusu da şehrin güneybatı mahallelerine ulaşmıştı. *Blau*'nun ilk hedefleri farklı olmasına rağmen, zaman içerisinde iki taraf için de Stalingrad'ın psikolojik değeri artmaya başladı. Şehir, Almanlar için Sovyet direnişinin nihayet kırıldığının göstergesi ve Sovyetler için ise Nazi İmparatorluğu'na karşı sürdürdükleri mücadelenin simgesi haline gelmişti. İlk saldırı 14 Eylül 1942'de, Korgeneral von Seydlitz-Kurzbach komutasındaki LI. Kolordu'nun şehir merkezine saldırmasıyla başladı. O andan itibaren muharebe, Çuykov'un Altmış İkinci Ordu'sunu yerinden sökmeye çalışan Altıncı Ordu ile Dördüncü Panzer Ordusu'nu girdap gibi içine çeken bir kâbus haline geldi. Alman yıldırım harbi, zafere ulaşmak için zırhlı birlikler, topçu ve piyadenin müşterek hareketini gerektiriyordu ki Wehrmacht bu metodu o tarihe kadar büyük bir başarıyla uygulamıştı. Fakat Çuykov, tanklar harekete geçmeden piyadenin ve uçaklar ilk darbeyi vurmadan da tankların nadiren harekete geçtiğini görmüş; bu silsile içinde bir zayıflık sezmişti. Eğer bu zinciri kırabilir ya da en azından Alman hava kuvvetlerinin şehir üzerindeki hâkimiyetini zayıflatabilirse, Sovyetler'in bir şansının olması mümkündü. Bunun üzerine, Sovyet piyadesine Almanlara mümkün olduğu kadar yakın durmaları emredildi; böylece Luftwaffe'nin isabetliliği azalacak ve Alman muharebe metotları akamete uğrayacaktı. Ayrıca yıkılmış binalardan arta kalan muazzam miktardaki moloz ve enkaz yüzünden kitlesel tank-piyade hamleleri de mümkün olmuyordu. Sonuç olarak çatışmalar, Almanların halen tercih ettikleri ama bu tür bir muharebe için uygun olmayan tümenlerden ziyade tabur, bölük ve müfreze seviyesine indi. Bütün bu güçlüklere rağmen, Ekim ortasına gelindiğinde, Almanlar Altmış İkinci Ordu'yu her noktada geriletmiş ve Volga'nın batı kıyısındaki küçük bir köprübaşına sıkıştırmışlardı. Paulus üçüncü taarruzunu 14 Ekim 1942'de başlattı; Almanlar kışın hızla yaklaşmakta olduğunun farkındaydılar. Yıkıcı bir hava desteğine de sahip bulunan Altıncı Ordu, üç piyade tümeni, iki panzer tümeni ve dört istihkâm taburuyla beş kilometre uzunluğundaki dar bir bölgeye yüklendi. Altmış İkinci Ordu, balyoz gibi inen bu darbenin şiddetiyle Volga'ya doğru geriledi. On gün süren çarpışmalar sonucunda Almanlar, Traktör Fabrikası'nı ele geçirip güneydeki Barrikadiy ve Kızıl Ekim fabrikalarına yöneldiler. 79. Piyade Tümeni'nden Alman askerleri, 23 Ekim'de Kızıl Ekim Fabrikası'nın kuzeybatı ucuna ulaşmışlar ve Guryev komutasındaki 39. Muhafızlar'ın şiddetle savunduğu tesisi taarruzla almaya çalışmışlardı. Almanlar tanklar ve kundağı motorlu toplarla yüklenip Sovyet savunmacıları oldukları yere mıhladıktan sonra çembere alıp imha etmeye gayret ettiler. Bu ortamda kural, girtlak girtlağa yakın muharebe idi. Başlıca silahlar el bombaları ve MP 40 yahut PPŞ-41 gibi makineli tabancalardı; hatta birçok Alman askeri, kendi sürgülü Kar98k mavzeri yerine Ruslardan ganimet alınmış bir PPŞ-41 kullanmayı tercih ediyordu.

lunuyordu. Normalde cenahları koruması beklenecek üç panzer tümeni (14., 16. ve 24.) bunu yapabilecek halde değildiler. Kalan altı tümeninin hepsini Altıncı Ordu'ya devreden Dördüncü Panzer Ordusu'nun eski kudretinden eser kalmamıştı ve ihtiyat kuvveti olarak görev yapan XXXXVIII. Panzer Kolordusu'nda da sadece 22. Panzer Tümeni ve Çek tanklarıyla teçhiz edilmiş 1. Rumen Zırhlı Tümeni bulunuyordu. Hitler, Fransa'dan bir panzer ve iki piyade tümeni gönderece-ği sözünü vermişti ama bunların Aralık başından önce ulaşması beklenmiyordu.

Altıncı Ordu'nun solunda, Ağustos'ta Serafimoviç ve Kletskaya köprübaşlarını kaybetmiş olan Rumen Üçüncü Ordusu bulunuyordu. 150 kilometre genişli-ğindeki bir cepheyi savunmak zorunda olan Rumenler, doğal engeller bulunmadığından derinlemesine savunma da yapamıyorlar-dı. Üçüncü Ordu komutanı Dumitrescu'nun Serafimoviç köprübaşının kaldırılması ama-cıyla müşterek bir Rumen-Alman taarruzu düzenlenmesi için Ekim'de bulunduğu tek-lif, Stalingrad'da savaşacak Alman askerine ihtiyaç duyulduğundan reddedilmişti. Bu, Almanların ileride pişman olacakları bir karardı. Stalingrad'ın güneyinde ise, Sovyet karşı taarruzu başladığı esnada VI. ve VII. ko-lordu'ların komutasını henüz devralmış bu-lunan General Constanstinescu'nun Rumen Dördüncü Ordusu uzanıyordu. İhtiyat olarak görev yapması için şehirden tek bir Alman birliği, Tümgeneral Leyser'in komutasın-daki 29. Motorize Tümen çekilmişti. Sonuç olarak, B Ordular Grubu yetersiz savunulan cenahlar, yetersiz kaynaklar, yetersiz ihtiyat ve saldırıya açık irtibat hatlarıyla 600 kilo-metrelik bir cepheye yayılmış haldeydi. Sta-lingrad hala Wehrmacht'ın bütün dikkatini çekmeye devam ederken Sovyetler meseleye daha geniş bir açıdan bakmaya başlamışlardı.

Sovyet karşı saldırısının kaynağı, 12 Eylül 1942'de Moskova'da Jukov, Vasilyevskiy ve Stalin arasında yapılan bir görüşmeydi. Neler yapılabileceği tartışılırken Jukov ve Vasilyevs-kiy, mevcut harekâta katılan Alman birlikle-rinin aşırı yayıldığını ve kendilerine verilmiş görevleri yerine getirebilecek imkanlara sahip olmadıklarını söylediler (Sovyetlerin bunu kestirebiliyor olması şaşı-lacak bir şey değildir). Mihver ikmal hatları aşırı yayıl-mış ve cenahlar müttefik Mihver birlikleri tarafından tutulurken Altıncı Ordu'yu çembere alacak bir harekât düzenlemek mümkün olabilirdi. Bu harekâtın titizlik-le planlanması, gerekli kaynağın ayrılması ve Altıncı Ordu'nun zırhlı birliklerini süratle çekip Sovyet saldı-rılarını durdurmaması için de şehirden yeterli uzak-lıkta icra edilmesi gerekiyordu. Jukov yeterli kuvvetin toplanmasının yedi hafta süreceğini tahmin etmişti. Hazırlıklar tamamlanırken Altmış İkinci Ordu'nun yem olarak kullanılıp Altıncı Ordu'yu şehirde meşgul

Bir Alman makineli tüfek takımı, yakınlardaki bir binaya gizlenmiş Sovyet keskin nişancısına ateş ediyor. Tek başlarına mı keskin nişancıyla savaşıyorlar yoksa ilerleyen başka bir birime mi destek veriyorlar bilemiyoruz (IWM, HU5143).

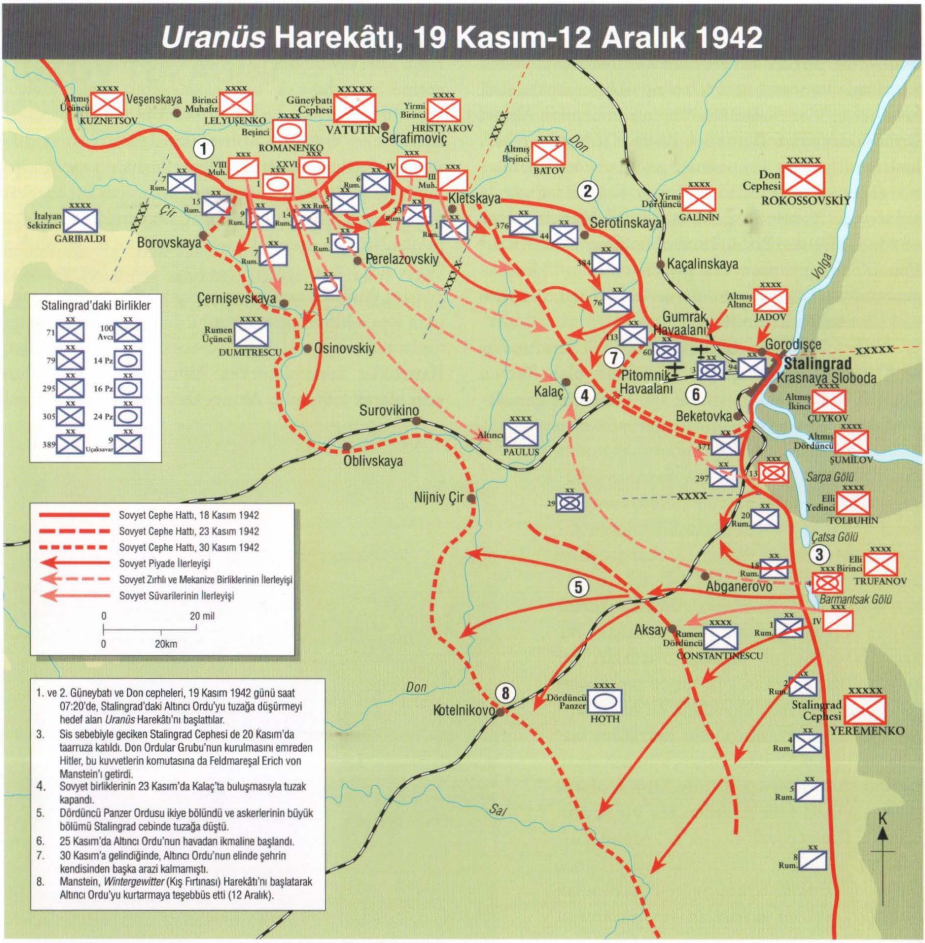

etmesi şarttı. Bu şekilde Stalingrad, siyasi-psikolojik önemine rağmen ve Almanların düşüncesinin tam aksine, sadece amaç için kullanılacak bir araç olacaktı. Diğer taraftan Altmış İkinci Ordu'nun varlığını sürdürmesini sağlamak esastı ve Çuykov'a ancak yıkılmasını önleyecek kadar kaynak tahsis edilecekti.

Hazırlıklar 18 Kasım'da tamamlandı. Yeremenko'nun Güneydoğu Cephesi'nin adı Stalingrad Cephesi olarak değişirken Gordov'un mevcut Stalingrad Cephesi, Don Cephesi yeni adıyla Rokossovskiy'e devredildi; bir yandan da Don kıyısında Vatutin komutasında Güneybatı Cephesi adında yeni bir birim kuruldu. Saldırı iki ana koldan yapılacak; kuzey kolu güneybatıya ilerleyip Rumen Üçüncü Ordusu'na, doğu kolu ise kuzeybatıya ilerleyip Rumen Dördüncü Ordusu'na saldıracaktı. Ana saldırıyı, Birinci Muha-

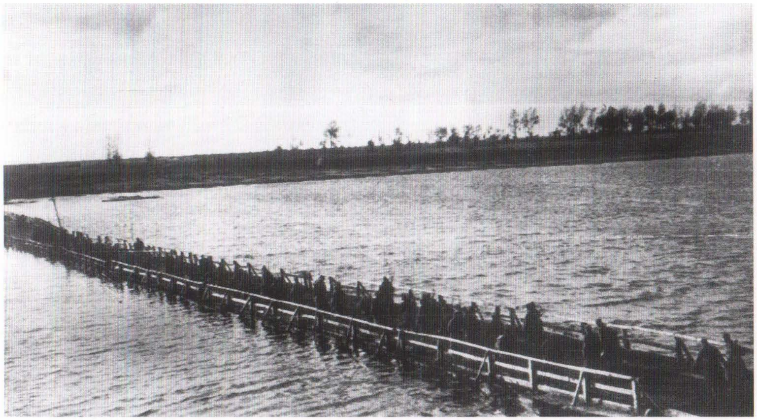

Sovyet ihtiyat birlikleri bir köprüden geçiyorlar. Almanlar Sovyet sanayisinin üretim gücünü ve cepheye sürebilecekleri asker miktarını hiç ciddiye almamışlardı. Verdikleri muazzam miktarda zayiata rağmen, Sovyetler cephedeki askeri güçlerini 1942'ye kadar yüzde elli (yedi milyondan 11 milyona) artırmayı başarmışlardı (IWM, RR1278).

fız ve Beşinci Tank orduları ile Yirmi Birinci Ordu'yu kullanacak olan Güneybatı Cephesi kuzeyden düzenleyecekti. Birinci Muhafız Ordusu, İtalyan Sekizinci Ordusu'nu sindirirken Beşinci Tank Ordusu ile Yirmi Birinci Ordu merkeze saldırıp cepheyi yaracaklar ve ardından Yirmi Birinci Ordu (Don Cephesi'ne bağlı Altmış Beşinci Ordu'nun desteğiyle), Rumen Üçüncü Ordusu'nun sağ kanadına saldırıp bu kuvvetle Alman XI. Kolordusu'nun arasına girecekti. Ardından Don Cephesi'ne bağlı Altmış Beşinci Ordu Yirmi Birinci Ordu'yla işbirliği yaparken Yirmi Dördüncü ve Altmış Altıncı ordular Stalingrad'ın kuzeyindeki Alman kuvvetlerini oldukları yere mıhlayarak müdahale etmelerine mani olacaklardı. Güney kolunu teşkil eden Stalingrad Cephesi'ne bağlı Elli Birinci ve Elli Yedinci ordular Rumen XI. Kolordusu'na dağıtırken Altmış Dördüncü Ordu da Alman IV. Kolordusu'nu meşgul edecekti. Nihayet, iki kol Kalaç'ta bir araya gelip bir savunma hattı oluşturacaktı.

Almanlar, Sovyetlerin bir karşı saldırıya hazırlandığından şüphelenseler de saldırının bu derece büyük olacağını hiç beklemiyorlardı. Bunun nedeni, Sovyetlerin *maskirovka* olarak bilinen kamuflaj, gizlenme, kılık değiştirme ve yanıltma tekniklerini bir arada kullanmasıydı. Birlikler sadece geceleri hareket edip gündüzleri kamuflaj altında saklanıyor ve telsiz kullanmıyorlardı. Kızıl Hava Kuvvetleri Almanların hava keşfi yapmasına ve sevkiyata müdahalesine engel olurken sahte telsiz konuşmalarıyla her şey normal seyrinde devam ediyormuş gibi bir intiba yaratılmıştı. General Reinhard Gehlen'in komutasındaki "Yabancı Ordular, Doğu Cephesi" (*Fremde Heere Ost*) adlı Alman istihbarat birimi, Sovyet birliklerinin hareket halinde olduğunu tespit etse de büyüklüğünü kestirmekte aciz kalmıştı. Alman stratejik istihbaratı, Sovyetlerin tek seferde ancak tek bir büyük ölçekli taarruz düzenlemeye kadir olduğunu söylemişti ve eldeki deliller ışığında bunun Moskova önünde yapılacağını; güneydeki saldırının ise ya daha sonra düzenleneceğini ya da küçük ölçekli olacağını düşünmüşlerdi.

Bu harekâttan adı *Mars* olana Jukov, *Uranüs* olana ise Vasilyevskiy komuta ediyordu. *Uranüs* ile Alman Altıncı Ordusu çembere alınırken *Mars* vasıtasıyla da aynısı Rjev çıkıntısındaki Alman Dokuzuncu Ordusu'na yapılacaktı. Taktik başarı, takip eden diğer saldırılarla stratejik bir zafere dönüştürülecekti. *Jüpiter* Harekâtı ile Merkez Ordular Grubu kuşatılacak ve Rostov'u hedef alan *Satürn* Harekâtı ile de B Ordular Grubu imha edilip Kafkasya'daki A Ordular Grubu tuzağa düşürülecekti. Gehlen'in stratejik tespitine göre ise Merkez Ordular Grubu *Mars*'a karşı hazırdı ve sonuç Sovyetler için büyük bir hezimet olacaktı.

Stalingrad taarruzu sırasında, yıkıntıya dönmüş fabrikalar bölgesinde ilerleyen Alman askerlerini gösterir biraz puslu bir resim. Şehrin pek çoğu kalın duvarlı olan büyük binalara sahip bu bölgesi, Altıncı Ordu'ya büyük bir engel teşkil etmişti (Nik Cornish Kitaplığı).

Güneybatı ve Don Cepheleri, 19 Kasım 1942 günü saat 07.20'de "Siren" parolasını yayınladılar ve on dakika sonra Sovyet topçusu Mihver mevzilerini dövmeye başladı. Seksen dakika sonra topçu sustu ve 300 kilometre genişliğindeki cephede Kızıl Ordu hücuma geçti. Kuzeyde Birinci Muhafız Ordusu İtalyan Sekizinci Ordusu'nu meşgul ederken Serafimoviç köprübaşından saldıran Beşinci Tank Ordusu Rumen Üçüncü Ordusu'nun sol kanadını, Kletskaya yakınlarındaki köprübaşından saldıran Yirmi Birinci Ordu da sağ kanadını vurdu. Yirmi Dördüncü ve Altmış Altıncı ordular, Don ve Volga arasındaki köprüye saldırdılar. Sovyet birlikleri kısa sürede Rumen Üçüncü Ordusu'nu yarıp geçtiler ama B Ordular Grubu 16. Panzer Tümeni'ni, seyyar birlikleri (IV. Tank ve III. Muhafız Süvari kolorduları) Rumen hatlarını halihazırda yarmış olan Yirmi Birinci Ordu'ya karşı değil de Altmış Beşinci Ordu'ya karşı kullanınca Don Cephesi yaman bir müdafaa ile karşılaştı. Hattı yarıp geçen Beşinci Tank Ordusu'nun seyyar unsurları (I. ve XXVI. Tank kolorduları ile VIII. Muhafız Süvari Kolordusu) güneydoğudaki Kalaç'a yürümeye başlamışlardı. XXXXVIII. Panzer Kolordusu'na bunların yollarını kesmeleri emredildi ama 22. Panzer Tümeni ile Rumen 1. Zırhlı Tümeni arasındaki temas kesildi ve bu iki birlik, etkili bir darbe indirmek yerine savaşa bölük pörçük iştirak etmek zorunda kaldı. B Ordular Grubu, Paulus'a Stalingrad'daki bütün harekâtı durdurup Panzer tümenlerini irtibat hatlarını korumak üzere batıya göndermesini emretti. Almanlar tüm dikkatlerini kuzeye çevirmişken bu sefer de güneyden saldırı başladı. Yeremenko, kötü hava şartları nedeniyle saldırıyı geciktirmeye karar vermişti ama sis kalkınca daha fazla beklemeyip Altmış Dördüncü, Elli Yedinci ve Elli Birinci ordularıyla saldırdı. Kısa sürede dağıttıkları Rumen VI. ve VII. kolorduları batıya doğru kaçarken, Dördüncü Panzer Ordusu da aynı yolu izleyerek Rumen Dördüncü Ordusu'nu çok zor durumda bıraktı. Elli Yedinci Ordu XIII. Mekanize Kolordu'yla, Elli Birinci Ordu da IV. Mekanize Kolordu ve IV. Süvari Kolordusu'yla saldırdı ve ilk iki birlik kuzeybatıya yönelirken süvariler güneybatıya, Aksay Nehri'ne doğru ilerlemeye başladılar. Leyser'in 29. Motorize Tümen'ine denk gelen XIII. Tank Kolordusu ağır zayiat verdi ama daha sonra bu tümene, ordular grubunun gerisini korumak için çekilmesi emredildi. Sovyetler son sürat ilerlerken Paulus 21 Kasım'da Golubinskaya'daki karargâhını tahliye etti ve Don üzerinde bulunan Kalaç köprüsü, ertesi gün XXVI. Tank Kolordusu'nun eline

İaşe yüklenen bir JU-52 uçağı. Alman nakliye filosunun belkemiğini teşkil eden bu uçaklar, önceki yıl Girit muharebesinde ağır kayıp vermişlerdi. Zahmetli ve yavaş yükleme işlemi, verimli uçuşların sayısını kısıtlayan nedenlerden biriydi (Nik Cornish Kitaplığı).

geçti. Birinci Tank Ordusu ile VIII. Muhafız Süvari Kolordusu, Çir Nehri üzerindeki cephe hattını sağlama almak için sağa çark ettiler; IV. Tank Kolordusu Don Nehri'ne yaklaştı ve IV. Mekanize Kolordu Kalaç'a, XIII. Mekanize Kolordu da kuzeybatıya ilerledi. Direniş zayıftı. İki taarruz kolu, 23 Kasım'da Kalaç'ın hemen doğusundaki Sovetskiy'de birleşti. Sovyetler 85-90.000 civarında askeri çembere aldıklarını zannediyorlardı ama gerçek rakam 14 piyade ve üç panzer tümeni, üç motorize tümen, bir uçaksavar tümeni, iki Rumen tümeni ve bir Hırvat alayını oluşturan 250.000 askerin üzerindeydi.

MANSTEIN'IN KURTARMA TEŞEBBÜSÜ

Altıncı Ordu'nun kalıp savaşması ya da çemberi yarıp geri çekilmesi konusunda Führer'in bir karar vermesi gerekiyordu. Sovyet karşı taarruzunun önemi ve boyutunun farkına varan Hitler, yanına çağırdığı Feldmareşal Erich von Manstein'dan Don Ordular Grubu'nu kurmasını, Güney Rusya'daki durumu istikrara kavuşturmasını ve bir kurtarma harekâtı için hazırlık yapmasını emretti. Hitler aynı zamanda, kurtarma ordusu gelene kadar Altıncı Ordu'nun ikmalinin havadan sağlanmasının mümkün olup olmadığını da sordu. Eğer mümkün değilse geri çekilmekten başka çare yoktu. Bu konuda önce danıştığı Luftwaffe komutan yardımcısı Korgeneral Hans Jeschonneck, geçici bir kuşatma olması kaydıyla ve yeter miktarda nakliye ve bombardıman uçağı tedarik edilmesi şartıyla bir ordunun ikmalinin havadan yapılmasının mümkün olduğunu söyledi; 1942 ilkbaharında Moskova'nın kuzeyindeki Demyansk cebinde mahsur kalan 100.000 askerin başarıyla ikmal edilmesini de örnek gösterdi.

Bu örneği bahane eden Hitler, Altıncı Ordu'nun çekilmesini yasakladı. Ne var ki Altıncı Ordu'nun mevcudu 100.000 değil 250.000 kişiydi; mevsimlerden de ilkbahar değil kıştı. Önceleri çok zayıf olan Kızıl Hava Kuvvetleri de her geçen gün kuvvetleniyordu. Demyansk cebinde günlük asgari ihtiyaç olan 300 ton (günde 150 uçağa denk geliyordu) ikmal malzemesini taşımak için Luftwaffe 500 adet Ju-52 tahsis etmişti. Altıncı Ordu'nun günlük ikmal ihtiyacı 750 ton (ya da en az 500 ton) civarındaydı ve Luftwaffe'nin bunun için gereken sayıda uçak bulması, özellikle de Kuzey Afrika'da işlerin Almanların aleyhine dönmeye başla-

dığı bu dönemde çok zordu. 1940'ta Britanya Savaşı'nı kaybettikten sonra gözden düşen ve ikmal işini kıvırarak yine Führer'in gözüne girmek isteyen Göring, bunun yapılabileceğini iddia etti. Zeitzler bir hava köprüsünün söz konusu bile olamayacağına dair nafile yere didindi ve Luftwaffe'nin Altıncı Ordu'nun ikmalini sağlamasının ideal şartlar altında bile imkânsız olduğu yönünde Jeschonnek'in verdiği objektif yargıya dayanarak, Hitler'in huzurunda Göring'e karşı çıktı. Ama Hitler bir kez kararını vermişti. 21. Kasım'da Paulus'a Altıncı Ordu'nun yerinde kalacağını bildirdi ve iki gün sonra da ordunun mevzilerini *festung* (kale) ilan etti. Hoth ile (9. Uçaksavar Tümeni'nin komutanı) Pickert'ten başka Weichs, Paulus ve Paulus'un beş kolordu komutanı hep bir ağızdan, Sovyet mevzileri güçlenmeden Altıncı Ordu'nun geri çekilmesi gerektiğini söylediler. Richtofen ve Fiebig (Altıncı Ordu'nun komutan yardımcısı), Schmidt'e kışın düzenli hava ikmali yapılmasının imkânsız olduğunu bildirdiler. Ama Paulus, Hitler'e kafa tutabilecek karakterde birisi değildi ve yeni karargâhını kurmak için Gumrak'a geldikten sonra, emir gelirse Altıncı Ordu'yu hemen geri çekilecek halde hazır tuttu. Bu emir hiç gelmedi ve Paulus da ikmalin havadan yapılacağını ve kurtarma ordusunun yetişeceğini umarak savunmaya geçti. 300 kilometre uzunluğundaki bir cepheyi tutan yedi Sovyet ordusu (Altmış İkinci, Altmış Dördüncü, Elli Yedinci, Yirmi Birinci, Altmış Beşinci, Yirmi Dördüncü ve Altmış Altıncı) tarafından etrafı sarılmıştı. Eğer Altıncı Ordu kuşatmanın başında çemberi yarıp çekilmeye kalkışmış olsaydı, Sovyetlerin bunu durdurabilmesi neredeyse imkânsızdı.

Kuşatmanın başlamasından hemen sonra Vasilyevskiy, Don ve Stalingrad cephelerine çembere alınmış Altıncı Ordu'yu imha etmelerini emretti ve harekâtın diğer safhası olan *Satürn* Harekâtı'nı planladı. Taktik başarıyı stratejik bir zafere dönüştürecek olan *Satürn*'ün hedefi Rostov'u ele geçirmek, Don Ordular Grubu'nu imha etmek ve Kafkasya'daki A Ordular Grubu'nu tuzağa düşürmekti. Bu nedenle, *Satürn* bir kez başladığında Altıncı Ordu'nun kurtarılması Almanların stratejik menfaatleriyle çelişir hale gelmiş (çünkü Güney Rusya'daki bütün birlikleri tehdit altındaydı) ve o yüzden de Paulus kaderine terk edilmişti. Hitler Altıncı Ordu'nun çekilmesine izin vermiş olsaydı, Jukov ve Vasilyevskiy'in planları hiçbir işe yaramayacaktı. Diğer taraftan Sovyet karşı saldırısının ilk şokunu atlatan Manstein'ın komutasındaki Don Ordular Grubu, hızla toparlanmaya başladı. Tümgeneral Karl Hollidt'in komutasında bir araya getirilen Rumen Üçüncü Ordusu'nun kalıntıları ve birkaç Alman birliği, doğu tarafındaki birkaç köprübaşı ile birlikte Çir nehrini tutmayı başardı. Hollidt'in sağında, Hoth'un zırhlı tümenlerden yoksun durumdaki Dördüncü Panzer Ordusu bulunuyor; epeyce güneyde mevzilenmiş bulunan 16. Motorize Piyade Tümeni ise Don ve A ordular grupları arasında pamuk ipliği kabilinden bir irtibat sağlıyordu. Don Ordular Grubu kısa sürede 336. Piyade, 7. ve 15. Luftwaffe Sahra[1] ve 11. Panzer tümenleri ile takviye edildi. Ayın sonunda Manstein'ın emrine 6. ve 23. Panzer tümenleri de verildi ama Çir boyunca Alman mevzileri tahkim edilirken operasyonel ihtiyat ya da kurtarma birliği olarak ayrılabilecek pek az kuvvet mevcuttu. Sovyet zırhlı ihtiyat birliklerinin sayısı da hızla artmaktaydı. Tek mantıklı harekât, Altıncı Ordu güneye doğru kuşatmayı yarmaya çalışırken kuzeye doğru hızlı bir saldırı düzenlemekti. Hitler, Don Ordular Grubu'nun cepheyi yarıp Altıncı Ordu ile kalıcı bir temas kurmasını emretmişti ama elde bunu yapmalarına imkân verecek kuvvet yoktu. Diğer taraftan, Manstein Don Ordular Grubu'nu etkili bir saldırı gücü haline getirirken Vasilyevskiy de Altıncı Ordu'yu imha etmek için ilk taarruzunu düzenledi. 2 Aralık'ta Stalingrad ve Don cephelerinden başlayan saldırı sonucunda dört gün süren şiddetli çatışmalar yaşandı ve Sovyetler, eski Kızıl Ordu mevzilerine yerleşmiş olan Almanlar karşısında ancak çok küçük kazanımlara mukabil ağır zayiat verdiler. Stavka'nın bu cepteki Alman savunma gücünü hafife aldığı açıkça ortaya çıktığından, çemberin korunup Altıncı Ordu'nun im-

[1] Luftwaffe Sahra tümenleri (Alm. *Luftwaffen-Feld-Divisionen*), Almanya'nın giderek ciddileşen askeri insan gücü eksikliğinden mustarip orduyu takviye için Alman hava kuvvetlerinin ihtiyaç fazlası hizmet kıtalarından (bakım-onarım, uçaksavar vb.) derlenmiş birliklerdi. İlk defa 1942'de kuruldular – e.n.

Wintergewitter (12-23 Aralık 1942) ve *Koltso* (10 Ocak-2 Şubat 1943) Harekâtları

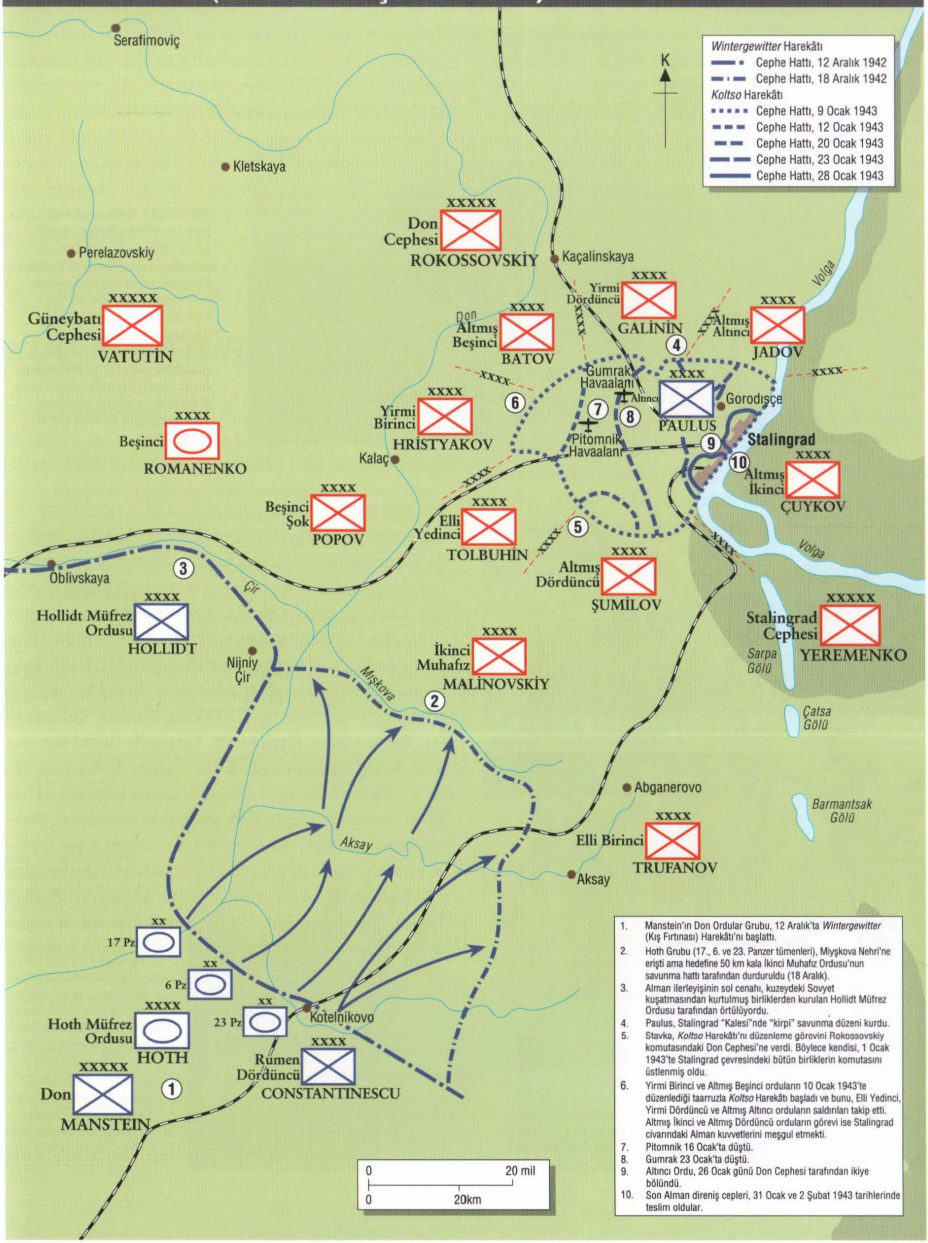

1. Manstein'ın Don Ordular Grubu, 12 Aralık'ta *Wintergewitter* (Kış Fırtınası) Harekâtı'nı başlattı.
2. Hoth Grubu (17., 6. ve 23. Panzer tümenleri), Miyşkova Nehri'ne eriştiği ama hedefine 50 km kala İkinci Muhafız Ordusu'nun savunma hattı tarafından durduruldu (18 Aralık).
3. Alman ilerleyişinin sol cenahı, kuzeydeki Sovyet kuşatmasından kurtulmuş birliklerden kurulan Hollidt Müfrez Ordusu tarafından örtülüyordu.
4. Paulus, Stalingrad "Kalesi"nde "kirpi" savunma düzeni kurdu.
5. Stavka, *Koltso* Harekâtı'nı düzenleme görevini Rokossovskiy komutasındaki Don Cephesi'ne verdi. Böylece kendisi, 1 Ocak 1943'te Stalingrad çevresindeki bütün birliklerin komutasını üstlenmiş oldu.
6. Yirmi Birinci ve Altmış Beşinci orduların 10 Ocak 1943'te düzenlediği taarruzla *Koltso* Harekâtı başladı ve bunu, Elli Yedinci, Yirmi Dördüncü ve Altmış Altıncı orduların saldırıları takip etti. Altmış İkinci ve Altmış Dördüncü orduların görevi ise Stalingrad civarındaki Alman kuvvetlerini meşgul etmekti.
7. Pitomnik 16 Ocak'ta düştü.
8. Gumrak 23 Ocak'ta düştü.
9. Altıncı Ordu, 26 Ocak günü Don Cephesi tarafından ikiye bölündü.
10. Son Alman direniş cepleri, 31 Ocak ve 2 Şubat 1943 tarihlerinde teslim oldular.

Bir Alman zırhlı arabası. Panzer tümenlerinin keşif birliklerinde kullanılan bu araçlar, ilerleyen birliklerin önünde gözcülük yaparak düşmanın kuvveti ve konumu hakkında bilgi sağladıklarından hayati önemdeydiler. İlk örnekleri (*leichter panzerspahwagen*) hafif yapılı tasarlanmıştı ama zaman içerisinde silah ve zırhları güçlendirildi (IWM, HU5170).

Bir Sovyet piyade birliği, göründüğü kadarıyla Amerikan Willys cipleri (*jeep*) ile ilerliyor. ABD ordusunun her arazide hareket edebilecek bir araç için açtığı ihale sonucunda Willys-Overland tarafından 49 günde tasarımı tamamlanan ve 700.000'den fazla üretilen cip, bir ikon haline geldi (IWM, NY3782).

hasının sağlanması için ilave takviyeler gönderdi. Bu takviyeler arasında İkinci ve Beşinci Muhafız orduları da bulunuyordu. 9 Aralık'ta, Alman cebinin imhadan önce dağıtılmasını hedefleyen üç aşamalı *Koltso* taarruz harekâtının planları Stavka ve Stalin'e takdim edildi.

Bu harekâta son şekli verilirken, Don Ordular Grubu 12 Aralık'ta *Wintergewitter* (Kış Fırtınası) adlı kurtarma harekâtını başlattı. Manstein iki koldan taarruz edebilmeyi umuyordu: XXXXVIII. Panzer Kolordusu (11. Panzer, 336. Piyade ve 7. Luftwaffe Sahra tümenleri) Kalaç'a ilerleyecek, LVII. Panzer Kolordusu (6. ve 23. Panzer ile 15. Luftwaffe Sahra tümenleri) ise Kotelnikovo'dan kuzeydoğuya hareket edecekti. Aralarında 17. Panzer Tümeni'nin de olduğu ilave takviyeler söz verilmişti ama bunların harekât başlamadan evvel ulaşması imkânsızdı. Ne var ki Sovyet Beşinci Tank Ordusu 30 Kasım'da Çir nehri üzerinden saldırıya geçti ve Hollidt'in kuvvetleri direnmeyi başarsalar da XXXXVIII. Panzer Kolordusu, (bilhassa Sovyet Beşinci Şok Ordusu o bölgeye hareket ettiği için için) cepheyi savunma zaruretinden ötürü mevziini terk edemedi. Böylelikle, kurtarma harekâtı planladığı gibi iki koldan değil sadece Kotelnikovo'dan hareket eden LVII. Panzer Kolordusu ile gerçekleştirildi. IV. Hava Kolordusu'nun da destek verdiği bu kol Elli Yedinci Ordu'nun piyade tümenleri karşısında hızla

ilerleyince, Sovyetler taarruzun önünü kesmek için IV. Mekanize Kolordu ile XIII. Tank Kolordusu'nu devreye sokmak zorunda kaldılar. IV. ve VI. Mekanize kolordu-ların yanı sıra, IV. Süvari Kolordusu ile takviye edilmiş İkinci Muhafız Ordusu da Stalingrad cephesine sevk edildi ve bu kuvvetler, LVII. Panzer kolordusunun yolunu Mışkova Nehri'nde kestiler. Manstein, "Gök gürültüsü" emrini (Altıncı Ordu'nun yarma harekâtına başlama işareti) vermesi için Hitler'e baskı yapmayı sürdürse de değişen bir şey olmadı ve hem onun hem de Altıncı Ordu'nun zamanı hızla tükenmeye başladı.

KÜÇÜK SATÜRN HAREKÂTI

Sovyet başkomutanlığı, hızlı tepki verebileceğini Manstein'ın kurtarma harekâtı karşısındaki önlemleriyle ispat etmişti ve Almanların hâlâ bölgede kayda değer bir gücü bulunduğunun farkına varan Vasilyevskiy de *Satürn* Harekâtı'nın muhtemelen Kızıl Ordu'nun kapasitesini aşacağını anlamıştı. Bunun üzerine, Altıncı Ordu'nun tecridini tamamlayacak daha küçük bir harekât olan *Küçük Satürn* planlandı. Harekât 16 Aralık'ta başladı ve ilk etapta tam bir felaket olsa da, üç günlük şiddetli çarpışmaların ardından Üçüncü Muhafız Ordusu batıya ilerlerken Altıncı ve Birinci Muhafız orduları, İtalyan mevzilerini yarıp geçmeyi başardılar. Güneye yönelen Sovyet seyyar birliklerinin (XVII., XVIII., XXIV. ve XXV. Tank kolorduları) hedeflerinde Kantemirkova'daki kavşak, Millerovo'daki Alman ana ikmal deposu ve Tatinskaya (günümüzde Tatsinskiy) ile Morozovsk'daki hava alanları ve demiryolu kavşakları bulunuyordu. Güneybatı Cephesi'ne bağlı I. Mekanize Muhafız Kolordusu, Morozovsk'a ilerlemeden evvel Hollidt'in Mürettep Ordusu'nun (*armeeabteilung*) cenahını yoklayacaktı. 19 Ekim'de Birinci ve Üçüncü Muhafız orduları birleşerek İtalyan Sekizinci Ordusu'nun bir bölümünü kuşattılar ve ardından, Mihver seyyar ihtiyat birliklerinin yokluğunu fırsat bilerek diledikleri gibi ilerlemeye başladılar. XXIV. Tank Kolordusu 24 Aralık'ta Tatinskaya'yı ele geçirdi.

Manstein derhal tepki verdi ve Sovyet tarafındaki ikmal sıkıntısını fırsat bilerek karşı saldırıya geçen XXXXVIII. Panzer Kolordusu, XXIV. Tank Kolordusu'nu tuzağa düşürdü. Sovyet birliği, ancak gerekli ikmali aldıktan sonra kaçmayı başarabildi. Tatinskaya geri alındı ve Almanlar Millerovo'da da tutunmayı başardılar. Sovyet harekâtının hızı kesilirken Manstein da Don Ordular Grubu'nun sarsılan sol cenahını toparlama fırsatını buldu. *Küçük Satürn* harekâtı belirlenen hiçbir hedefi ele geçirememiş olsa da, Manstein'ı Don Ordular Grubu'nu ve Güney Rusya'daki Alman stratejik vaziyetini emniyete alma ile Altıncı Ordu'yu kurtarma teşebbüslerine devam etme

Rus bozkırlarındaki bir çift Panzer III ile bir Panzer II'nin fotoğrafı. Panzer II, Panzer III ve IV'ün tasarımları hazır olana kadar görev yapmak üzere tasarlanmış bir ara çare silahıydı. Esasında, Panzer I'in 2 cm'lik KwK30 L/55 topu ve kalınlaştırılmış zırh ile geliştirilen bir türüydü ama 1942'de ıskartaya çıkarıldı ve şasesinden kundağı motorlu top üretimi için faydalanıldı (Nik Cornish Kitaplığı).

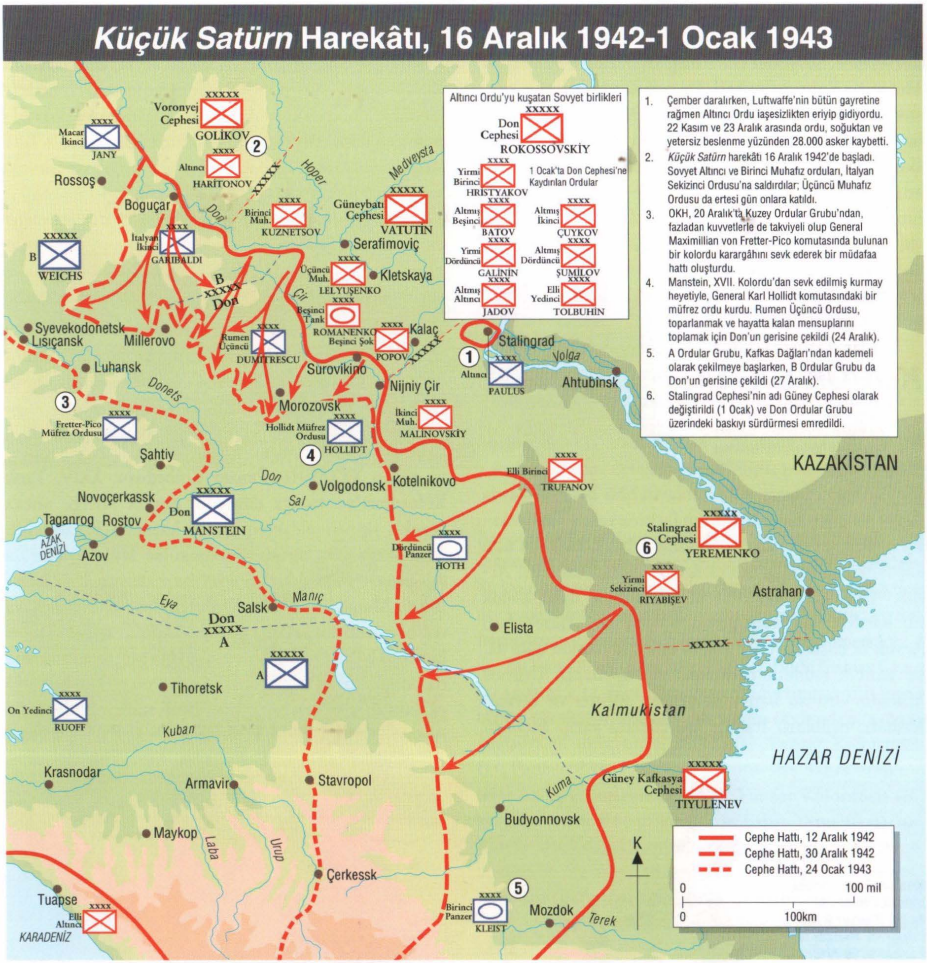

arasında tercihte bulunmak zorunda bıraktı. Sovyetlerin güney ve batı istikametlerinde halen süren ilerleyişi ile Don Ordular Grubu'nun içinde bulunduğu müşkül durum dikkate alındığında, Altıncı Ordu'nun Volga kıyısında durup yedi Sovyet ordusunu meşgul etmesi Alman taktik ve stratejik menfaatleri açısından daha yararlı görünüyordu. Böylece Manstein Don Ordular Grubu'nu toparlamak için zaman kazanacak, Sovyetleri de Rostov'dan uzak tutacak ve A Ordular Grubu'nun kaçış yolunun açık kalmasını sağlayacaktı. Alman kuvvetleri hala aşırı yayılmış durumdaydılar, yani elde Sovyet taarruzlarını def edecek çok az taktik ihtiyat kuvveti bulunuyordu. Emrindeki İkinci Panzer Ordusu ve B Ordular Grubu'na bağlı İkinci Ordu ile

cephesini bir arada tutabilmek için çırpınan Merkez Ordular Grubu da *Mars* Harekâtı'nı durdurmakla cebelleşiyordu. 28 Aralık'ta Hitler, A Ordular Grubu'na Kafkasya'dan çıkmasını ve Don Ordular Grubu'na da Stalingrad'ın 230 kilometre batısına çekilmesini emretti. Paulus ve Altıncı Ordu kaderine terk edilmişti.

KOLTSO HAREKÂTI VE SON

Almanlar Tatinskaya'daki ve Morozovsk yakınlarındaki hava üslerini ellerinde tutmayı başardıkları için artık Altıncı Ordu'nun havadan ikmaline başlanabilirdi. Tahmin edileceği gibi, havadan ikmal daha baştan sorunlu gitti çünkü Luftwaffe, Altıncı Ordu'nun ihtiyaç duyduğu asgari levazımı bile tedarik edebilecek kaynaklara (göreve uygun uçak, yer mürettebatı, avcı koruması ve kış şartlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olacak unsurlar) sahip değildi. Ama harekât olabildiğince çok malzeme ulaştırıp mümkün olduğu kadar çok yaralıyı da tahliye edebilme isteğiyle devam etti. *Wintergewitter* teşebbüsüyle tam olarak ne amaçlandığı hususunda Hitler'in kararsız kalması, nakliye işlemini daha da zora sokuyordu; çünkü Altıncı Ordu'ya ihtiyacı olmadığı halde durmadan yakıt taşınıyordu. Sonunda, sürekli artan Sovyet baskısı altında Hollidt, Stalingrad Cephesi'nin teşkil ettiği tehdidi karşılamak için batıya çekildi ve böylece Morozovsk ile Tatinskaya'ya geri dönüşün kısa ömürlü olduğu anlaşıldı.

Kaderleri belli olan Almanların morali, 1942 Noel'i ardından hızla çöktü. *Wintergewitter* teşebbüsüyle *Koltso* (Çember) harekâtı geciktirilmiş de olsa, Don Ordular Grubu çekildiği için Altıncı Ordu'ya yardım edecek kimse kalmamıştı. İlk planda değişikliğe gidildi: Buna göre, Elli Yedinci Ordu kuzey istikametinde büyük bir saldırı düzenlerken Altmış Altıncı ve Yirmi Dördüncü ordular da güney ekseninde saldıracaklardı. Bu üç ordu, Altmış İkinci ve Altmış Dördüncü orduların şehir civarındaki Alman birliklerini meşgul etmesinden istifadeyle, doğu istikametinde saldıracak olan Yirmi Birinci ve Altmış Beşinci ordularla bir araya gelecekti. Ardından Stalingrad içerisine ilerlenerek bütün Altıncı Ordu imha edilecekti. Stavka, *Koltso*'nun ifasından Don Cephesi'nin sorumlu olacağını bildirdi ve 1 Ocak 1943'te Stalingrad Cephesi lağvedilerek Elli Yedinci, Altmış İkinci ve Altmış Dördüncü ordular Don Cephesi bünyesine dahil edildi. Yeremenko artık Elli Birinci ve Yirmi Sekizinci ordular ile Beşinci Şok ve İkinci Muhafız ordularından oluşan Güney Cephesi'ne

Volga üzerinden sevk edilen Sovyet deniz piyadeleri. Donanmalarının büyük bölümü limanlarda kısılıp kalan Sovyetler, savaş boyunca deniz piyadelerini bütün cephelerde kullandılar ama karada savaşmaya alışık olmayan bu birlikler ağır zayiat verdiler (Nik Cornish Kitaplığı).

Alman mevzilerine ateş eden Sovyet piyadeleri. Stalingrad'daki muharebe yıldırım harbinin boyutlarını ve yoğunluğunu değiştirmişti: Kazanılan alanlar kilometrelerle değil de metrelerle ölçülürken çarpışmalar da tümen ya da kolordu değil de müfreze ya da bölük seviyesinde yürütüldü (IWM, RR1337).

komuta edecekti. Stavka, *Koltso* planına son şeklini verirken Güney Rusya'daki Alman birliklerinin imhasını öngören bir dizi diğer harekâtı da onayladı. Voronyej Cephesi, Macar İkinci Ordusu'na saldırıp imha edecek ve ardından da Alman İkinci Ordusu'na saldıracaktı. Böylece B ve Don Ordular grupları arasındaki irtibat koparılacak ve B Grubu sol cenahından Güneybatı Cephesi'nin, sağ cenahından da Beşinci Tank ve Beşinci Şok ordularının hücumuna uğrayacaktı. Güney Kafkasya Cephesi ile müşterek hareket etmeye devam edecek olan Güney Cephesi A Ordular Grubu'nu tuzağa düşürmek için Rostov'u hedef alırken, Güney Kafkasya Cephesi önce Alman On Yedinci Ordusu'nu imha edecek (*Goriy* Harekâtı) ve ardından A Grubu'nun gerisine sarkıp Birinci ve Dördüncü Panzer ordularını çembere alacaktı.

Güney ve Güney Kafkasya cepheleri 7 Ocak'ta hücuma geçtiler ama kötü hava şartları, zorlu arazi ve kötü yollar ilerlemelerini yavaşlatınca On Yedinci Ordu Kerç Yarımadası, Birinci ve Dördüncü Panzer orduları da Rostov istikametinde çekilmeyi başardılar. Voronyej Cephesi 12 Ocak'ta Macar İkinci Ordusu'na saldırdı

***Wintergewitter* Harekâtı sırasında bir Alman keşif birliği. Bu harekât, Manstein'in Stalingrad'da kuşatılan Altıncı Ordu'yu kurtarma gayretiydi. Askerler soğuk hava şartlarına karşı iyi teçhiz edilmiş görünüyorlar (Nik Cornish Kitaplığı).**

Stalingrad yıkıntılarının arasındaki bir noktayı savunan Sovyet makineli tüfek takımı. Bu silah, Alman Spandau ya da İngiliz Vickers'ın bir benzeri olan şerit beslemeli, su soğutmalı ve tekerlekli kundağa monteli M/1910 Maxim-Sokolov'dur (IWM, RR1351).

ve birkaç noktadan hattı yarıp bütün orduyu kuşattı; ama İtalyan Alp Kolordusu, 24. Panzer Tümeni ve diğer çeşitli unsurlar kendilerine savaşa savaşa yol açıp çekilmeyi başardılar. Ardından, Briyansk Cephesi'ne mensup On Üçüncü Ordu'nun da desteğini de alan Voronyej Cephesi Alman İkinci Ordusu'na hamle etti ama Almanlar çoktan çekilmiş olduklarından hepten imha olmak yerine sadece zayiat verdiler. Kızıl Ordu, bir dizi derinlemesine harekâtla (savaştan önce Sovyet askeri görüşüne hâkim olan yaklaşım) Güney Rusya'daki Alman varlığını neredeyse toptan ortadan kaldırmıştı.

Sıra artık Altıncı Ordu'ya öldürücü darbenin indirilmesine gelmişti. Son dakika hazırlıklarının tamamlanması için saldırı dört gün daha ertelendi ve bu arada Rokossovskiy'in Paulus'a gönderdiği teslim teklifi de reddedildi. *Koltso* harekâtı 10 Ocak 1943 günü saat 08:05'te, yeri göğü titreten bir baraj ateşiyle başladı. İki gün süren şiddetli çarpışmalardan sonra cebin batısındaki Alman hatları sarsılıyordu ama diğer bölgelerde çetin Alman direnişi nedeniyle Sovyetler çok az ilerleme kaydedebildiler. Yirmi Birinci Ordu, 13 Ocak'ta saldırının odak noktası oldu ve cepteki iki havaalanından daha iyisinin bulunduğu Pitomnik'e saldırdı. Havaalanına giden yollar, mağlup bir ordudan arta kalanlarla –cesetler, araç enkazları, kendi başlarına bırakılmış yaralılar ve eski yirmi derecede geri çekilmeye çalışan askerler– doluydu. Çoğu komutan, muharebenin ardından mensup oldukları birlikleri yeniden kurmaya yardımcı olabilsinler diye bazı seçme subaylarını son dakikada uçakla geri gönderdi. Havaalanı 16 Ocak'ta düştü ve Altıncı Ordu'nun son umudu da böylece ortadan kalktı. Sekiz Alman tümeni (3., 29., 60. Motorize, 44., 76., 113., 297. ve 376.) imha olmuştu. Volga'ya ilerleyen Sovyet kuvvetleri, son havaalanı olan Gumrak'ı da 23 Ocak'ta ele geçirdiler. Bu noktada, Stalingrad'da yığılmış 100.000'i aşkın Alman askeri için artık akıbetlerini beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Hücuma geçen Don Cephesi, yoluna çıkan her şeyi ezdi. Rokossovskiy, savunmacıları parça parça yok etme amacıyla Alman savunmasının merkezini hedef alarak cepheyi parçaladı. Yirmi Birinci ve Altmış Beşinci orduların ileri unsurlarının 26 Ocak'ta Mamayev Kurgan yakınlarında 13. Muhafız Tümeni ile buluşmalarıyla Altıncı Ordu ikiye bölünmüş oldu. Kuzey cebi fabrikalar civarında teşkil edilmişken güneyde Mamayev Kurgan ile Çarista Nehri arasında büyük bir cep oluşmuştu. Ceplerin kademeli olarak yok edilmesi günlerce sürdü ve Sovyet askerleri, kendileriyle rol de-

G6
OE
D1

ğişimi yapmış olan Alman askerlerini ev ev savaşarak temizlemek zorunda kaldılar. Ama sonunda çoğu Alman teslim olmaya başladı ve Paulus da, intihar etmesi beklentisiyle 31 Ocak'ta Hitler tarafından feldmareşal yapılmış olmasına rağmen, aynı gün bir Sovyet subayına teslim oldu. Ordunun çoğu teslim olsa da XI. Kolordu komutanı Strecker vazgeçmeyi reddedince, Rokossovskiy Don Cephesi'nin bütün topçusunu (kilometre başına 300 top) o bölgeye tevcih ederek Strecker'in kuvvetlerini ortadan kaldırdı. Kahredici bir baraj ateşinin ardından son Alman askeri de 2 Şubat 1943'te teslim oldu ve şehrin üzerine garip bir sessizlik çöktü. Stalingrad muharebesi sona ermişti.

s. 82-83:

SOVYET BİRLİKLERİ GUMRAK HAVAALANINA YAKLAŞIYOR, 23 OCAK 1943

Hitler ve Alman başkomutanlığı Stalingrad'a gittikçe daha fazla kafayı takmış olsa da, içlerinden bazıları cenahların zayıflığını vurgulamaktan geri kalmamıştı. Paulus bile, 12 Eylül gibi erken bir tarihte Vinnitsa'da Hitlerle yaptığı görüşme sırasında sol cenahının zayıflığından bahsetti. Altıncı Ordu'nun cenahları, Wehrmacht birimleriyle aynı kalitede olmayan Rumen ve İtalyan orduları tarafından savunuluyordu. Ayrıca Mihver savunması, derinlemesine tesis edilmeye imkân verecek doğal engellerden de yoksundu. Altıncı Ordu ve Dördüncü Panzer Ordusu'nun yirmi tümeninin hepsi de Stalingrad'da savaşmakla meşgul olduğundan elde çok az ihtiyat kuvveti vardı ve A Ordular Grubu Kafkasya'da kaldığı müddetçe B Grubu'nun cepheyi takviye etmesi mümkün değildi. Yeni takviyeler söz verilmiş olsa da bunların Aralık'tan önce gelmesi imkânsızdı. Sovyet cephe gerisinin hareketlendiğine dair elde bolca istihbarat raporu bulunmasına rağmen Almanlar, Sovyetler'in büyük bir karşı taarruzda bulunabilme kabiliyetini küçümsemişlerdi. *Uranüs* kod adlı Sovyet harekâtı, Stalin'in emriyle Jukov ve Vasilyevskiy tarafından tasarlanmıştı. A ve B Ordular gruplarının aşırı yayıldıklarının farkında olan Sovyetler, Altıncı Ordu'yu şehirde tuzağa düşürmek için 19 Kasım 1942'de çift koldan saldırıya geçtiler. Sovyetler 72 saat içerisinde en abartılı beklentilerinin bile ötesinde başarılı oldular: İki kol Kalaç'ta buluştu ve 200.000'den fazla sayıda Alman askeri çembere alındı. Bu hezimete rağmen, Almanlar Altıncı Ordu'yu havadan ikmale başlayıp birliklerini yeniden toparladılar. Manstein'ın komutasındaki Don Ordular Grubu, *Wintergewitter* Harekâtı'yla Altıncı Ordu'yu kurtarmaya çalıştı; fakat süregiden Sovyet hücumları nedeniyle bu teşebbüs başarısızlıkla sonuçlandı ve Manstein geri çekilip Altıncı Ordu'yu kaderine terk etmek zorunda kaldı. Sovyetler'in son darbeyi indirmek için düzenledikleri *Koltso* Harekâtı, 10 Ocak 1943'te başladı. Altıncı Ordu'nun ikmesinin temin edildiği iki havaalanından biri olan Pitomnik, 16 Ocak'ta düştü. Resimde, Altmış Beşinci Ordu 23 Ocak'ta Gumrak'a yaklaşırken Alman artçıların nakliye uçaklarına zaman kazandırmak için umutsuzca mücadele ettiği görülüyor. Pitomnik'te olduğu gibi bu havaalanı da enkaz, cesetler ve kendi başlarına bırakılmış yaralılarla doluydu. Sovyet topçusu bölgeyi topa tutarken arkadaşları tarafından buraya nakledilecek kadar şanslı olanlar, imha edilmiş birliklerini yeniden kurabilsinler diye komutanları tarafından seçilip gönderilen subaylarla birlikte soğukta sıra bekliyorlar. Sıralarda düzeni sağlamakla görevli Alman inzibatları, askerlerin başının üzerinden ateş etmek de dahil gerekli her şeyi yapmaktan çekinmeyerek muhtemelen oradan ayrılacak olan son uçağa düzenli binilmesini sağlıyorlar.

SONUÇ

Güney Ordular Grubu, *Blau* Harekâtı'nın ilk safhalarında Kızıl Ordu'yu büyük bir hezimete uğrattı ve dağılarak moralleri bozulan Sovyet birliklerini doğuya sürdü. 1942 Ağustosu'na gelindiğinde, Almanların bir önceki yıl ellerinden kaçırdıkları kesin zafer bu sefer avuçları içindeymiş gibi görünüyordu. Ama sadece birkaç ay içerisinde Doğu Cephesi'nin stratejik görünümü kökünden değişti. Esas *Blau* planında Stalingrad, Kafkas petrol yataklarının ele geçirilmesine kıyasla sadece ikinci dereceden bir hedef olsa da Führer'in 45 Numaralı Emir'i yayınlanmasıyla hedef sayısı arttı ve A ve B Ordular grupları, bir sorun çıktığı zaman karşılıklı destek veremeyecek kadar birbirlerinden uzaklaşmak zorunda kaldılar. İki hedef de eşit önemde kabul edilmeye başladı ve sırayla değil de aynı anda ele geçirilmeleri istendi. Bu aynı zamanda, Kafkas petrolünün sevkiyat yolu olarak kullanılan Volga'nın kesilmesiyle yetinilmeyeceği ve Stalingrad'ın ele geçirilmesinin de gerekeceği anlamına geliyordu. Bu yüzden zaman ilerledikçe şehir için verilen mücadelenin psikolojik önemi iki taraf için de giderek arttı ama bunun düşman üzerindeki etkisini sezip onu kendi avantajına kullanmayı başarabilen taraf Sovyetler oldu. Stalingrad Savaşı sona erdiğinde Wehrmacht öyle ağır bir mağlubiyete uğramıştı ki stratejik inisiyatif bütün alanlarda Sovyetler'in eline geçti. Almanların sadece şehirde verdikleri zayiat 300.000'e yakındı (35.000 yaralı tahliye edildi, 100.000 esir ve 150.000 ölü). A, B ve Don Ordular grupları da toplamda 300.000 kadar kayıp vermişti.

Müttefik Mihver devletleri de ağır zayiat vermişlerdi ki ki bunun da hem kısa hem de uzun vadede ciddi sonuçları olacaktı. *Barbarossa*'da verilen kayıplar yüzünden Almanlar 1942 seferi için müttefiklerinden daha fazla destek istemişlerdi. Bu birlikler cephenin daha sakin bölgelerine mukayyet olmakta önemli bir rol üstlendiler ve böylece daha fazla sayıda Alman askeri taarruz harekâtı için kullanılabildi. Seferde verilen zayiata bakıldığında, kendilerini toparlayana kadar Mihver devletlerinin Wehrmacht'ı desteklemeye devam edemeyecekleri açıktı. Bu yüzden, Almanların

Bir Rus köyünün dışındaki bir çift Alman askeri. Askerlerin kıyafetlerinden havanın durumunu anlamak mümkün: Üniforma üzerine palto giyilmiş ve sağdaki askerin miğferinin altında bir yün başlık bulunuyor. Yüzlerindeki ifadeden çatışmadan henüz çıktıkları ve soldakinin yaralı olduğu anlaşılıyor (Nik Cornish Kitaplığı).

Bir Alman kamyon şoförü, aracını Rus kışının soğuğundan korumaya çalışıyor. İçinde katkı maddesi bulunmayan normal motor yağları aşırı soğuk nedeniyle donduğundan, mürettebat ya yakıt israfına neden olacak şekilde motoru sürekli çalıştırır ya da motorun çözülmesi için altında ateş yakardı (IWM, HU5180).

ellerindeki insan gücünü sonuna kadar kullanmaktan başka çareleri kalmıyordu. İtalya'nın verdiği 110.000 zayiat, Mussolini'nin konumunu ciddi şekilde zayıflatmıştı. Batılı Müttefikler, 1943'te Kuzey Afrika seferini başarıyla sonuçlandırdılar ve İtalya ile Sicilya'nın işgali için hazırlıklara başladılar. Bunun sonucunda Mussolini devrildi ve İtalya teslim oldu. 160.000 kayıp veren Rumenler askeri kuvvetlerini yeniden inşa etmek zorunda kalırlarken, 143.000 zayiata uğrayan Macarlar ancak 1944'te cepheye yeni bir ordu sürebildiler. Nasıl ki *Barbarossa*'nın başarısız olmasıyla Almanlar 1942'de cephenin güney kısmı hariç stratejik inisiyatifi kaybettilerse, *Blau*'nun başarısızlığı ile de inisiyatifi hepten yitirdiler. 1943'teki taarruzları, ancak Kursk çıkıntısıyla sınırlı ve en fazla Kızıl Ordu'yu geciktirmekten başka sonuç yaratamayacak taktiksel bir mahiyetteydi. Alman amaç ve araçları arasındaki dengesizlik, *Barbarossa*'nın başında kendini ilk göstermesinden beri artık kritik noktaya ulaşmıştı. Üstelik Batılı müttefiklerin 1943 yılında önce Akdeniz'de ve sonraki yıl da Kuzeybatı Avrupa'da saldırıya geçmesiyle, Doğu Cephesi'ndeki Alman birlikleri artık batıdan sevk edilen takviyelerden de istifade edemeyeceklerdi.

Sovyetler, Stalingrad'daki Alman felaketinden hemen sonra Güney Rusya ve Doğu Ukrayna'da bir dizi taarruz düzenleyerek düşmanın dağınıklığından istifade etmek istediler. Asıl hedef, A, B ve Don Ordular gruplarının kaynaştırılmasıyla yeniden tesis edilmiş olup Manstein'ın komutasında bulunan Güney Ordular Grubu'nun imhasıydı. İlk Sovyet taarruzu olan *Gallop* Harekâtı, Vatutin'in komutasındaki Güneybatı Cephesi tarafından icra edildi. Bu harekâtta batıya, Aşağı Dinyeper'e ve Azak Denizi'nin kuzey kıyısına doğru ilerlenecekti. Aynı tarihlerde Golikov'un Voronyej Cephesi de Harkov'u ele geçirmek için *Zvezda* Harekâtı'nı düzenleyecek, daha sonra da Ukrayna'ya yönelip Güneybatı Cephesi'nin kuzey cenahına yaklaşacaktı. Stalingrad'taki başarının ardından hiç zaman kaybetmemek için hemen saldırıya girişildiğinden, doğru dürüst hazırlık yapmaya vakit bulamamışlardı. Diğer taraftan Jukov ve Vasilyevskiy, Merkez Ordular Grubu'nu hedef alan büyük bir harekât hazırlığı içerisindeydiler. Bu, *Uranüs* ve *Satürn* harekâtları ile eş zamanlı gerçekleşmeleri planlanmış ancak başarısızlıkla sonuçlanmış olan *Mars* ve *Jüpiter* harekâtlarının bir birleşimiydi. Rokossovskiy'in Merkez Cephesi (önceki ismi Don Cephesi), Briyansk Cephesi ve Batı

Stalingrad'a karşı son Sovyet saldırısı olan *Koltso* Harekâtı'nda ele geçirilmiş bir fabrikanın üzerine Kızıl Bayrak dikiliyor. 10 Ocak 1943'te başlayan *Koltso*, son Alman direnişlerinin de ortadan kalktığı 31 Ocak ve 2 Şubat'ta sona erdi (IWM, [MOI] FLM1501).

Cephesinin bir bölümüyle birlikte Alman İkinci Ordusu ile İkinci Panzer Ordusu'na saldıracaktı. Bu kuvvetler Kursk civarındaki bölgeden kuzeye, Smolensk'e (Merkez Ordular Grubu'nun gerisine) yürüyecekler; ardından da Batı Cephesi ve Kalinin Cephesi ile buluşarak Merkez Ordular Grubu'nun büyük bölümünü tuzağa düşüreceklerdi. Ne var ki Stavka, Wehrmacht'ın toparlanma kabiliyeti ile metanetini (özellikle de Manstein'ı) hafife almış; kendi yorgun ve takviyeye muhtaç cephelerinin kabiliyetini de fazla abartmıştı (*Blau* Harekâtı sırasında Sovyetler bir milyonun çok üzerinde kayıp vermişlerdi). Sovyet taarruzu başladığında Manstein, düşmanının aşırı uzamış bir ikmal hattına bağlı hareket ettiğini hesapladı ve Harkov'u teslim ederek her şeyin yolunda gittiğine dair Kızıl Ordu'nun inancını daha da pekiştirdi. Ayrıca Kafkasya'dan ricat eden Alman birlikleri de Rostov'un gerisine çekilmiş ve Donbas bölgesinde toplanmaya

Beyaz kamuflajlı Sovyet piyadesi kar üzerinden hücum ediyor. Altıncı Ordu'nun kuşatılması ve Manstein'ın kurtarma çabalarının başarısız olması ardından Sovyetler, bir kurtarma girişimi daha gerçekleşmeden önce Stalingrad'daki Alman birliklerini imha etmek için harekete geçtiler. *Küçük Satürn* adlı bu harekât, 16 Aralık'ta başladı (IWM, RR1426).

Bir Alman kolu esarete yürüyor. Teslim olan 91.000 askerden çoğu, Taşkent yakınlarındaki esir kamplarına giderken yolda öldü. Mayıs 1943'te sadece 15.000'i hayattaydı ve bunlardan ancak 5.000'i Almanya'yı tekrar görebildikleri 1955'e kadar dayanabilmişlerdi (IWM, MISC60748).

başlamışlardı. Manstein, 19 Şubat'ta İkinci SS Panzer Kolordusu'nun öncülüğünde karşı saldırıya geçti. Mart ortasına kadar Güneybatı ve Voronyej cephelerini fena hırpaladığı gibi Rokossovskiy'i de Merkez Ordular Grubu'na karşı düzenlediği ve İkinci Ordu karşısında büyük ilerleme kaydeden saldırıyı kısa kesmek zorunda bıraktı. Manstein bu sayede Alman cephesini istikrara kavuşturmayı başardı ve Almanlar kendilerini tekrar *Blau* Harekâtı'na başladıkları noktada buldular.

Peki, Batı Avrupa'da muzaffer olan Wehrmacht neden hem *Barbarossa* hem de *Blau* harekâtlarında Sovyetleri yenememiş ve Stalingrad gibi bir hezimetle karşı karşıya kalmıştı? Almanların Sovyetler Birliği'ni dize getirememelerinin nedeninin savaşa yaklaşımları ve uyguladıkları savaş metotları olduğu iddia edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndaki Alman strateji anlayışı hala 19. yüzyıldaki *Vernichtungsschlact*'a dayanıyordu ki bu kavram, yaklaşık olarak, tek bir seferle stratejik zaferin elde edilmesi anlamına gelmekteydi. Bu düstura göre, düşmanı taktik ve operasyonel kusursuzlukla imha etme kabiliyeti stratejik zaferi kazandırıp savaşın siyasi hedeflerine erişilmesini sağlardı. Alman ordusu, iki savaş arası dönemde Birinci Dünya Savaşı'ndaki tecrübelerinden bazı dersler çıkardı ama güçlü bir *Vernichtungsschlacht* örneği olan Schlieffen Planı'nın[2] başarısızlığının, icraattaki taktik kusurlardan ileri geldiğini kabule yanaşmadı. Bunun yerine, İngiliz ve Fransız ordularının benzer bir taktik yaklaşım sergilemeyi beceremmelerine odaklandı.

Eylül 1939 ve Haziran 1941 arasında Alman yıldırım harbinin sergilediği başarı, *Vernichtungsschlacht*'a duyulan inancı haklı çıkarmış gibiydi. Benelüks ve Fransa harekâtında iki tarafta da tank, uçak ve asker sayısı aşağı yukarı aynıydı ama Wehrmacht, Alman İmparatorluk Ordusu'nun dört yılda yapamadığını altı hafta içerisinde başarmıştı. Almanların bu ilk harekâttaki başarısının sırrı, rakiplerinde manevra savaşı taktiklerine verilecek bir karşılık olmamasıydı; o nedenle de zafer aslında Alman savaş kabiliyeti, taktik ve tekniklerinin, dolayısıyla da *Vernichtungsschlacht*'ın kesin başarısı olarak kabul edilemezdi. Ama Almanların bunu görememesi, 1941'de *Barbarossa*, 1942'de ise *Blau* teşebbüslerini başarısız kılan nedenlerden biri oldu.

[2] Schlieffen Planı: Alman İmparatorluk Genelkurmay Başkanı Kont Alfred von Schlieffen tarafından 1905 yılında oluşturulan ve Rus ordusu seferberliğini tamamlamadan önce çok süratli bir darbeyle Fransa'yı savaş dışı etmeyi hedefleyen plan – e.n.

Yıldırım harbinin tasarımı ve icrası, çoğu açıdan savaş tekniklerinde devrim niteliğinde değişikliklere yol açmıştır ama yıldırım harbi terimini nadiren kullanan Almanlar için fiili durum, kendi müesses savaş tarzlarının yeni silahlar kullanılarak farklı bir terimle ifade edilmesinden başka bir şey değildi. Alman taktik savaş yaklaşımı ise yine büyük ölçüde bir 19. yüzyıl kavramı olan ve *Vernichtungsschlacht*'ın savaş alanındaki pratik uygulamasını teşkil eden *Kesselschlacht* (imha savaşı olarak çevrilebilir) konseptinden etkilenmişti. Buna göre düşmanı çembere alıp imha etmek esastı. Savaşın ilk yıllarında Wehrmacht, *Kesselschlacht*'ı büyük bir başarıyla kullandı ama işin doğrusu, bunun çok karmaşık bir metot olduğu söylenemezdi. Uygulanacak kapan manevralarının sayısı düşmanın hacmi ve mevcuduna göre değişecekti. Wehrmacht yaratıcılık, inisiyatif, cesaret ve uyum sağlama yeteneği ile mekanize birlikler, hava gücü, topçu, muhabere ve düşmanı kuşatıp imha edecek hareketliliği bir araya getirmek suretiyle taktik kusursuzluğa ulaşmaya odaklandı. Ama Rusya seferi sırasında *Kesselschlacht* metoduyla oluşturulan ceplerin büyüklüğü, fiiliyatta iki ayrı tip (az sayıdaki mekanize birlikler ve çok sayıdaki piyade birlikleri) orduları bulunan Almanlar için sıkıntı kaynağı olmaya başladı. Sovyet ordularını tuzağa kapatmak ve geri çekilmelerini engellemek için Panzer gruplarının büyük kapan manevraları gerçekleştirmeleri gerekiyordu ama bir tuzaktan diğerine geçmeden önce mevcut cebin Luftwaffe desteğindeki piyade tarafından imha edilmesini beklemek zorundaydılar. Bu zorunluluk ise Panzer birliklerinin hızının büyük ölçüde düşmesine neden olmuştu. Daha yavaş ilerlenerek cepler daha etkili şekilde imha edilebilirdi ama bu da Sovyetler'in tercih edeceği türden bir yıpratma savaşına davetiye çıkartırdı. O tarihte Wehrmacht'ın büyük bölümünün mekanize hale getirilmesi imkânsızdı ve Almanlar da sorun daha fazla büyümeden kesin zafer elde edebilme umuduyla bir kumar oynadılar. İşe yaramış olsaydı, 1942'de (yine aynı sorunla karşılaşacak) yeni bir harekât düzenlemeye gerek kalmayacaktı. *Barbarossa*'nın başlaması ardından Stalin, Kızıl Ordu'nun zaman kazanmak için zemin feda etmesine izin vermeyerek tam da Almanların istediği şeyi yaptığı için bu kumar az daha başarılı da oluyordu.

Almanlar, Sovyetler Birliği karşısında zafer kazanamadılar çünkü Sovyetler Birliği, sahip olduğu muazzam insan gücü ve üretim kapasitesiyle Almanya'yı önce Moskova ve ardından da Stalingrad olmak üzere belli hedeflere yönelik yıpratma savaşına girmeye zorladı. Ayrıca Almanlar, Sovyetler Birliği'nin işgali ve Doğu cephesi harekâtında savaşın başlarında hiç denk gelmedikleri sorunlarla uğraşmak zorunda kalmışlardı. Coğrafya, mesafe, vakit ve seferin ölçeğinden ileri gelen bu sorunların etkileri, 1941 ve 1942'deki harekât

Mağlubiyetin bedeli. Güneş, düştüğü yerde ölen bir Alman askerinin üzerinde batıyor. Stalingrad'da 250.000'in üzerinde zayiat vererek ölümcül darbe alan Wehrmacht, Rusya'da herhangi bir şekilde zafer kazanma umudunu kaybetti (Merkezi Askeri Müze, Moskova).

sırasında artan şekilde hissedildi. Sovyet topraklarının batı kısmının büyük bölümünü kaplayan Pripyat Bataklıları'ndan ötürü, Almanlar Ukrayna'ya girene kadar güneydeki harekâtın cephenin diğer kısımlarıyla irtibatı olmamıştı. Sovyetler Birliği'nin genişliği, Alman harekâtını ve lojistiği de etkiliyordu. Panzerler Fransa harekâtı sırasında da yıpranmışlardı ama Ardennes ile Atlantik kıyısı arasında sadece 300 km bulunduğundan lojistik destek temini çok daha kolaydı. Varşova ile Moskova arasındaki mesafe ise yaklaşık 1.700 kilometreydi ve Leningrad-Rostov arasında 2.000, Berlin-Stalingrad arasında ise 3.500 kilometre civarına kadar çıkıyordu. O nedenle erzak, cephane, yedek parça ve takviyelerin öncekiyle kıyaslanmayacak kadar büyük mesafelerde taşınması gerekiyordu. Rusya'nın iklimi seferi Mayıs ve Kasım ayları arasında sınırlandırdığından zaman da büyük önem taşıyordu. Bütün bunlara Wehrmacht'ın icra etmek zorunda kaldığı harekâtın hacmi de eklenince, alt yapısı son derece kötü durumdaki bu ülkede yeterli lojistik destek sağlamak en uygun şartlar altında bile neredeyse imkânsız hale gelmişti.

GÜNÜMÜZDE MUHAREBE ALANI

Stalingrad ilk olarak 1589 yılında, Volga ve Çaritsa nehirlerinin birleştiği noktada, Rus İmparatorluğu'nun emniyetsiz güney sınırlarını koruyacak Çaritsin Kalesi ismiyle kuruldu. Rus İç Savaşı sırasında şiddetli çarpışmalara sahne olan şehir, 1918'de İosif Stalin, Kliment Voroşilov ve Semyon Budyonniy komutasındaki Bolşevik kuvvetleri tarafından savunuldu ama General Anton Denikin'in Beyaz Kuvvetler'i tarafından ele geçirildi. İç Savaş'ın ardından, devrimde pay sahibi olmuş kişilerin isimlerini şehirlere verme siyaseti neticesi 1925'te Stalingrad (Stalin'in şehri) ismini aldı. Şehir, Stalin döneminde ağır sanayi merkezi oldu ama ikinci Dünya Savaşı sırasında haritadan silindi. Savaştan hemen sonra yeniden inşa edilmeye başlandı ve 1945'de "Kahraman" unvanı ile taltif edildi. İngiltere kralı VI. George, sergiledikleri kahramanlık nedeniyle şehre ve vatandaşlarına mücevherli bir kılıç hediye etti. Savaştan sonraki yıllarda pek çok diğer şehir Stalingrad ile kardeş şehir ilan edildi ki bunlar arasında İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki çatışmalarda hasar görmüş olanlar da bulunuyordu. Başlıcaları Coventry (1943), Ostrava (1948), Hiroşima (1972), Köln (1988) ve Chemnitz'dir (1988). Soğuk Savaş esnasında Nikita Hruşçov'un de-Stalinizasyon siyaseti sırasında şehrin adı tekrar değiştirilip yeniden Volgagrad yapıldı. Stalingrad isminin sahip olduğu uluslararası şöhret nedeniyle bu hala tartışmalı bir meseledir, eski isme dönülmesi yıllar içerisinde defalarca teklif edilmiş ama Sovyet veya Rus hükümetleri tarafından kabul görmemiştir.

Volgagrad günümüzde önemli bir sanayi şehri olmaya devam etmektedir. İçindeki sanayi dalları arasında, petrokimya, gemi inşaatı, araç ve makine üretimi, alüminyum, çelik ve kimyasal madde tesisleri yer almaktadır. Ayrıca şehrin kuzeyinde büyük bir hidroelektrik santral inşa edilmiştir. Moskova, Don havzası, Ukrayna, Kafkasya ve Sibirya'yı birbirine bağlayan önemli bir demiryolu kavşağı konumundaki Volgagrad, Volga ve Don nehirlerini birleştirmek üzere 1952'de açılan kanalın doğu ucunda yer aldığı gibi Fransa'daki Calais ile Kazakistan'daki Ridder'i birbirine bağlayan E40 otobanı da (Avrupa'nın en uzun karayolu) buradan geçer.

Mamayev Kurgan üzerindeki *Anavatan Çağırıyor* heykeli ve ardında görülen Volgagrad şehri (İTAR-TASS).

Savaşa dair anıtlar ve geriye kalan eserlere gelince; Aralık 1979-Şubat 1989 arasında devam eden ve felaketle sonuçlanan Afganistan müdahalesine adanmış anıtın yakınlarında muhafaza edilmiş harabeler bulunmaktadır. Fakat Mamayev Kurgan'daki esas anıt alçak bir tepenin üzerinde yer alan, 85 metre yüksekliğindeki bir "Rusya Ana" heykelidir. Mamayev Kurgan isminin kaynağı, 1370 yılında öldüğü ve buraya gömüldüğüne inanılan Altın Ordu hakanıdır ama bunun gerçek olduğu yönünde bir tarihi belge bulunmamaktadır. Şehre hâkim olan ve Alman Altıncı Ordusu ile Sovyet Altmış İkinci Ordusu arasındaki şiddetli çarpışmalara şahitlik etmiş bu yükselti, askeri haritalarda "Rakım 102" olarak gösterilmektedir. Savaştan sonra bölge toprağı tetkik edilmiş ve metrekare başına 500 ila 1.250 kadar şarapnel bulunmuştur. Savaş sırasında ve savaştan sonraki birkaç yıl boyunca çimenler yeşermediğinden toprak kapkara kalmış ve şehrin yamaçları şiddetli topçu ateş yüzünden düzleşmiştir. Savaştan sonra Sovyetler, 1959-1967 yılları arasında bu tepe üzerine Yevgeniy Vuçetiç tarafından tasarlanmış devasa bir anıt tesisi inşa ettiler. *"Anavatan Çağırıyor!"* (*Rodina Mat' Zovyot!*) adlı esas heykel, o dönemde dünyada kaidesi üzerinde kendi ağırlığı ile duran en büyük heykeldi. Paslanmaz çelikten kılıç namlusu hariç bütün yapı betondandır.

Anıt tesisine girildiğinde, ellerinde yarıya çekili sancaklar ve çelenkler ile çiçeklerle bir anma kalabalığını tasvir eden 17 metre genişliğinde ve 8 metre yüksekliğinde çok heykelli diğer bir anıt görülmektedir. Bunun ardından giriş avlusu gelir ve taş bir merdiven vasıtasıyla, iki yanında kavak ağaçları bulunan bir yola çıkılır. Ardından "ölümüne savaşanlara" adanmış anıt meydanına geçilir; bu meydandaki daire biçimli havuzun içerisinde elinde PPŞ-41 tutan bir asker heykeli yer almaktadır. Bunun hemen sonrasında da gittikçe daralan diğer merdivenlerden çıkılarak, üzerinde savaştan sahnelerin yer aldığı iki sıra duvarın yanından geçilir. Bunun ardından gelinen "Kahramanlar Meydanı'nda" dikdörtgen şeklinde bir havuz, açılmamış bayrak şeklindeki diğer bir duvar ve her birinde bir kahramanlığın canlandırıldığı, iki kişilik altı tane heykel bulunur. Bu bölgenin gerisinde merdivenler ve bir duvar yer alır; 120 metre uzunluğundaki ve üzerinde asker kabartmalarının bulunduğu bu duvarın tabanında, savaşta ölen asker ve sivillerin mesajlarının yer aldığı bir zaman kapsülü gömülüdür. Bu kapsül, Nazi Almanyası'nın yenilmesinin yüzüncü yıldönümü olan 2045 yılında açılacaktır. Merdivenlerin dibinde, şehri savunan 7.200 kişinin isminin (kırmızı bazalt bayrağa kazınmış) bulunduğu bir anıt salonu yer almaktadır. Merdivenin başında bulunan "Keder Meydanı'nda" şehri savunan ve Moskova dışında defnedilmiş ilk mareşal olan Altmış İkinci Ordu komutanı Vasili Çuykov'un kabri bulunmaktadır. "Keder Meydanı'ndan" sonra kısa bir merdivenle merkez anıta ve Mayıs 1994'te inşa edilmiş nispeten yeni bir Askeri Kabristan'a çıkılır.

Stalingrad anıt kompleksi içinde yer alan sönmez alev salonu (Özel Koleksiyon).

KAYNAKÇA

Akins, W., *The Ghosts of Stalingrad*, makale, Fort Leavenworth ABD Harp Akademisi, KS66027-1352 (Haziran 2004)

"Battle for Stalingrad" *Soviet Military Review*, Sayı 12'ye (1982) ek, Krasnaya Zvezda

Beevor, A., (çev. Nurettin Elhüseyni) *Stalingrad*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul (2014)

Carrell, P., *Stalingrad – The Defeat of the German 6th Army*, Schiffer Publishing, Atlgen, PA (1993)

Forczyk, R., *Sevastopol 1942: Von Manstein's Triumph*, Osprey Publishing, Oxford (2008)

— *Kharkov 1942: The Wehrmacht Strikes Back*, Osprey Publishing, Oxford (2013)

Fowler, W., *Stalingrad – The Vital 7 Days*, Spellmount, Staplehurst (2005)

Glantz, D., *From the Don to the Dnepr: Soviet Offensive Operations, December 1942 – August 1943*, Frank Cass, Londra (1991 [ikinci baskı 2002])

Jukes, G., *Stalingrad: The Turning Point*, MacDonald & Co, Londra (1968)

McTaggart, P., "Winter Tempest", *World War II* dergisi, (Kasım 1997)

Overy, R., *Russia's War*, Penguin, Londra (1999)

Rotundo, L., *Battle for Stalingrad – The 1943 Soviet General Staff Study*, Pergamon-Brassey's, Londra (1989)

Showalter, D., "Stalingrad", *World War II* dergisi (Ocak 2003), s. 30-38, 88

Smith, D., *Commonalities in Russian Military Operations in Urban Environments*, makale, Fort Leavenworth ABD Harp Akademisi, KS6602-1352 (Haziran 2003)

Thyssen, M., *A Desperate Struggle to Save a Condemned Army – A Critical Review of the Stalingrad Airlift*, makale, Maxwell Üssü ABD Hava Harp Akademisi, AL 36112 (Mart 1997)

Walsh, S., *Stalingrad 1942-1943 The Infernal Cauldron*, Simon & Schuster, Londra (2000)

Wieder, J. – Einsiedel, H., *Stalingrad: Memories and Reassessments*, Cassel Military, Londra (2002)

Yoder, M., "Battle of Stalingrad", *Military History Online* internet sayfası (20 Mart 2006'da erişildi)

Ziemke, E. – Bauer, M., *Moscow to Stalingrad: Decision in the East*, Military Heritage Press, New York (1988)

DİZİN

İllüstrasyon sayfaları **koyu renk** ile yazılmıştır.

Abganerovo 43, 48
Armavir 9

Bagramyan, İvan 21
Bakü 24, 37-38, **46**-47
Balaklava 33
Balakleya 29, 32
Barvenkovo 6, 10, 22, 24, 27-29, 31-**33**, 36
Bavyera 13, **61**
Belgorod 13
Berya, Lavrenti 15
Blaskowitz, Johannes 10
Bobkin, L.V. 27, 32
Bock, Fedor von 10-11, 17, 19, 30-**33**, 36-38, 41
Budyonniy, Semyon 20, 91

Constantinescu, C. 17, 69

Çaritsin 4
Çepukhino 16
Çern 22
Çimlyanskaya 42
Çuykov, Vasili İ. 9, **15**-16, 49-54, 56-65, **68**, 70, **75**, **78**, 92

Demyansk 14, 26, 73
Donbas 87
Dumitrescu, Petre 17, 69

Fiebig, Martin 56, 74
Fretter-Pico, Maximilian 33, **78**

Gariboldi, Italo 17
Gehlen, Reinhard 71
Golikov, Filip İ. 20, 22, **28**, 36, 46, 86
Golovskiy-Perelazovskiy 41
Golubinskaya 72
Gordov 27-**28**, 39, 42, 46, 57, 70
Gorodnıyanskiy 27, 32
Gorohov 64
Göring 12-**13**, 74
Greiffenberg, Hans von 17
Grozni 24, 37-38, **46**
Gumrak 74-**75**, 81, **84**

Halder, Franz 9, 24, 41, 60
Hansen, Erick-Oskar 33
Haritonov, Fyodor 27, 31
Harkov **6**, 9, 12-13, 15, 22, 26-27, 29-30, 33, 42, 86-87
Hitler, Adolf **7**-8, 11-13, 24-26, 31, 37-39, 41, 46, 60, **62**-**63**, 68-**70**, 73-74, 77, 79, 84
Hoepner, Erich 11
Hollidt, Karl 74-79
Holm 26
Hoth, Hermann 12, **14**, 23, 28, 36-37, 42-43, 48-49, **51**, 58-**59**, **63**, 74-**75**
Hruşçov, Nikita 15, 91
Hube, Hans 52

İzyum 29-30

Jany 17, **55**
Jena-Auerstadt 7
Jeschonneck, Hans 73-74
Jodl 60
Jukov, Geyorgi K. **6**, **8**-9, 14-15, 25-26, 41, 68-74, **84**, 86

Kalaç 9, 41-42, 68, **70**-73, 76, **84**
Kamenka 31
Kamışlı 33-34
Karpova 47
Kazakov 22
Kesselring 12
Kiev 13-14, 16
Kleist, Ewald von 12-13, 23, 29, 31-33, 38, **46**-47
Kletskaya 48, 69, 72
Konyev 15
Kostenko, Fyodor 31-32
Kotelnikovo 43, 76
Krasnoarmeysk 43
Krasnodar 9,
Krasnograd 13, 27
Kraynyukov, K. 16
Kuban 13, 47
Kursk 9, 12, 15-16, 22, 24, 86-87
Kuzmin, Grigori 33

Leningrad 6, 14-16, 26-27, 38, 41, 90
Leyser 69, 72
List, Wilhelm 11-**12**, 17, 19, 38, 41, **46**-47
Lopatin 49
Ludendorff 14

Malgobek 9
Malinovskiy 20, 27
Mamayev Kurgan 16, **50**, 53-**58**, 61, 81, **91**-92
Mançurya 15
Manstein, Erich von 9, 13-**14**, **28**-29, 33, 35, 38, 47, **70**, 73-78, 80, **84**, 86-88
Markovka 15
Maykop 9, 24, 37-38, **46**-47
Mecklenburg 14
Mekenziya 33
Millerovno 77
Minina 49-**50**, 53-54
Morozovsk 43, **70**, 77, 79
Moskalenko 27
Moskova **6**, 8, 13, 15-16, 20, 22, 25-27, 36-38, 41, 48-49, **60**, 69, 71, 73, 89-92

Novo-Grigoryevskaya 48
Novohopersk 21
Novorossiysk 9
Novosnninski 22

Oblivskaya-Verhne-Aksenovskiy 41
Odessa 15
Oktyabrskiy, Filip 34
Orlovka **58**, 61
Oryol 22, 26

Paulus, Friedrich 7, 9, 11-12, 14, **28**-31, 33, 38, 43, 46-47, 49-**51**, 56-60, **62**-64, 68, 72, 74-**75**, 79, 81, 84
Pflugbeil, Kurt 56
Pickert, Wolfgang 74
Pitomnik **75**, 81, **84**
Podlas, Kuzma 27, 31, 32
Poltava 16-17
Proletarskaya 47
Protopopovka 32
Pyatigorsk 47

Rastenburg 37
Reichel, Joachim 22, 36
Reichenau, Walther von 11
Reichswehr 10-12, 14
Rıyabişev 27
Richthofen, Manfred von 11
Richthofen, Wolfram von 11-**13**, 18, 43, 56, 74
Rjev-Viyazma 26, 71
Rokossovskiy, Konstantin K. **15**-16, **28**, 57-**58**, 70, **75**, 81, 84, 86, 88
Rostov 9, 13, 24, 38-39, 47, 71, 74, 78, 80, 87, 90
Rovno 16
Rundstedt, Gerd von 10, 13
Ruoff, Richard **46**-47
Rynok 46, **58**, **62**

Salsk 47
Samofalovka 48
Schmidt 74
Serafimoviç 48, 69, 72
Seydlitz, Friedrich Wilhelm von 14
Seydlitz-Kurzbach, Walther von 13-14, 46, 49, **68**
Sivastopol **6**, 9, 13-15, 27, 29, 33-35
Slavata 16
Smolensk 87
Somme 14
Spartanovka **62**, 64-65
St. Quentin 14
Stalin 15-16, 20, 22, 25-27, 34-36, 38-41, 55, 69, 76, 84, 89, 91
Stalino 17
Staraya Russa 26
Staryi Saltov 33
Strecker, Karl 84
Şumilov, Mihail S. **50**, **58**, **62**

Tambov 21
Tatinskaya 77, 79
Terek 9
Tihoretsk 42
Timoşenko, Semyon 9, 11, 13, 20, 22, 27-**28**, 30-33, 36-39
Tuapse 9
Tula 22

Vasilyevskiy, Aleksandr M. 15-16, 22, 26, 36, 41, 69, 71, 74, 77, **84**, 86
Vatutin, Nikolay F. 16, **28**, 38, 70, 86
Vertyaçi 46
Vinnitsa 37, 68, 84
Vistül 15
Viyazma-Briyansk 12, 26
Vladimir 13
Vlasov 26
Volçansk 27

Weichs, Maximillian von 10-**11**, 19, 24, **28**, 38, 42, 46, 49, **51**, **59**, **63**, 74
Wietersheim 46-47
Witzleben, Erwin von 11
Wöhler 13

Yelets 38
Yelşanka 49-**50**, 53
Yeremenko, Andrey İ. 15-16, **28**, 39, 43, 46, 49-**50**, 53, 57-**58**, **62**, 70, 72, 79
Yeysk 9

Zeitzler, Kurt 9, 41, 60, 74

Osprey Askerî Tarih Dizisi Devam Ediyor...

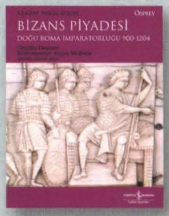

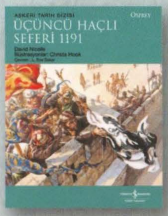

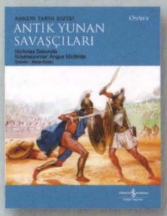

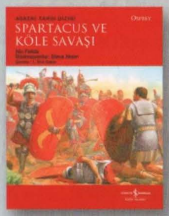

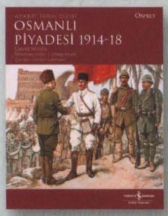

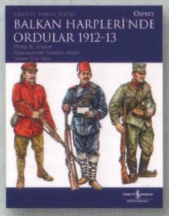

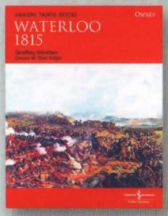

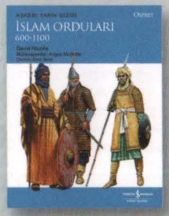

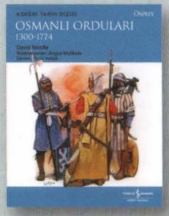

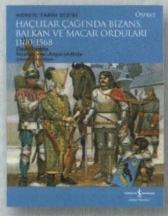

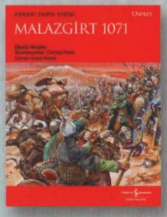

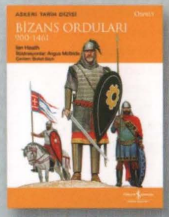

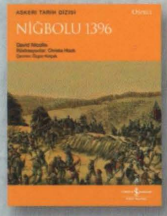

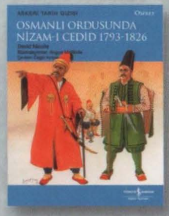

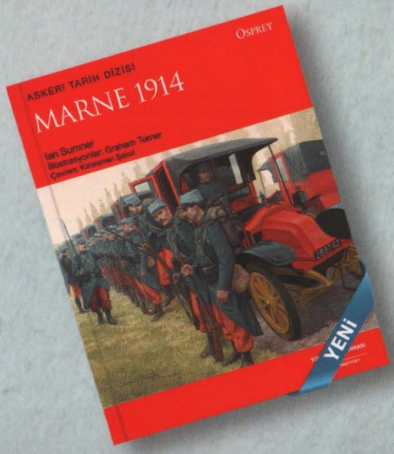

SERİNİN DİĞER KİTAPLARI

1- BİRİNCİ HAÇLI SEFERİ 1096-99
2- İKİNCİ HAÇLI SEFERİ 1148
3- BİZANS PİYADESİ
4- ATTİLA VE GÖÇER KAVİMLER
5- ÜÇÜNCÜ HAÇLI SEFERİ 1191
6- ANTİK YUNAN SAVAŞÇILARI
7- SPARTACUS VE KÖLE SAVAŞI
8- OSMANLI PİYADESİ 1914-18
9- BALKAN HARPLERİ'NDE ORDULAR 1912-13
10- WATERLOO 1815
11- DOĞU ROMA ORDULARI 306-886
12- İSLAM ORDULARI 600-1100
13- DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ 1202-04
14- OSMANLI ORDULARI 1300-1774
15- HAÇLILAR ÇAĞI'NDA BİZANS, BALKAN VE MACAR ORDULARI 1100-1568
16- MALAZGİRT 1071
17- BİZANS ORDULARI 900-1461
18- NİĞBOLU 1396
19- OSMANLI ORDUSUNDA NİZAM-I CEDİD 1793-1826
20- MARNE 1914
21- STALİNGRAD 1942